

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra historie

Bc. Jan Váňa

Rakouská domobrana
Putování domobraneckého pěšího pluku č. 11 po frontách 1. světové
války

Magisterská diplomová práce
Vedoucí práce: prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

OLOMOUC 2014

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

Ve Slopném dne 30. dubna 2014

Bc. Jan Váňa

Úvod	5
Zhodnocení pramenů a odborné literatury	5
Několik úvah na cestu k Velké válce	7
1. Armáda podunajské monarchie	10
1.1 Specifika mnohonárodní armády.....	10
1.2 Organizace a struktura rakousko-uherské armády.....	14
1.3 Úkoly domobrany.....	16
1.4 Pamětní a čestná vojenská medaile za statečnost.....	19
1.5 Záslužný kříž pro vojenské duchovní.....	22
1.6 Vojenská záslužná medaile Signum Laudis.....	23
1.7 Čestná medaile za mnohaleté členství v domobraneckých sborech.....	25
2. Domobranecký pěší pluk č. 11 ve válce	26
2.1 Na východním bojišti.....	26
2.1.1 Rok 1914.....	26
2.1.2 Rok 1915.....	32
2.2 Na italském bojišti.....	37
2.2.1 Polní maršál Svetozar Boroevič de Bojna.....	39
2.2.2 Maršál Luigi conte di Cadorna.....	41
2.2.3 Domobranecký pěší pluk č. 11 v pozicích na jihozápadní frontě.....	43
2.2.3.1 První měsíce v zákopech.....	42
2.2.3.2 Situace před šestou sočskou bitvou.....	50
2.2.3.3 Bojový plán velení italské 3. armády.....	54
2.2.3.4 Šestá sočská bitva.....	56
2.2.3.5 Nasazení domobraneckého pěšího pluku č. 11 v šesté sočské bitvě.....	58

Závěr.....	80
Seznam pramenů a literatury.....	82
Resume.....	85
Přílohy.....	86

Úvod

První světová válka je jedním z mnoha klíčových údobí dějin lidstva. Můžeme ji chápat jako jakýsi uzlový bod, který byl výsledkem událostí předchozích desetiletí. Jako bod, ke kterému tyto události postupně směřovaly. První světová válka, v anglosaském světě nazývaná též jako Velká válka, byla globálním střetnutím ideí, celých lidských společností a pochopitelně též střetnutím vysoce rozvinutých a komplikovaných průmyslových struktur. Tehdejší generace velmi intenzivně pocítila propojení malých, osobních dějin jednotlivého člověka s velkými dějinami národů, států a kontinentů. Po skončení konfliktu si s sebou dál nesla cosi, co bychom mohli nazvat jako kolektivní zkušenost, která ovlivňovala chování jednotlivců i společností. Tato kolektivní zkušenost se stala výchozím bodem pro posuzování rozmanitých problémů života, všední každodennosti počínaje a otázkami světové politiky konče. Pro českou společnost znamenaly výsledky první světové války počátek její vskutku moderní etapy dějin.

Tato válka se usadila v obecném povědomí jako poslední konflikt, ve kterém Češi organizovaně a masově bránili svoji zemi. Snad každý má alespoň matné povědomí o pradědečkovi v uniformě c. a k. armády, který bojoval tu na ruské, tu na italské frontě, účastnil se kampaně proti Srbsku nebo bojoval na západním válčišti či snad dokonce v sestavě rakousko-uherské armády působil na území Osmanské říše. Tradovaná vyprávění, ve vzácnějších případech osobní písemné doklady z této doby, se často stávají základem rodové mytologie a následně i rodové identity. Válka s sebou přinesla dosud nebývalou mobilitu. Lidé, kteří do té doby většinou neopustili perimetr rodného kraje, tak najednou cestovali po celé Evropě. Tito pradědové, vojáci rakousko-uherské armády, byli v jistém ohledu výjimeční. Ze světa úzkých horizontů převážně agrární společnosti vykročili do světa intenzivní průmyslové výroby, rafinovaných ideologií a komunikace prostřednictvím moderních médií.

Zhodnocení pramenů a odborné literatury

Když jsem se pustil do tématu první světové války a ozbrojených sil Rakousko-Uherska, přemýšlel jsem, jaký pramenný materiál si vzít za svůj. Původní myšlenku věnovat se kroměřížskému pěšímu pluku č. 3 jsem záhy opustil, protože ve fondech Vojenského historického archivu jsem nenalezl dostatek materiálu k tomuto vojenskému tělesu. Proto jsem se obrátil k dokumentům týkajícím se

domobraneckých oddílů předlitavské části monarchie, které jsou co do rozsahu pro badatele štedřejší.

Po krátkém rozvažování jsem sáhnul po materiálech domobraneckého pěšího pluku č. 11, který administrativně spadal k vojenské posádce v Jičíně. Dokumenty „jičínské jedenáctky“ zabírají celkem tři typizované archivní krabice. Vedle objemných sešitů obsahujících vojenská hlášení pluku nadřízeným armádním tělesům, jsou součástí fondu s názvem „Domobranecký pěší pluk č. 11“ také deníky velitelství.

Deníky zaznamenávají den po dni události, které pluk v průběhu 1. sv. války prožil. Podle archivního katalogu se jedná o nejobsáhlejší sbírku deníků domobraneckých útvarů z českých zemí. Řada těchto dokumentů byla po osamostatnění se Československa v roce 1918 získána od Vojenského archivu ve Vídni.

Deník velitelství domobraneckého pěšího pluku č. 11 je rozdělen do šesti sešitů. První sešit obsahuje události od listopadu 1914 do září 1915. Druhý sešit zaujímá období od září 1915 do června 1916, třetí sešit vede záznamy do srpna 1916, čtvrtý sešit se zabývá následujícími událostmi až do září 1916, pátý sešit je doveden do prosince 1916 a poslední šestý sešit končí v únoru 1917.

Styl a vnější úprava deníků jsou velmi různorodé a odrazejí do jisté míry osobnost několika pisatelů, jejichž jména zůstávají neznámá. Dá se říci, že celý deník se jako celek postupně vyvíjí. Od strohých a analytických zápisů v prvním roce vedení deníku (listopad 1914 - červen 1915), až po velmi systematický způsob psaní od podzimu 1915 až do února 1917. Pisatel deníku v tomto pozdějším období na prvním místě vždy uvádí taktické okolnosti nasazení, následuje popis denní činnosti a celý denní zápis je uzavřen zmínkou o zúřadované administrativě a o počasí. Všechny zápisy jsou vedeny ve služební řeči Předlitavska, tedy v němčině.

Vedle tohoto deníku je užitečným pramenem pro poznání činnosti pluku také česky psané kompendium deníku velitelství, které na svých dvaatřiceti stranách stručně shrnuje obsah deníku velitelství. Toto kompendium sepsal poručík Karel Musil, který byl osobou, ze zákona (pro účely historické, administrativní, vojenské) pověřenou soupisem událostí domobraneckého pěšího pluku č. 11.

Po dlouhém rozvažování nad tím, jak přistoupit k této práci, jsem se nakonec rozhodl, že se pokusím objasnit putování domobraneckého pěšího pluku č. 11 po východní a italské frontě. Na pomoc jsem si vzal odbornou literaturu.

Na prvním místě bych zde jmenoval meziválečné dílo rakouské historiografie, cyklus „Österreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918“, které je dodnes základním kánonem při studiu tohoto období. Pro studium zejména italské fronty jsou užitečné práce Josefa Fučíka, který je znám svou erudicí v případě tzv. kauzy českého pěšího pluku č. 28, který si po svém neslavném rozpuštění a vyškrtnutí ze seznamu pluků vysloužil svou statečností rehabilitaci a nové uznání. Zdrojem informací je obsáhlá kniha Jiřího Pernese a Karla Tomana „Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526-1918“ nebo Broftovy „Vojenské dějiny Československa.“ Ze zahraničních autorů velkých přehledů dějin bych jen krátce jmenoval např. J. M. Robertse, J. Keegana nebo L. Harta.

Při sepisování této práce jsem se snažil o to, aby se informace získané studiem deníků prolínaly s poznatky odborné literatury. Vzhledem ke statickému charakteru bojů na italské frontě jsem se rozhodl věnovat důkladnou pozornost jedné bitvě (vybral jsem si 6. sočskou bitvu), na které jsem se pokusil demonstrovat způsob zákopové války. Celou tuto práci se snažím pojmut jako sondu do tématu, které je – možná i vzhledem k povaze archivních materiálů – poněkud stranou hlavního proudu současné české historiografie.

Archiválie týkající se domobraneckého pěšího pluku č. 11 postrádají klasické značení, tedy číslo kartonu apod. Citační úzus, který jsem v případě tohoto pramene zvolil, vznikl po konzultaci s pracovníky Vojenského historického archivu v Praze.

Několik úvah na cestu k Velké válce

Dne 28. června 1914 byl arcivévoda František Ferdinand se svou manželkou zastřelen mladým srbským teroristou v Sarajevu. Atentátník byl jedním ze skupiny spiklenců, který téhož dne předtím nedokázal provést čin plánovaným způsobem, bombovým atentátem. V tomto okamžiku snad žádný evropský diplomat nemohl předvídat důsledky vraždy, ale Vídeň okamžitě usoudila, že přišel čas odplaty. Předpokládalo se, že do celé akce jsou zapleteni srbští agenti, kteří byli ve styku s teroristy. Hlasy nabádající k obezřetnosti byly postupně umlčeny, když se z Berlína ozvala německá podpora rakouského ultimáta Bělehradu. Císař Vilém II. a jeho kancléř ji nabídli bez konzultace s německým ministrem zahraničních věcí. Zřejmě existovala naděje, že Rusko své slovanské bratry nepodpoří a že se s výsledkem

smíří. Pokud by se tak nestalo, byli němečtí generálové odhodláni bojovat po boku Rakouska proti Rusku ve válce, kterou již dávno považovali za nutnou.¹

Již 29. června zaslal německý kancléř Bethman-Hollweg velvyslanci Německa ve Vídni Tschirschkymu pokyn, aby slíbil Rakousko-Uhersku podporu Berlína, ale s výhradou, že Německo odmítne zatažení do války, kdyby Vídeň nedbala rad Berlína.²

Naproti tomu předseda uherské vlády I. Tisza v rozhovoru s císařem Františkem Josefem I. dne 1. července odmítl snahu „využít násilný čin v Sarajevu jako podnět ke zúčtování se Srbskem.“ Příštího dne hovořil panovník s ministrem zahraničí L. Berchtoldem, který zdůraznil, že při delším vyčkávání by mohla vyprchat působivost dopadu vražedného činu na veřejné mínění v Evropě, takže to „by se mohlo rovnat zřeknutí se našeho velmocenského postavení se všemi z toho vyplývajícími politickými a morálními nevýhodami.“³

Cesta k diplomatickému řešení krize se uzavřela. Rozumná diplomacie byla v minulosti účinnou pákou pro zmírňování mezinárodního napětí. Vyřešila spory velmocí o jejich postavení v Africe a během nepokojů vyvolaných balkánskými válkami v letech 1912-1913. Tyto krize se však dotýkaly pouze záležitostí státních zájmů, nikoliv záležitostí národní cti či prestiže. V červnu 1914 čest Rakousko-Uherska utrpěla vraždou následníka trůnu provedenou člověkem, jenž se hlásil k císařovu největšímu nepříteli, Srbsku.⁴

Rakousko-uherská říše, stát pěti hlavních náboženství a množství jazyků, žila ve strachu z etnického rozvratu. Za hlavní zdroj neklidu bylo považováno Srbsko. Zaostalé království, které se však nevzdávalo nadějí na roli balkánského hegemonu. Nezávislé Srbsko nezahrnovalo všechny Srby. Velké menšiny zůstávaly v důsledku spletité historie tohoto regionu rakousko-uherskými poddanými. Nacionalisticky ladění Srbové žijící v podunajské monarchii nebyli ochotni smířit se s nadvládou Habsburků a v tomto pocitu byli zajedno se svými svobodnými bratry v Srbsku, kteří v nedobřím vzpomínali na nadvládu Osmanů.⁵

Samotný sarajevský atentát je však pouze střípkem v pestré mozaice spletitých vztahů a komplikované historie. Proces, jenž proměnil Evropu ve vysoce

¹ ROBERTS, John Morris: *Dvacáté století*. Praha-Plzeň 2004, s. 187.

² PROKŠ, Petr: *Habsburkové a velká válka (1914-1918)*. Praha 2011, s. 74.

³ Tamtéž, s. 74-75.

⁴ KEEGAN, John: *První světová válka*. Praha-Plzeň 2003, s. 47.

⁵ Tamtéž, s. 47.

výbušný kontinent, trval nejméně padesát let. Je třeba vzít v úvahu vliv Pruska na vytvoření Říše, politické koncepce Bismarckovy a rezignaci na ně ze strany elit kolem Viléma II. Musíme vzít v potaz filosofické tendence v Německu a jeho hospodářskou situaci. Je nutné sledovat směsici faktorů, které přirozenou touhu Německa po obchodních odbytích, jež získat pro ně bylo nešťastnou souhrou okolností tak obtížné, proměnily ve vizi o světové velmoci.⁶

Za symbolické datum zrodu imperiálních ambicí Německa bývá označován rok 1888, kdy se německým císařem stal již zmíněný Vilém II. Za dva roky poté propustil ze svých služeb „železného kancléře“ Bismarcka, jehož opatrná zahraniční politika ho dráždila. Stalo se tak právě v kritickém okamžiku, kdy se ho Bismarck snažil přesvědčit, že za každou cenu musí zabránit utvoření francouzsko-ruské, popřípadě francouzsko-rusko-britské koalice, namířené proti Německu. Císař, milující velká gesta a silná slova, třiašedesátiletého Bismarcka neposlechl.⁷

K pochopení toho, co se stalo v roce 1914, je nezbytné studovat onen pozůstatek středověku známý jako Rakousko-Uhersko. Pozoruhodný fenomén se všemi jeho rasovými problémy a těžkopádnými vládními institucemi.⁸ Podle některých názorů to bylo právě Rakousko-Uhersko, které představovalo jednu z hlavních hrozeb, ne-li přímo hlavní hrozbu pro evropskou rovnováhu sil před rokem 1914. A byla to ve skutečnosti mnohem větší hrozba než pangermánství či panslavismus. Rakousko-Uhersko bagatelizovalo problémy, které samo způsobilo, a nezodpovědně a lehkovážně se domnívalo, že už jen pro svou zeměpisnou polohu je v Evropě zcela nepostradatelné. Tato představa však jen umocňovala dojem, že ostatní mocnosti vždycky přijdou Vídní na pomoc. Tento způsob uvažování však byl v roce 1870 již zastaralý. Rakousko-Uhersko už dávno nebylo evropskou nutností.⁹

Také v českém prostředí se vedl spor o potřebnosti či zbytečnosti rakousko-uherské monarchie. Ve 30. letech 20. století se o toto téma utkaly dvě významné osobnosti naší vědy, historik Josef Pekař a filozof T. G. Masaryk. Zatímco Josef Pekař se díval na celou věc střízlivě a problematiku podunajského soustátí nazíral z čistě politického a mocenského hlediska, Masaryk do tohoto tématu promítal svoji

⁶ HART, Lidell: *Historie první světové války*. Brno 2011, s. 11.

⁷ HEŘTOVÁ, Yvette: *Zákopová válka*. Praha 2008, s. 9.

⁸ HART, Lidell: *c. d.*, s. 11.

⁹ SKED, Alan: *Úpadek a pád habsburské říše*. Praha 1995, s. 283.

filozofickou vizi vítězství morálního husitského směru nad zkompromitovaným katolicismem.¹⁰

Vedle ostatních států zde bylo ctižádostí a idealismem ovládané Rusko, které bylo postrachem jak Německa, tak Rakousko-Uherska. Na západě byla doutnajícím uhlíkem Francie, která nezapomněla na ztrátu Alsaska a Lotrinska v roce 1870 a pěstovala politiku odplaty. A konečně zde byla Británie, která postupně opouštěla politiku izolace a vydala se cestou hlubšího začleňování do evropského systému.¹¹

1. Armáda podunajské monarchie

1.1 Specifika mnohonárodní armády

„Vypěstování tradice trvá tři stovky let, postavení jedné lodi naproti tomu pouze tři,“ prohlásil údajně za druhé světové války britský admirál Cunningham. Rakousko-uherské pluky se tomuto limitu již v nejednom případě blížily.¹² Ozbrojené síly Rakousko-Uherska se pyšnily bohatou tradicí, která má své počátky v osobě Georga von Frundsberg, proslulého válečníka a taktika pěchoty přelomu 15. a 16. století, který působil ve službách Karla V. Habsburského. Od té doby si habsburská armáda udržela charakter mocenského nástroje vládnoucí dynastie. V průběhu staletí prodělala vývoj od žoldněřského vojska, přes „profesionální“ armádu až po všeobecnou „národní“ armádu. Národní uvědomění dosud politicky indiferentních skupin obyvatelstva podunajské monarchie na konci 19. století způsobilo u některých nově emancipovaných národů nechuť k armádě, která byla po tak dlouhou dobu profilována výrazně dynasticky.¹³

Habsburská monarchie byla na přelomu 19. a 20. století mnohonárodnostní říší. Proto také její branná moc, zejména pak společná armáda, představovala unikátní konglomerát dvanácti národností. Z tohoto důvodu se vyvinuly a existovaly vedle sebe tři jazykové systémy. Tím prvním byla tzv. velící řeč, ve které se vydávaly předpisové povely a kterou byla pro společnou armádu němčina. Pak se jednalo o služební řeč, nezbytnou při kontaktu ve služebním styku, kterou byla u námořnictva, stejně jako u landwehru, rovněž němčina a u honvédů maďarština, případně chorvatština. Pokud v některém z pluků tvořila konkrétní národnost více

¹⁰ HAVELKA, Miloš: *České myšlení o „velkých“ válkách 20. století*. In: Gebhart, Jan (ed.): *Česká společnost za velkých válek 20. století*. Praha 2003, s. 16-21.

¹¹ HART, Lidell: *c. d.*, s. 11.

¹² ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a velká válka*. Praha 2001, s. 63.

¹³ AUFFENBERG-KOMARÓW, Moritz.: *Aus Österreich-Ungarns Teilnahme am Weltkrieg*. Berlín-Vídeň 1920, s. 31-32.

než 20 %, stala se její řeč plukovní řečí, jejíž znalost byla pro důstojníky a poddůstojníky závazná a komisionálně přezkušovaná a každý mladý důstojník byl povinen se nejpozději do tří let naučit plukovní řeč svého pluku. Kromě několika základních povelů a odborných názvů v tzv. velicí řeči, to znamená v případě společné armády, landwehru a předlitavské domobrany v němčině, se vše ostatní odehrávalo v řeči mužstva. Služební řeči (mezi vojáky z povolání a v úředních záležitostech) společné armády stejně jako landwehru a předlitavské domobrany byla němčina. Služební a velicí řeči společné armády, landwehru a landsturmu byla němčina, uherských královských honvédů a uherské domobrany maďarština, chorvatsko-slovinské zeměbrany chorvatština. Už samotné zvýhodnění tří jazyků vůči jazykům ostatních národností monarchie neslo v sobě rys lability. Příslušníci těchto národů Rakousko-Uherska chápali uvedený fakt jako značný handicap nejen z hlediska svých národních ambicí, nýbrž i z hlediska svého vztahu k armádě státu, v němž žijí, případně z hlediska možností se v ní nebo jejím prostřednictvím uplatnit. Do armády přicházelo značné, a v Uhrách dokonce převládající množství vojáků, kteří se s němčinou poprvé setkali právě v armádě. Tento úkaz bylo možno sledovat i u honvédů, kde taktéž podstatná část nováčků neovládala maďarštinu jako služební a velicí jazyk.¹⁴

Národnostní problematika provázela vývoj rakousko-uherské armády a ve větší či menší míře ovlivňovala z mnoha stránek ozbrojené síly monarchie. Velmi často podmiňovala politická, administrativní, ekonomická ba dokonce strategická a taktická rozhodnutí. Přitom národnostní problematiku v rakousko-uherské armádě nereprezentovala pouze otázka velicí, služební či plukovní řeči, ale i široké spektrum opatření, vžitá praxe, forem přístupu, sociálně a společensky podmíněných konvencí apod., které se týkaly všeho možného od složení a rozhodování odvodních komisí přes otázky sociálního charakteru, možnost uplatnění v armádě, zacházení s mužstvem, činnost vojenských soudů a přístup do vojenských škol až po využití armády proti demokratickým a národním hnutím. Vídeňský centralismus, jenž se projevoval téměř ve všech důležitějších otázkách organizace společné armády, narážel na odpor maďarských kruhů, které v něm viděly v první řadě útok na maďarskou supremaci v Uhrách a symptomy národnostního útlaku z rakouské strany. Kritika vojenské politiky císařského dvora a rakouské generality se v programech,

¹⁴ NEDOROST, Libor: *Češi v I. světové válce*. 1. díl. *Mým národům*. Praha 2006, s. 88-90.

předvolebních prohlášeních a parlamentních projevech představitelů maďarských opozičních politických stran objevovala ve více nebo méně výrazné podobě už od vyrovnání v roce 1867. Nesouhlas s touto politikou je však zjevný i u uherských reprezentantů programu vyrovnání. Hlavním problémem byl ovšem problém jazyka a ten se nedal vyřešit. Aby si Maďaři udrželi dominantní postavení ve svém království, bylo nezbytně nutné, aby ve vojsku používali svůj jazyk; ovšem kdyby jim to bylo povoleno, došlo by dříve či později k rozdělení vojska, a to nemohl připustit žádný skutečný Habsburk. A tak bylo řešení vojenské otázky už od počátku odsouzeno k nezdaru. Jeden z požadavků, který však v uherském parlamentu nikdy nezazněl, byla změna plukovního jazyka ve všech plucích vytvořených v Uhrách, přičemž novým jazykem by byla maďarština. Je to tím pozoruhodnější, že by to byl zdaleka ten nejefektivnější způsob, jak maďarizovat ty rekruty, kteří nebyli rodilými Maďary.¹⁵

Zastoupení Čechů u pěších pluků společné armády bylo značně vysoké. Ve třech plucích dosahoval podíl českých vojáků více než 90 % a v dalších dvanácti plucích více než 50 % celkového stavu pluku. Podobně tomu bylo u polních mysliveckých praporů doplňovaných z českých zemí. Přibližně 50 % příslušníků české národnosti, nebo i více, můžeme zaznamenat u šesti mysliveckých praporů z celkového počtu devíti praporů, v nichž měli Češi zastoupení. Více než polovinu mužstva tvořili vojáci hlásící se k české národnosti ve třech ze čtyř dragounských pluků a u 11. hulánského pluku, které byly doplňovány z oblasti pražského VIII. sboru, přibližně 50 % nebo více ve třech dragounských plucích IX. sboru a více než 60 % ve dvou dragounských plucích II. sboru ve Vídni. U dělostřeleckých pluků a oddílů polních houfnic společné armády doplňovaných také z Čech a Moravy a podléhajících VIII. sboru najdeme menší než poloviční podíl Čechů pouze v jednom případě, u 22. pluku polního dělostřelectva s velitelstvím v Plzni. U IX. sboru stejně jako u I. a II. sboru byl tento podíl o něco nižší. Relativně vysoké procento Čechů je možno zaznamenat v technických týlových složkách. U zákopnických a ženijních praporů podřízených výše uvedeným armádním sborům se podíl Čechů pohyboval mezi 23-73 %, u vozatajstva mezi 30-68 %. Tato čísla ukazují na relativně vysokou koncentraci příslušníků české národnosti u pěchoty a jezdeckva společné armády a

¹⁵ Tamtéž, s. 90-91.

také na vysoký stupeň národní uvědomělosti, která se přes veškerou snahu vykázat co nejvyšší počet německých a maďarských vojáků v těchto statistikách projevuje.¹⁶

Různé druhy zbraní přitom upřednostňovaly určité národy. V pěchotě byli například nadprůměrně zastoupeni vojáci z východních, agrárních oblastí monarchie, k tradičně českým doménám naproti tomu patřilo dělostřelectvo a jezdeckvo. Italové byli považováni za dobré příslušníky mysliveckých praporů. Za války se navíc čeští vojáci prosadili u dvou dříve opomíjených zbraní, totiž v letectvu a v ponorkovém loďstvu. Hejtman Otto Jindra (devět potvrzených vítězství), proslulý náletem na carskou přehlídku 12. dubna 1916, šestnáctý nejúspěšnější rakousko-uherský pilot, se spolu s devatenáctým esem, hejtmanem Jindřichem Kostrbou (osm potvrzených vítězství), pozdějším zakladatelem československého letectva, zařadil k živým legendám Velké války. Podobné místo patří v galerii ponorkářů velitelům Rudolfu Singulemu (ponorka U4) z Brna, Zdenko Hudečkovi (U28), rodáku z Pohořelic Karlu Strnadovi (U3) či Josefu Holubovi (U27). Nadprůměrně byli za války Češi zastoupeni například v justiční službě, mezi vojenskými lékaři a ve vojenské duchovní správě.¹⁷

Rakousko-uherské nejvyšší velení využívalo během války dva stabilní způsoby, jimiž se snažilo nacionalistickým rozkladným tendencím v armádě čelit. Především se jednalo o národnostní rozměňování pluků a praporů. Snaha národnosti pokud možno „rozpouštět“ je o to zřejmější, jak během války vznikaly nové útvary. Celkové tendenci se vymykají pouze bosensko-hercegovinské pluky a prapory, ty však byly budovány jako elitní útvary, jejichž výjimečnost se mimo jiné odvozovala právě z jejich národnostní skladby. Z historických pramenů vyplývá snaha snížit podíl Čechů v těch útvarech, kde měli v letech 1914-1918 nadpoloviční většinu, a naopak zařadit část českého mužstva do pluků s výraznou jinonárodní (nejlépe německou) většinou. Ještě zřetelněji to vyplývá ze skutečnosti, že zatímco v roce 1914 byli Češi zastoupeni více než jedním procentem ve 29 pěších útvarech společné armády, v roce 1918 to bylo ve 110 útvarech. Druhým způsobem, jímž se rakousko-uherské nejvyšší velení snažilo nacionalistickým rozkladným tendencím v armádě zabránit, byla dislokace náhradních těles útvarů v cizím prostředí. Náhradní prapory pluků s německou většinou zůstaly zpravidla ve svých mírových posádkách, v Čechách byly nejčastěji rozmístovány náhradní prapory uherských pluků

¹⁶ Tamtéž, s. 91-93.

¹⁷ Tamtéž, s. 93-94.

s maďarskou většinou. Národnostně české náhradní prapory naproti tomu sloužily v Uhrách nebo v alpských zemích. Podobně se postupovalo v případech srbských a rumunských pluků, naopak u Poláků a Rusínů nehrála národnost pluků takovou roli.¹⁸

Své zkušenosti s charakterem českých vojáků popsal na počátku 20. století jistý český důstojník takto: „Ovšem je třeba uměti s naším vojákem též zacházeti. Náš český voják je velmi inteligentní a má vysoce vyvinutý smysl pro spravedlnost. Vystihne-li, že se s ním nespravedlivě jedná, anebo dokonce je nespravedlivě trestán, je zle a nesvede se s ním ničeho. Vidí-li však, že jeho představený je spravedlivý ke každému bez rozdílu a přitom se o své lidi poctivě stará, aby dostali vše, co jim patří, pak jdou za svým představeným, třeba-li, i do pekla. ‚Je přísný, ale spravedlivý‘, je to největší uznání českého vojáka pro svého představeného. Na druhé straně jsou naši vojáci příliš inteligentní, než aby neprohlédli v krátké době svého představeného. Vědí hned, je-li jeho ruka silná nebo slabá, a jednají pak podle toho. Běda pak ruce slabé! Takového představeného si osedlají tak, že jeho autorita je v krátké době ta tam. Vidí-li však, že představený má pevnou ruku a nepovolí, pak povolí zcela jistě oni a udržují kázeň znamenitě. Jednu velkou vadu má náš voják a to je jeho věčné mudrování. Dostane-li nějaký rozkaz, rád by vždycky věděl, proč a k jakému účelu byl rozkaz dán; to se mu ovšem trpěti nesmí.“¹⁹

V podobném smyslu, ovšem poněkud shovívavěji a spíše v propagandistickém tónu se o vojákovi habsburské armády obecně, vyjádřil válečný zpravodaj Rudolf Peerz: „Vy nejsteť vojáky, jako oni ruského cara z dálného východu, anebo jako barevní našich nepřátel na západě, abyste bojovali, nevědouce proč a za jakým účelem. Vzpomínka na pravé příčiny světové války a na její konec má vás nadchnouti k vysokým činům. Pak seče meč dvakrát hloubě, pak stihne kulka dvakrát jistěji. V každém z vás, i v muži bez hvězdiček, jest kus toho velkého polního velitele, který massy řídí a vítězství už v plánu spatřuje. Tak tomu též bylo doposud; jinak by nebyl každý Rakušan a každý Uher hrdinou.“²⁰

1.2 Organizace a struktura rakousko-uherské armády

Krátce po vydání reskriptu ze 17. února 1867, který v novém dvojstátí ponechával společnou (říšskou) správu pouze pro finance, zahraniční věci a

¹⁸ Tamtéž, s. 94.

¹⁹ FUČÍK, Josef: *Osmadvacátníci. Spor o českého vojáka I. světové války*. Praha 2006, s. 43.

²⁰ PEERZ, Rudolf: *Vojenská knížka*. (Bez místa vydání) 1916, s. 3.

vojenství, se ozbrojené síly staly předmětem ostrého sporu. Maďaři trvali na samostatné národní armádě, navazující na revoluční vzepětí národa z let 1848-1849. Tento požadavek narazil na tuhý odpor rakouských vyjednávačů, především arcivévody Albrechta: „Rozštěpte armádu, podlomte jejího ducha – tím je dynastie ztracena a Rakouska nebude!“²¹

Dohoda, které bylo nakonec dosaženo, znamenala vznik složité organizace vojska, bez obdoby v dosavadní historii habsburské armády. Kompromisní branný zákon z 5. prosince 1868 se poté stal základem trvalých rozporů mezi politickými garniturami obou zemí. Tyto rozpory, čas od času přecházející až v otevřenou krizi, se táhly prakticky až do roku 1918.²²

Kromě společného císařského a královského vojska a válečného námořnictva, které podléhalo říšskému ministru války, vznikly tři další skupiny vojska teritoriálního charakteru. Byla to c. k. (císařsko-královská) rakouská zeměbrana (Landwehr), k. u. (královská uherská) zeměbrana (Honvédség) a chorvatsko-slovinská zeměbrana (Hrvatsko Domobranstvo). Tyto tři zeměbrany byly podřízeny dvěma ministerstvům zemské obrany – rakouskému a uherskému (tomu byla podřízena i zeměbrana chorvatsko-slovinská).²³

Převratným opatřením branného zákona bylo zavedení všeobecné branné povinnosti. Vojenskou službou byli nyní povinni všichni zdravotně schopní muži od 20 (později od 19) do 42 let věku. U c. a. k. armády trvala prezenční služba 3 roky, poté následovalo 7 let zálohy a 10 let náhradní zálohy. Zákon přitom stanovil, že 80 % schváleného ročního kontingentu odvedenců bude zařazeno ke společnému (c. a k.) vojsku, zbytek pak bude stejnoměrně rozdělen k rakouské (c. k.) a uherské (k. u.) zeměbraně. Vykoupení ze služby již nebylo možné.²⁴

Vzhledem k tomu, že schválený roční kontingent pro doplnění armády byl menší než celý odvodní ročník, zařazovali se k vojsku mladí muži losováním. Tažená vysoká čísla znamenala nástup k prezenční službě v c. a k. armádě nebo zeměbraně, střední čísla zařazení do náhradní zálohy s povinností zúčastnit se výcviku (po roce 1882 to bylo ročně 8 týdnů po dobu 10 let) a nejnižší čísla (po roce 1886) zařazení do domobrany (Landsturm). To byla náhradní záloha, která se aktivovala pouze

²¹ PERNES, Jiří – TOMAN, Karel: *Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526-1918*. Praha 2003, s. 307.

²² Tamtéž, s. 307.

²³ Tamtéž, s. 307.

²⁴ Tamtéž, s. 307.

v případě války a její vojenská hodnota tak byla velmi nízká. V domobraně se zpravidla ocitali také seminaristé, učitelé, prvorození synové ze statků a muži s nižší zdravotní klasifikací.²⁵

Vývoj organizace a vnitřní struktury rakousko-uherských branných sil byl od přelomu století ve své podstatě pokračováním a vylepšováním trendu, který monarchie nastoupila přijetím vojenských reforem roku 1868, respektive 1882 a 1889. K nejvýznamnějšímu zásahu do tohoto vývoje došlo přijetím nových branných zákonů roku 1912.²⁶

Těmito zákony byla v rakousko-uherské armádě všeobecně zavedena dvouletá základní služba, avšak u jezdeckta a jízdního dělostřelectva, podobně jako u určitých speciálních druhů vojsk, zůstala tříletá základní služba a sedmiletá služba v záloze. Branná povinnost těch, kteří byli zařazeni do náhradní zálohy, se zvyšovala na dvanáct let. U válečného námořnictva zůstala čtyřletá základní vojenská služba. U domobrany trvala všeobecně řádná služební povinnost dva roky v aktivní službě a deset let v záloze, u jezdeckta a jízdního dělostřelectva tři roky v aktivní službě a sedm let v záloze. Náhradní záloha měla trvání dvanáct let.²⁷

Po skončení základní vojenské služby přecházeli odvedenci do zálohy společné armády, po splnění let předepsaných pro službu v záloze byli na dva roky registrováni v záloze zeměbrany a potom byli přeřazeni do domobrany. Branci, kteří byli odvedeni přímo k honvédům, zůstali u nich po skončení dvouleté základní služby ještě deset let v záloze a teprve pak byli přeřazeni do domobrany.²⁸

1.3 Úkoly domobrany

Zeměbrany rakouská a uherská byly původně určeny k podporování bojových akcí společného vojska na státním území Předlitavska (Landwehr) nebo Zalitavska (Honvédség) a mimo ně mohly být použity pouze se svolením zákonodárných sborů svých zemí. Jejich úlohu později převzala domobrana (Landsturm, Népfelkelés), zřízená odděleně pro obě části říše v roce 1886 a zahrnující všechno bojeschopné mužské obyvatelstvo ve stáří od 19 do 42 let, které nebylo odvedeno do žádné z ostatních pravidelných složek rakousko-uherských ozbrojených sil. Do domobrany byli zahrnuti také vysloužilci. Domobranickou povinnost měli i penzionovaní

²⁵ Tamtéž, s. 307-308.

²⁶ BROFT, Miroslav: *Vojenské dějiny Československa*. 2. díl. 1526-1918. Praha 1986, s. 438.

²⁷ Tamtéž, s. 438.

²⁸ Tamtéž, s. 438.

důstojníci, vojenští úředníci a důstojníci mimo službu, a to až do šedesátého roku věku. Důstojníci a úředníci domobrany se doplňovali jednak z důstojníků v evidenci zeměbrany (důstojníci, kteří vykonali brannou povinnost u společného vojska nebo zeměbrany a při vstupu do domobraneckého poměru si ponechali původní hodnost), důstojníků na odpočinku a důstojníků mimo službu a dále z bývalých důstojníků, kteří při zařazení do domobrany složili důstojnickou hodnost (v případě mobilizace byli zařazení v bývalé hodnosti do domobrany).²⁹

Domobranci, kteří byli nezbytní pro výkon veřejných služeb nebo veřejných zájmů, mohli být domobranecké služby zproštěni. Domobranecká povinnost nabývala platnosti pouze v případě války a začínala výzvou, aby byli všichni domobranci po dobu války připraveni k nástupu služby v domobraně. Samotný nástup služby byl oznamován svoláním, které se týkalo jen těch ročníků nebo skupin, které byly uvedeny na svolávací vyhlášce. Zařazení domobranců se lišilo podle toho, zda prodělali vojenský výcvik nebo ne. Vycvičení a ještě tělesně zdatní byli zařazení do tzv. skupiny bojujících, tvořících samostatné domobranecké oddíly určené buď pro ostrahu nebo obranu vnitrozemí nebo pro doplňování ztrát armády v poli nebo obsazení a střežení dobytých míst mimo hranice říše. Domobranci, kteří neprodělali vojenský výcvik nebo nebyli dostatečně tělesně zdatní, byli zařazováni do tzv. skupiny nebojujících, určených ke službě beze zbraně ve zvláštních pro válku potřebných službách (technické, administrativní, dopravní, zdravotnické aj.).³⁰

Domobrana byla rozdělena na tzv. dvě výzvy. V první výzvě byli zařazení všichni, kteří v běžném kalendářním roce dosáhli nebo měli dosáhnout věku 19-37 let, v době vypuknutí války to byly ročníky 1877-95. Ve druhé výzvě byli zařazení ostatní do 42 let věku, tedy v době vypuknutí války ročníky 1872-76. Mezi oběma výzvami však za války nebyl činěn faktický rozdíl a nebylo ani stanoveno, že by musela být povolávána nejprve první a pak druhá výzva, obě mohly být povolány současně nebo nezávisle jedna na druhé. Pro použití domobrany však platilo, že pokud nestačila náhradní záloha, aby doplnila řadové vojsko, zeměbranu nebo námořnictvo na předepsaný válečný stav, mohlo být za tímto účelem použito mužstvo první domobranecké výzvy, přičemž přednost měly mladší ročníky.³¹

²⁹ NEDOROST, Libor: *Češi v I. světové válce*. 1. díl. *Mým národům*. Praha 2006, s. 48.

³⁰ Tamtéž, s. 48-49.

³¹ Tamtéž, s. 49.

Od služby v domobraně byli zcela osvobozeni ti, kteří nebyli pro svůj zdravotní stav schopni služby. Pokud byl jejich zdravotní stav nevyhovující již před započítáním domobranecké povinnosti, byli v době míru vedeni v evidenci obecního úřadu a po lékařské prohlídce obdrželi „osvobozující certifikát“ jako průkaz o osvobození od veškeré domobranecké služby. Pokud se stal jejich zdravotní stav nevyhovující až po započítání domobranecké povinnosti, museli u svého domovského úřadu požádat o zdravotní prohlídku, provedenou na jejich vlastní náklady politickým úřadem, a v případě, že byli uznáni neschopnými, obdrželi „propouštěcí list“.³²

Dočasně byli od služby osvobozeni ti, kteří byli zaměstnaní a zároveň nepostradatelní v úřadech a ústavech nutných pro vedení války. Toto osvobození platilo buď dočasně nebo po celou dobu války. Dočasné osvobození (do 15. až 40. mobilizačního dne) se poskytovalo úřadům nutným pro provedení mobilizace (například politické úřady, železnice atd.), na celou dobu války byli osvobozováni zaměstnanci těch výrobních závodů, které byly pro vedení války nezbytně potřebné. Toto osvobození bylo vystavováno na návrh nadřízené správy domobrany a platnosti nabývalo až po vyhlášení mobilizace.³³

Evidence mužstva domobrany příslušela v první řadě domovským obcím a obcím pobytu. Podle ročníků byly vedeny seznamy všech domobranců do obce příslušných a v ní bydlících a obce byly povinné je ve spolupráci s matričními a farními úřady neustále aktualizovat. Evidenci spravovaly také úřady politické (opravovaly a doplňovaly seznamy obecní) a nakonec vojenské domobranecké úřady (okresní domobranecká velitelství a jim nadřízená zeměbranecká teritoriální velitelství), které vedly i evidenci důstojníků a gážistů domobrany.³⁴

V době míru rakousko-uherská domobrana nedisponovala žádnými jednotkami ve smyslu aktivních kádřů jako byla zeměbrana nebo společné vojsko monarchie. Existoval pouze administrativní aparát domobrany, který se s vyhlášením mobilizace dal do pohybu a reálnou bojovou sílu domobrany sestavoval teprve na samém počátku války. Povolával záložníky a organizoval je do praporů a pluků.³⁵

Z hlediska vojenské teorie byla jednotkám domobrany přidělena úloha podpůrných vojenských těles, zařazených povětšinou do třetího sledu vojska,

³² Tamtéž, s. 49.

³³ Tamtéž, s. 49.

³⁴ Tamtéž, s. 49.

³⁵ AUFFENBERG-KOMARÓW, Moritz.: *c. d.*, s. 39.

ležícího v poli. V druhé linii měly být zasazeny oddíly zeměbrany a v první linii jednotky společné rakousko-uherské armády. Praxe však tváří v tvář realitě války vypadala jinak. Již na počátku bojů s ruskou armádou byly téměř všechny bojeschopné formace vrženy do první linie. Týkalo se to jak oddílů zeměbrany, tak silných domobraneckých formací, které byly vyčleněny ze třetí linie. Tato improvizace s sebou přinášela řadu problémů, jakým bylo např. bojové nasazení vojensky slabších formací, vystavených nebezpečí vyšších ztrát nebo minimalizace počtu jednotek, potřebných k zásobování bojujícího vojska a udržování komunikace se zázemím.³⁶

1.5 Pamětní a čestná vojenská medaile a medaile za statečnost

Na tomto místě bych se chtěl zmínit o fenoménu, který k vojenskému životu patří stejně jako uniforma. Mám na mysli vojenská vyznamenání, která se stala nedílnou součástí tradice habsburské armády. Z nepřeberného množství „metálů“ jsem vybral ty nejzajímavější, které nosili také domobrancí 11. pěšího pluku. Myslím, že nebude na škodu připomenout si jejich vývoj a slavné nositele.

Historie snad nejslavnější rakouské a rakousko-uherské medaile za vojenskou chrabrost určené pro poddůstojníky a mužstvo započala dne 19. července roku 1789, kdy byla v chorvatském Petrovaradině na návrh maršála Gideona svobodného pána Laudona a z rozhodnutí císaře Josefa II. poprvé oficiálně ražena „Pamětní a čestná vojenská medaile“, vstoupivší později do povědomí jako slavná „Medaile za statečnost.“ Po celou dobu existence habsburské monarchie až do roku 1918 si tato medaile podržela svůj původní vzhled spolu s charakteristickou náprsní stuhou, na níž byla vždy nošena. Podle statutu mohla být tato medaile, ražená ve zlatě a stříbře, udělována všem příslušníkům pravidelného vojska do hodnosti šikovatele nebo strážmistra (a to i cizincům) za osobně a úmyslně statečné chování před nepřítelem, k podpoře služby, k záchraně ve zbrani sloužícího důstojníka, svého druha či vojenského majetku. Tento čin musel být svědky hodnověrně doložen.³⁷

Za statečné chování bylo do roku 1791 za boje s Turky a války v Nizozemí uděleno celkem 74 medailí zlatých a 611 stříbrných. V následujících letech 1792-1794 pak 259 medailí zlatých a 2362 stříbrných. V roce 1809 bylo udílení medailí rozšířeno i na příslušníky dobrovolnických oddílů a sborů organizovaných k obraně

³⁶ Tamtéž, s. 38-39.

³⁷ PERNES, Jiří – TOMAN, Karel: *c. d.*, s. 428.

vlasti. Po roce 1815 se k udělené medaili vydávalo i písemné osvědčení s popisem činu, za nějž byla medaile udělena. Do konce trvání monarchie se na lícové straně medaile postupně vystřídaly portréty císařů Josefa II., Františka II., resp. I., Ferdinanda V., Františka Josefa I. a Karla I. (Leopold II. po dobu svého krátkého panování tuto medaili nevydal).³⁸

Původní medaile z roku 1789, nesoucí na líci portrét Josefa II., byla zřízena ve dvou stupních jako medaile zlatá a stříbrná, k odstupňování chrabrých činů vojáků. Obě medaile měly průměr 40 mm, jejich rubní strana nesla trofej ze zkřížených praporů a standart, mezi jejichž hroty byl umístěn nápis DER TAPFERKEIT (Statečnosti). Medaile byla nošena v knoflíkové dírce kabátce na průvlečné stuze, jejíž střed byl tmavě růžovo-bíle příčně šrafován, po straně pruhy tmavorůžové, okrajové pruhy bílé. Medaile byla v této podobě udělována jen do roku 1790 včetně.³⁹

Vydání medaile z roku 1792 již nese na lícové straně vyobrazení císaře Františka II., rubová strana včetně stuhy zůstala beze změn, ražena byla opět ve zlatě a stříbře ve stejných rozměrech. Zánikem Svaté říše římské národa německého v roce 1804 se z císaře Františka II. stal císař František I. Rakouský. Tehdy došlo k drobným změnám ve vzhledu líce medaile, vše ostatní však zůstalo beze změn. Za vlády téhož panovníka došlo v roce 1810 ke změně názvu medaile na „Medaili za statečnost“, vzhled medaile však zůstal zachován. V roce 1839, za vlády císaře Ferdinanda V., byla provedena pouze výměna lícové strany, odkud nyní shlížel nový panovník. Teprve 19. srpna 1848 došlo k podstatné změně – stříbrná medaile byla rozdělena do dvou tříd, z nichž třída první si ponechala původní velikost, třída druhá byla zmenšena na průměr 31 mm. I stuha všech medailí doznala změny – barva tmavorůžová byla zaměněna za červenou. Přibližně tímto datem počínaje bylo zavedeno nošení dekorací na dnes již klasických trojúhelníkových stuhách a jejich umístění se přesunulo z knoflíkové dírky na horní levou stranu hrudi stejnokroje.⁴⁰

Další změnu zaznamenal vzhled medaile poté, když na císařský trůn nastoupil mladý František Josef I. Od 5. června 1849 nesla lícová strana portrét nového panovníka, vše ostatní, tj. rubová strana, členění medaile i stuha zůstaly opět beze změn. Za dlouhé vlády Františka Josefa I. doznala Medaile za statečnost celkem čtyř

³⁸ Tamtéž, s. 428.

³⁹ Tamtéž, s. 428.

⁴⁰ Tamtéž, s. 429.

postupných změn. Poprvé v roce 1859, kdy portrét císaře odrážel zrání jeho tváře, druhá změna nastala v roce 1866, kdy tvář mocnářova byla opět upravena vzhledem k jeho věku. V této podobě se císařův vzhled na medaili zachoval až do jeho smrti v roce 1916.⁴¹

První světová válka a potřeba mnohem četnějšího udělování těchto medailí vnesly do celé struktury Medaile za statečnost řadu změn. Zlaté medaile byly ze zlata raženy jen počátkem války, později byly nahrazovány zlacenými ze stříbra, zlacenými z bronzu a posléze byly raženy jen ze světlého bronzu, imitujícího značně nedokonale zlato. Náhradní kovy byly použity pochopitelně i u obou medailí stříbrných. Dne 14. února 1915 byla stupnice Medailí za statečnost rozšířena o medaili bronzovou ve velikosti malé stříbrné medaile, již věrně odpovídal i celkový vzhled. Ani původně tmavý bronz nezůstal ušetřen náhražek, takže postupně byla i tato medaile ražena z náhradních kovů různých odstínů barvy. Dnem 29. listopadu téhož roku bylo zavedeno opětovné udílení všech stupňů medaile za vykonání chrabrého činu téže váhy. Opětovné udělení se projevilo umístěním vodorovného kovového pásku z leštěné nerezové oceli na horní část náprsní stuhy. Od zmíněného data mohly Medaili za statečnost ve všech třídách získat i ženy.⁴²

Předposlední změna ve struktuře Medaile za statečnost byla provedena dne 4. dubna 1917, tedy již za panování posledního císaře Karla I. Kromě portrétu nového panovníka na líci medaile byl původní německý text na rubové straně nahrazen jeho latinským ekvivalentem FORTITVDINI, převzatým z Vojenského řádu Marie Terezie. Rozdělení do stupňů, platné od února 1915, bylo nadále zachováno, medaile zlatá a obě stříbrné však mohly být od 15. září 1917 udělovány za činy hrdinství nižšího významu i důstojníkům. Jejich medaile však byly na stuze opatřeny zlatě nebo stříbrně vyšitým kaligrafickým písmenem „K“, později pak lisovaným z kovu příslušné barvy.⁴³

Za 1. světovou válku bylo uděleno celkem na 3700 medailí zlatých, 143 000 stříbrných I. třídy, 384 000 II. třídy a na 950 000 medailí bronzových. Nejvíce Medailí za statečnost obdržel císařský polní letec, poddůstojník Julius Arigi, který byl celkem čtyřikrát dekorován medailí zlatou, čtyřikrát stříbrnou medailí I. třídy, dvakrát medailí II. třídy a jednou medailí bronzovou. Více než stotřicetileté

⁴¹ Tamtéž, s. 429.

⁴² Tamtéž, s. 429.

⁴³ Tamtéž, s. 429-430.

udělování této medaile za vlády šesti panovníků se projevilo řadou variant, jichž je 29. Vzácné jsou dnes všechny medaile zlaté ražené ze zlata, stříbrné pak ty, které byly raženy před rokem 1866. S jejich věkem pochopitelně narůstá i vzácnost. Medaile za statečnost se díky své tradici staly skutečným symbolem císařské branné moci, podobně jako v Prusku Železný kříž či Svatojiřské kříže v carském Rusku.⁴⁴

1.6 Záslužný kříž pro vojenské duchovní

Duchovní služba v rakouských pozemních silách i námořnictvu stála vždy na čelném místě v péči o vojáky. Povinností duchovních, oficiálně nazývaných polními kuráty, byla každodenní péče o spirituální život svěřených mužů, v případě válečného konfliktu pak bezprostřední služba přímo na bojišti, často s nasazením vlastního života. Velení armády si bylo dobře vědomo důležitosti vojenských duchovních, proto Rakousko jako jeden z prvních států zřídilo oficiální vyznamenání určené právě pro tuto skupinu příslušníků ozbrojených sil.⁴⁵

Záslužný kříž pro vojenské duchovní byl založen císařem Františkem II. dne 23. listopadu 1801 a byl první obecnou dekorací monarchie ve tvaru kříže. Podle stanov vydaných 11. prosince téhož roku bylo rozhodnuto udělovat kříže zlaté a stříbrné, přičemž první stupeň, zlatý kříž, byl určen těm duchovním, kteří výtečně a za cenu osobního nebezpečí splnili svoji povinnost při vojenské duchovní péči, včetně péče na bojišti, případně i jinak před tváří nepřítele. Stříbrný kříž byl udělován za mimořádnou duchovní péči, příkladné povzbuzování bojové morálky jednotek a za osobní spoluúčast v boji. Polní kuráti, do té doby dekorováni Čestnou záslužnou medailí, měli možnost požádat o výměnu medaile za kříž. Dne 9. května 1911 byl název vyznamenání změněn na Duchovní záslužný kříž, rozdělený na I. a II. třídu, tj. zlatý a stříbrný kříž. Podmínky pro jeho získání zůstaly beze změn.⁴⁶

Vlastní vyznamenání tvořil latinský pašijový kříž ze zlata nebo stříbra vysoký 58 mm a široký 50 mm. Na střed kříže byl umístěn kruhový medailon, u zlatého kříže pokrytý bílým smaltem, u stříbrného smaltem modrým. Na smaltovém poli je umístěn zlatý nebo stříbrný nápis PIIS / MERITIS (Zbožným zásluhám). Zpočátku byl kříž nošen na náprsní stuze bílé barvy se třemi širšími červenými podélnými pruhy. Po roce 1911 byl kříž na této stuze udělován již jen za zásluhy získané za

⁴⁴ Tamtéž, s. 430.

⁴⁵ Tamtéž, s. 437.

⁴⁶ Tamtéž, s. 437.

války, zásluhy v době mírové byly odlišeny stuhou čistě bílou. Stuhy byly složeny do obvyklého trojúhelníku a s nástupem císaře Karla na trůn v průběhu 1. světové války bylo možno zásluhy získané před tváří nepřítele odlišit umístěním zlatých zkřížených mečů na stuhu kříže.⁴⁷

Nositelé zlatých duchovních záslužných křížů bylo možno nalézt mezi reprezentanty nejvyšší duchovní správy ozbrojených sil monarchie – apoštolskými polními vikáři, polními konzistoriálními řediteli a polními superiory, stříbrné kříže byly udělovány nejčastěji řadovým polním kaplanům. Dnes náleží Duchovní záslužný kříž mezi vyznamenání vzácná, zlatý kříž patří mezi vyznamenání zcela mimořádná.⁴⁸

1.7 Vojenská záslužná medaile Signum Laudis

Pro odměňování vojenských zásluh nižšího stupně, než jaké odpovídají udělení Vojenského záslužného kříže, založil císař František Josef I. dne 12. března 1890 Vojenskou záslužnou medaili pro důstojnictvo ozbrojených sil. Stala se hmotným a nositelným vyjádřením císařova „Nejvyššího pochvalného uznání“ za mimořádné činy v době válečné, nebo „Nejvyšší spokojenosti“ za vynikající službu v dobách mírových.⁴⁹

Vojenská záslužná medaile měla kruhový tvar o průměru 32 mm, byla ražena z bronzu a pozlacena. V převýšení medaile byla pohyblivě připojena zlatá císařská koruna 20 mm vysoká. Lícová strana medaile nesla portrét Františka Josefa I. a při okraji opis FRANCISCVS JOS. I. D. G. IMP. AVST. REX BOH. ETC. ET REX APOST. HVNG. (František Josef I. z Boží milosti císař rakouský, král český atd., apoštolský král uherský). Mezi opisem a okrajem medaile byl položen velmi tenký vavřínový věnec. Rubová strana na svém středu nesla nápis SIGNVM / LAUDIS (Znamení chvály). Nápis byl lemován věncem z vavřínových a dubových ratolestí.⁵⁰

Až na malé detaily na líci nebyl vzhled medaile do roku 1917 změněn. Medaile udělená za činy v době válečné byla nošena na náprsní trojúhelníkové stuze, shodné se stuhou Medaile za statečnost, tedy červenobíle šrafované. Medaile udělená v době mírové byla nošena stejně, jen na stuze celočervené. V roce 1911 byla zřízena Stříbrná vojenská záslužná medaile, která byla udělována za opakované vyslovení

⁴⁷ Tamtéž, s. 437.

⁴⁸ Tamtéž, s. 437.

⁴⁹ Tamtéž, s. 451.

⁵⁰ Tamtéž, s. 451.

pochvalného uznání. I pro tuto medaili platila stejná pravidla o stuhách. Od 7. dubna 1914 bylo možno obě medaile nosit vedle sebe.⁵¹

Dne 1. dubna 1916 došlo rozhodnutím císaře k těmto změnám: při vyslovení dalších „pochvalných uznání“ byl na stuhu medaile umístěn jeden, resp. dva stříbrné kovové vodorovné pásky. Téhož dne zřídil císař i Velkou vojenskou záslužnou medaili udělovanou za vyslovené „Nejvyšší zvláštní pochvalné uznání“. V praxi byla tato medaile udělována jen generálům, i když i zde byly učiněny dvě výjimky. Tato medaile měla rovněž kruhový tvar, průměr se však zvětšil na 38 mm o plochu směrem k okraji medaile, kam byl vložen větší vavřínový věnec. Koruna v převýšení medaile byla do poloviny své výše rámována vavřínovými ratolestmi. Rubová strana medaile byla shodná s medailí původní. Rovněž Velká medaile mohla být udělena opakovaně a jako u předchozí bylo opakované udělení vyjádřeno připevněním tentokrát zlatého kovového pásku na stuhu. Velká vojenská záslužná medaile byla nošena pouze na stuze červenobíle šrafované.⁵²

Od 13. prosince 1916 byly jako vyšší stupeň vyznamenání umístovány na stuhy Vojenských záslužných medailí zkřížené zlaté meče. Dne 18. dubna 1917 byly císařem Karlem vydány nové Vojenské záslužné medaile. Byly opět raženy ze zlateného bronzu a ze stříbra. Líc medaile nesl portrét císaře Karla, při okraji medaile opis CAROLVS D. G. IMP. AVST. REX BOH. ETC ET REX APOST. HVNG. (Karel z Boží milosti císař rakouský, král český atd., apoštolský král uherský). Rubní strana medaile zůstala beze změn. První ražby medaile měly převýšení dvojí korunou – císařskou a královskou uherskou. Obě korunky byly značně menší, jejich spojení s medailí bylo nepohyblivé a z obou stran byly zpolovice rámovány dubovou a vavřínovou ratolestí. Používání stuh, zkřížených mečů a kovových pásek při opakovaném udělení medaile zůstalo beze změn.⁵³

Dne 28. dubna 1917 založil i císař Karel Velkou vojenskou záslužnou medaili, raženou ze stříbra a pozlacenou. Od počátku posledního roku války byla medaile ražena z bronzu a zlacena. Tato medaile měla průměr 37 mm, její převýšení tvořila popsaná dvojice korun, bohatěji věnčená ratolestmi, jež kryly i celou rubní

⁵¹ Tamtéž, s. 451.

⁵² Tamtéž, s. 451.

⁵³ Tamtéž, s. 451.

stranu převýšení. O jejím nošení včetně atributů na stuze platilo totéž, co o předešlé.⁵⁴

Bronzové i stříbrné Vojenské záslužné medaile obou císařů patří mezi běžná rakousko-uherská vyznamenání, obě Velké vojenské záslužné medaile náležejí naopak mezi nejvzácnější. Velká medaile Františka Josefa byla za celou dobu existence udělena třicetkrát, z toho čtyřikrát opakovaně. Mezi dvojnásobnými nositeli byli generálplukovník Fr. svobodný pán von Georgi a generálplukovník S. svobodný pán Hazai, oněmi dvěma výjimkami pak byli podplukovník generálního štábu Pokorný a stíhací pilot námořního letectva, poručík řadové lodi G. svobodný pán Banfield. Z období vlády císaře Karla byl velkou medailí vyznamenán například tehdejší generálplukovník, později polní maršálek H. Kövess von Kövessháza.⁵⁵

1.8 Čestná medaile za mnoholeté členství v domobraneckých sborech

Při příležitosti šedesáti let své vlády založil císař František Josef I. dne 4. listopadu 1908 dvě medaile, jimiž byli odměňováni za dlouholetou službu členové domobraneckých sborů.⁵⁶

Domobrana byla zřízena jako třetí součást ozbrojených sil monarchie, vedle pravidelné armády a zeměbrany. Příslušníky domobrany se stávali muži ve věku od 19 do 42 let, kteří nebyli z důvodů snížené schopnosti nebo početní nadbytečnosti v tzv. silných ročnících odvedeni k pravidelné armádě. Podle věku byli rozděleni do 24 tříd. Úkolem domobrany byla v případě války podpora řadového vojska a zeměbrany, hájení spojení a dopravy, služba v pevnostech, ošetřování raněných a nemocných a při vpádu nepřítele obrana vlastního území. V době mírové byla domobrana nečinná, spravována byla velitelstvím zeměbrany. Ve válce měla domobrana svůj vlastní velitelský sbor z řad činných a rezervních důstojníků armády. Důstojnický sbor nosil běžné stejnokroje, mužstvo rovněž, v případě nouze civilní oděv s černožlutou páskou na rukávě. Výzbroj domobrany sestávala ze starších armádních zásob.⁵⁷

Ač ze zákona byla služba v domobraně limitována věkem 42 let, nebyla další služba nad tento limit omezována. Medaile za mnoholeté členství v domobraně odměňovala od roku 1908 čtyřicetileté a pětadvacetileté členství v některém ze sborů

⁵⁴ Tamtéž, s. 451.

⁵⁵ Tamtéž, s. 451.

⁵⁶ Tamtéž, s. 455.

⁵⁷ Tamtéž, s. 455.

podléhajících ministerstvu zeměbrany, nebo ve sboru, který byl domobraneckou službou povinován a jehož organizace odpovídala domobraneckým předpisům. Členství ve sborech nemuselo být nepřetržité a nebylo vázáno ani na jeden určitý sbor.⁵⁸

Medaile I. třídy za 40 let služby měla tvar kruhu o průměru 35 mm, ražená z bronzu a převýšená bronzovým dvouhlavým císařským orlem. Celková výška medaile činila 51 mm. Lícová strana medaile nesla iniciály císaře F. J. I. podložené dvěma vavřínovými ratolestmi a převýšené císařskou korunou. Při okraji medaile opis CONSTANTIAE ET PATRIAE AMORI (Vytrvalosti a lásce k vlasti). Rub medaile měl na středu v ozdobné obdélníkové kartuši podložené vavřínovými ratolestmi nápis OCTO / LUSTRA (Osm pětiletí).⁵⁹

Medaile II. třídy za 25 let služby byla z bronzu, o téže velikosti bez převýšení orlem. Líc medaile je až na detaily shodný s medailí I. třídy, včetně opisu. Rub medaile nese rozkřídleného korunovaného císařského orla a při horním okraji medaile opis QUINQUE LUSTRA (Pět pětiletí), při dolním okraji tenké vavřínové ratolesti. Obě medaile byly nošeny na náprsní trojúhelníkové stuze napůl žluté a napůl černé, ve žluté půli slabý černý postranní proužek, obráceně v černé půli proužek žlutý. Okraj stuhy oboustranně začištěn žlutě a černě. Medaile za 40 let služby náleží mezi vyznamenání vzácná, medaile za 25 let služby mezi dekorace méně běžné.⁶⁰

2. Domobranecký pěší pluk č. 11 ve válce

2.1 Na východním bojišti

2.1.1 Rok 1914

Po úvodní exkurzi strukturami a rytmem habsburské armády, po seznámení se s její všednodenností i kuriozitami bude vhodné zaměřit pozornost na samotný domobranecký pluk č. 11, na „jičínskou jedenáctku.“ Kombinací pramenného materiálu a literatury se pokusím objasnit putování mužů z Podkrkonoší po východní a italské frontě 1. sv. války.

První boje na východoevropském válčišti začaly ve Východním Prusku a v Haliči. Na naléhání Francie pronikly 1. a 2. ruská armáda už 17. srpna do

⁵⁸ Tamtéž, s. 455.

⁵⁹ Tamtéž, s. 455.

⁶⁰ Tamtéž, s. 455.

Východního Pruska, aniž by vyčkaly ukončení mobilizace a koncentrace všech sil. Poměr sil by byl pro Rusy výhodný, pokud by jejich armády operovaly společně a koordinovaně a rozhodně by řídily boj, což se však nestalo. Jediná zde operující 8. německá armáda se nejprve postavila na odpor 1. ruské armádě, postupující na Královec, ale bitva u Gumbinnen ji s velkými ztrátami vrhla zpět. Německé vrchní velení povolalo do čela 8. armády generály Hindenburga a Ludendorffa a rozhodlo posílit obranu Východního Pruska šesti divizemi ze západu, které ovšem zasáhly do bojů až počátkem září.⁶¹

Ale v té době už hlavní nebezpečí ztráty Východního Pruska pominulo. Německé velení totiž mezitím využilo váhavosti a nečinnosti 1. ruské armády. Německá vojska soustředěným útokem obklíčila a zničila centrální část 2. ruské armády na jihovýchodě, v lesnaté a jezerní krajině u Tannenbergu. Poté přiměla v bitvě u Mazurských jezer s podporou šesti divizí ze západu také 1. ruskou armádu k vyklizení Východního Pruska. Porážka dvou ruských armád však neměla žádný rozhodující vliv na průběh války na východě a nemohla ani vyvážit současnou strategickou prohru Němců na západě.⁶²

Do této kampaně se zapojila také vojska Rakousko-Uherska. V Haliči zahájily tři rakousko-uherské armády postup na sever na pomoc německé 8. armádě a pravé křídlo postupu měla krýt 2. armáda. Právě její pozdní nasazení se ukázalo pro počáteční období bojů na tomto válčišti jako rozhodující. Německá 8. armáda byla nucena čelit dvěma ruským armádám a hrozilo jí obklíčení, proto rakousko-uherská 1. armáda převzala 22. srpna 1914 iniciativu a zahájila postup na ruské území ve směru na Lublin.⁶³

Následujícího dne se jí podařilo zatlačit v bitvě u Krašniku ruskou 4. armádu. Ve stejný den vyrazily jednotky rakousko-uherské 4. armády z oblasti Přemyšlu na sever. V oblasti Komarówa došlo ve dnech 26. srpna až 1. září 1914 k bitvě, v níž byla 5. ruská armáda přinucena k ústupu a hrozilo jí obklíčení. Ve stejné době, kdy dvě rakousko-uherské armády vítězily na levém křídle, nastupovala proti pravému křídle (3. armáda a od konce srpna 1914 také 2. armáda) přesila ruských sil, snažících se proniknout hluboko do Haliče. Rakousko-uherský pokus o protiútok selhal u Zloczowa, což donutilo generála Conrada von Hötzendorfa k otočení většiny

⁶¹ JINDRA, Zdeněk: *První světová válka*. Praha 1984, s. 84.

⁶² Tamtéž, s. 84.

⁶³ JUNG, Peter: *Rakousko-uherská armáda za první světové války*. Brno 2007, s. 9-10.

jednotek 4. armády doprava, aby zde pomohly stabilizovat situaci. Jelikož na severu zůstala rakousko-uherská 1. armáda fakticky osamocena, musela se pod tlakem nepřátelské přesily odpoutat a ustupovat na jih. Tím se však začala mezera mezi ní a rakousko-uherskou 4. armádou stále více rozevírat. Nepřátelský průzkum tento stav zjistil a Rusové ihned spěchali využít této možnosti k pokusu o obklíčení rakousko-uherské 4. armády, 3. armády i 2. armády. Hlavnímu velení rakousko-uherských ozbrojených sil nezbývalo, než stáhnout své síly do obranných pozic za řeku San, což dostalo rakousko-uherskou posádku pevnosti Přemyšl v polovině října 1914 do prvního ruského obklíčení.⁶⁴

Rakousko-uherská obranná linie na řece Dunajec (1. armáda, 4. armáda a 3. armáda) i v Karpatech (2. armáda) byla sice téměř stabilizována, ale byla ohrožována neustálým posilováním ruských vojsk. Jako gesto určité spolupráce se Němci rozhodli nasadit svoji 9. armádu ke krytí levého křídla rakousko-uherské 1. armády. Společný protiútok těchto dvou armád dosáhl říční linie Visla-San a znamenal dočasné vyproštění přemyšlské pevnosti. Ovšem výrazná ruská převaha v silách i prostředcích tento protiútok brzy zastavila a následně se německé i rakousko-uherské jednotky musely vrátit do původních pozic, což znamenalo druhé ruské obklíčení pevnosti Přemyšlu. Ve stejné době vzniklo nebezpečí pro rakousko-uherskou 4. armádu, která při postupu na sever odkryla svůj východní bok ruské 3. armádě. V bitvě u Limanova-Lapanova v první polovině prosince 1914 se však díky pomoci rakousko-uherské 3. armády podařilo ruské jednotky přinutit k ústupu. Krutá zima následně omezila bojové akce na obou stranách.⁶⁵

Do těchto prvních bojů světové války se velmi záhy zapojili také příslušníci 11. domobraneckého pěšího pluku po předchozí mobilizaci, nařízené dnem 26. července 1914. Válečné přípravy probíhaly velmi rychle a v případě tohoto tělesa bez větších obtíží. Již 28. července stály prapory I. II. a III. připraveny v plném počtu, opatřeny dokonce až přebytnou výzbrojí a výstrojí. Pluk sestával z mužů ve věku od dvaatřiceti do osmatřiceti let, většinou v dobré fyzické kondici. Nálada mezi vojáky byla vesměs dobrá. Zejména u vojinů německé národnosti přicházejících z oblasti Podkrkonošska bylo patrné velké nadšení pro válku.⁶⁶

⁶⁴ Tamtéž, s. 10.

⁶⁵ Tamtéž, s. 10-11.

⁶⁶ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 1.

První prapor pluku zůstal po několik následujících dnů v Jičíně, prapory II. a III. byly pro nedostatek kapacity v samotném Jičíně dislokovány v nedalekých lázních Železnice. Dne 18. srpna skládali příslušníci pluku slavnostní přísahu a tímto dnem také nastala pohotovost pluku k odjezdu na frontu.⁶⁷

Orgány vojenské správy byly poklidným průběhem mobilizace na celém území českých zemí překvapeny. Během poslední podobné akce, tedy vyhlášení částečné mobilizace roku 1912 v době první balkánské války, se totiž objevily pokusy některých českých jednotek projevit nesouhlas s tímto krokem vídeňské vlády. Podobně se čeští vojáci chovali i za krize vzniklé v důsledku anexe Bosny a Hercegoviny roku 1908. V létě roku 1914 se však očekávaná proklamace proslovanského smýšlení českého národa nekonala.⁶⁸

Rozkaz k odjezdu obdrželo velení pluku 21. srpna. Třetí prapor vagonoval večer 22. srpna a následujícího dne se na cestu přes Moravskou Třebovou, Krakov a Debicu vydal i zbytek pluku pod velením plukovníka Maendla.⁶⁹

Po příjezdu na frontu se 11. domobranecký pěší pluk zařadil do svazku 1. domobranecké brigády a 5. armádního sboru. Celá tato brigáda se shromažďovala v prostoru Wrzawy-Rozwadów, což je oblast ležící jihovýchodně od soutoku Visly a Sanu. Zatímco ostatní části pluku byly zařazeny do etapní služby (ostraha skladišť, přísun zásob bojujícím jednotkám, atd.), I. prapor pluku se zúčastnil bojových operací.⁷⁰ V sestavě 1. domobranecké brigády překročil 31. srpna hranici mezi Rakouskem a Ruskem a po třicetkilometrovém pochodu na severovýchod od Wrzawy dospěl 6. září k městu Krašniku.⁷¹

U osady Wysokie, ležící 15 kilometrů východně od Krašniku, se tento prapor zapojil do prvního vážného střetnutí s Rusy. Jeho úkolem bylo obsadit a až do příchodu německých posil udržet malý hřeben u nedaleké Tarnawky, kde už v bojích stály části domobraneckého pluku č. 12 a celý domobranecký pluk č. 30. Boje zde byly velmi prudké a situace proměnlivá. Obtížné podmínky ještě zhoršoval nedostatek strojních pušek a vážnoucí zásobování. Dne 7. září odehrál se hlavní boj o Tarnawku, Biskupie a Wysokie, ve kterém byli Rakušané úspěšnější. Za obsazení Tarnawky však I. prapor 11. domobraneckého pluku zaplatil vysokou cenu. Po

⁶⁷ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 1-2.

⁶⁸ PAZDERA, David: *Mobilizace v roce 1914 jako první krok na cestě ke zformování vojáka Velké války*. Historie a vojenství, 1998, č. 3, s. 39.

⁶⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 2.

⁷⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 2.

⁷¹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 2.

bojích zůstali ve stavu první setniny čtyři důstojníci a 51 mužů, ve druhé setnině jeden důstojník a 34 muži, ve třetí setnině nezbyl žádný důstojník, zůstalo jen 13 mužů. Ve čtvrté setnině zbyl jediný důstojník a devět mužů.⁷²

Již 9. září však rakouské oddíly ustupovaly na jih k Zakrzówu a později ještě dál, až k Nisku za řekou Sanem, tozn. zpět do výchozích pozic. Za těchto ústupových bojů docházelo k prvním případům přechodu mužstva k Rusům. Kvůli velkým ztrátám velení pluku rozpustilo jednotlivé setniny. Početní stavy pluku byly průběžně doplňovány příchodem pochodových formací 33. pěší divize, které 11. domobranecký pěší pluk koncem roku podléhal. Ještě v září roku 1914 došlo ke změně ve velení pluku, když plukovníka Maendla vystřídal podplukovník Schischka.⁷³

V měsíci říjnu se 11. domobranecký pěší pluk nalézal v prostoru mezi řekami Vislou a Sanem. Na přelomu října a listopadu dochází k přesunu za řeku Vislu. Dne 6. listopadu 1914 se pluk objevuje v osadě Czarnocin, ležící poblíž řeky Nidy, odkud ohrožován střelbou ruských děl ustupuje ke Kobylníkám na Nidě. V následujících dnech odchází do prostoru mezi městy Olkusz a Wolbrom, tedy do oblasti asi 30 kilometrů severozápadně od Krakova. Mezi vojáky, vysílenými po náročných přesunech posledních týdnů, se začaly objevovat případy cholery a skvrnitého tyfu.⁷⁴ Ve vojsku se velmi citelně projevilo „gänzliche Erschöpfung von Mann und Pferd.“⁷⁵

Ústup 11. domobraneckého pěšího pluku (v sestavě 1. rakousko-uherské armády) od Krašniku přes San a Vislu k Olkuszi a Wolbromu byl součástí rozsáhlého ústupu a stahování rakousko-uherských armád z Haliče poté, co se „ruský parní váleček“ na začátku září dal do pohybu.

První armáda generála Dankla se octla v obtížné situaci. S jedenácti divizemi (jedna divize po sedmi až osmi tisících mužů) měla bránit devadesátikilometrovou linii táhnoucí se od ústí Sanu po město Kielce proti daleko silnějšímu ruskému protivníkovi. Také vzhledem k nedostatečnému zásobování 1. armády se generál Dankl obával prolomení obranné linie v horizontu několika málo dnů. Proto navrhl rakouskému vrchnímu velení okamžité stažení 1. armády do prostoru severně od Krakova. Náčelník generálního štábu Franz Conrad však jeho názor nesdílel.

⁷² VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 2-3.

⁷³ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 3-4.

⁷⁴ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 3-4.

⁷⁵ „Celkové vyčerpání mužstva i potahu.“ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 9. listopadu 1914.

Upozornil, že urychlené stažení 1. armády by ohrozilo tyl rakousko-uherských armád, které tou dobou ustupovaly kolem pevnosti Přemyšlu. První armáda proto měla ze všech sil bránit linii „ústí Sanu – Kielce.“ V případě, že by se tento úkol ukázal jako nesplnitelný, měla se 1. armáda stáhnout na linii řeky Nidy, což se posléze také stalo.⁷⁶ Rakušané tím reagovali na pokus Ivanovovy 4. ruské armády obejít u Kielců ze západu Danklovu 1. armádu a zatlačit ji k Visle.⁷⁷

Po stažení vojsk z velké části Haliče za sebou Rakušané zanechali 225 000 padlých a raněných, na 100 000 zajatých, 400 děl, obklíčenou pevnost Přemyšl s posádkou 130 000 mužů a haličská naftová pole. Ruská armáda ovládla karpatské průsmyky, otevírající cestu do Uher a ohrožovala těžební a průmyslové oblasti Slezska.⁷⁸

Bilance dosavadních bojů se pro Ústřední mocnosti na přelomu října a listopadu 1914 jevila nepříznivě. Německá ofenziva na Marně a u Yprů se zastavila. Na východě stále hrozilo nebezpečí ruského postupu do Slezska, dál do západní Haliče a do Uher. Situace v Srbsku byla příznivější, avšak úspěchy ruských armád v Haliči mohly vychýlit křehkou rovnováhu na diplomatickém poli a iniciovat vstup Itálie a Rumunska do války proti Rakousko-Uhersku.⁷⁹

Na úseku Danklovu 1. armády panoval koncem roku 1914 víceméně klid. Tato armáda a spolu s ní i 11. domobranecký pěší pluk ležela západně od pevnosti Krakov a jejím úkolem bylo vázat početné ruské síly, které ještě do 3. prosince podnikaly ojedinělé útočné pokusy. Dělostřelectvo ruské 9. armády se později omezilo na několik palebných případů rakouských linií, zatímco podstatná část ruské pěchoty byla převelena do jiných oblastí východní fronty.⁸⁰

Po odchodu III. kavkazského sboru a XIV. sboru na sever a stažení XXI. a X. sboru na pravý břeh Visly se generál Letschitzki musel spokojit s omezenými silami. Značně prořídlá ruská armáda se na úseku u Krakova začala zakopávat. Této zimní přestávky v bojích využila rakousko-uherská armáda ke znovunastolení pořádku a zotavení po přestálých podzimních bojích. Také Rakušané se pustili do opevňovacích

⁷⁶ GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: *Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. I. sv. *Das Kriegsjahr 1914. Vom Kriegsausbruch bis zum Ausgang der Schlacht bei Limanowa-Lapanow*. Vídeň 1930, s. 492-493.

⁷⁷ Tamtéž, s. 499.

⁷⁸ JINDRA, Zdeněk: *c. d.*, s. 86.

⁷⁹ GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: *Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. I. sv. *Das Kriegsjahr 1914. Vom Kriegsausbruch bis zum Ausgang der Schlacht bei Limanowa-Lapanow*. Vídeň 1930, s. 501.

⁸⁰ Tamtéž, s. 773.

prací. Na základě výsledků leteckého průzkumu, který zjistil přesuny části Letschitzkého armády, mohla rakousko-uherská 1. armáda podpořit úsilí vojsk Ústředních mocností bojujících na severu a přispět také rakousko-uherské 4. armádě, která stála v těžkých bojích jižně od Krakova.⁸¹

Příslušníci 11. domobranického pěšího pluku v tomto období setrvali v okolí měst Olkusz a Wolbrom. Jejich hlavní starostí byla oprava silnic. Pracovali v úseku Boleslaw-Slawkow, Boleslaw-Olkusz, Olkusz-Wolbrom, Olkusz-Slawkow, Kosmolow-Suloszowa. V obcích Olewin, Wisliczka a Sieniczno se pak nalézaly ubytovací prostory jednotlivých součástí pluku. Koncem listopadu se přihlásilo skutečné zimní počasí a tak 20. listopadu byla mužstvu rozdělena zimní výbava. V průběhu listopadu se objevilo na 30 případů cholery. Nepřízní počasí netrpěl jen člověk, ale také zvířata. Koně byli ustájeni v otevřených stodolách a museli vystačit s podprůměrnými dávkami krmiva.⁸²

2.1.2 Rok 1915

Západní fronta zůstala v tomto roce statická. Cílem početně i místně omezených spojeneckých útoků v Champagni a v Artois nebo německých ofenziv u Yper a Soissons bylo zkrátit linii fronty nebo vyzkoušet nové metody taktického průlomu, jakou byl právě německý útok plynem u Ypres.⁸³

Po nezdaru Schlieffenova plánu se německé vrchní velení pokusilo rozhodnout válku na východě. Průlom měl zajistit obchvatný manévr proti ruské armádě, slabě vyzbrojené, nedostatečně opevněné, se špatnými komunikacemi v týlu. Němci chtěli vyřadit Rusko z války nebo alespoň načas ochromit jeho tlak na Východní Prusko, Slezsko a Uherskou nížinu. První ofenzivní operace Ústředních mocností v Karpatech a u Mazurských jezer v lednu až únoru však neměla očekávaný výsledek, neboť narazila na připravovanou ruskou protiofenzivu. Teprve průlom v šíři 35 kilometrů u Gorlice na počátku května 1915, vedený 11. německou a 4. rakousko-uherskou armádou v čele s německým generálem Mackensenem, uvedl ruskou frontu do pohybu.⁸⁴

⁸¹ Členění 1. armády: VI., X., V., a I. armádní sbor, skupina Tschurtschenthaler a II. sbor. Pevnost Krakov podléhala velení 4. armády. GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: Tamtéž, s. 773.

⁸² VHA, Domobranický pěší pluk č. 11. Deník velitelství, listopadové záznamy deníku.

⁸³ JINDRA, Zdeněk: *c. d.*, s. 90.

⁸⁴ Tamtéž, s. 90.

Dne 3. června padl Přemyšl, 22. června Lvov. Rusové ztratili Halič a zanechali protivníkovi 500 000 zajatců a 344 děl. Současně Němci udeřili dne 27. dubna na severním křídle směrem na Libavu, Šavli a Kovno. Tak vznikl na ruské frontě hluboký varšavský oblouk a s ním možnost, že ruské armády v Polsku budou sevřeny do kleští z jihu a severu. Mackensen dobyl 30. července Lublin a 1. srpna Chelm, 12. německá armáda prorazila 13. července ruskou obranu na západ od řeky Narev. To přimělo ruský generální štáb (stavka) vyklidit v červenci celé Polsko, 5. srpna vydat Varšavu a 26. srpna pevnost Brest Litevsk.⁸⁵

Teprve koncem září ustrnuly boje na linii „Riga-řeka Západní Dvina-Pinsk-Černovice“, tedy 200-500 kilometrů na východ od linie fronty v dubnu. Hlavního cíle však ústřední mocnosti nedosáhly. Problém dvou front nebyl vyřešen a konec války byl pouze oddálen.⁸⁶

Začátkem ledna 1915 podléhal 11. domobranecký pěší pluk podle rozkazu 46. střelecké divize skupině plukovníka Freissingera. V první polovině ledna se pluk přesouval do osady Wola Chroberska, ležící poblíž řeky Nidy, 40 kilometrů východně od města Wolbrom, v jehož okolí pluk přezímoval. Ve Wole Chroberské se pluk zotavoval a připravoval k novým bojům pod dohledem generálmajora Brandnera. Pluk zde složil opětovnou přísahu a 13. ledna 1915 přichází rozkaz k odchodu do bojů směrem na Kozubów, který se nalézá jen několik kilometrů severněji proti proudu Nidy.⁸⁷

Pluk zde tvoří jednu brigádu společně se střeleckým plukem č. 13 a pěším plukem č. 93. Lednové boje v okolí vesnice Młodzawy probíhaly celkem klidně. Teprve začátkem února se intenzita zákopové války stupňuje. Ruské těžké i lehké dělostřelectvo nepřetržitě střílelo a také ruská pěchota podnikla několik výpadů, ovšem bez jakéhokoliv většího účinku. Dne 12. února se pluk ve svazku se střeleckým plukem č. 15 přemístil do Michalowa. Oba pluky obsadily první linii u Pawlowice, zatímco II. prapor 11. domobraneckého pěšího pluku zůstal v Pawłowici jako záloha.⁸⁸

Dne 19. února byl 11. domobranecký pěší pluk vystřídán 30. střeleckým plukem a odešel do zálohy se stanovištěm v Zagajówě, kde odpočinek střídal výcvik k dalším bojům. Mužstvo zde trpělo silnými mrazy, sužováno častým výskytem tyfu.

⁸⁵ Tamtéž, s. 90.

⁸⁶ Tamtéž, s. 90.

⁸⁷ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 4.

⁸⁸ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 4-5.

V tomto období byl pluk podřízen I. armádnímu sboru pod velením generála Kirchbacha. Tato perioda trvala až do konce dubna, kdy pluk navštívil generální inspektor armád Rakousko-Uherska arcivévoda Bedřich, který se o pluku vyjádřil velmi chvalitebně.⁸⁹

Začátkem května se celá fronta dala pohybu. Pluk v podřízenosti 91. střelecké brigádě obsadil pozice u Mozgawy na břehu Nidy. V polovině května se pluk přesunul poněkud jižněji k osadě Chroberz, kde překročil Nidu a po krátkém odpočinku nastoupil pochod na městečko Stopnicu a do první linie u Czajkowa na levém břehu Visly, kde prodělal těžké poziční boje.⁹⁰

Dne 19. května zaútočili Rusové na nedalekou ves Trzebieslawice, ale s těžkými ztrátami byli odraženi. V bojích s Rusy u Trzebieslawic mezi 18. a 22. květnem zajali muži 11. domobraneckého pěšího pluku 8 důstojníků (300. ruský pěší pluk), 579 mužů a 1000 pušek s náboji. Pluk ztratil v boji 20 mrtvých a 50 raněných. Po vzájemné dohodě pohřbily obě strany své padlé.⁹¹

V průběhu následujícího měsíce se fronta posunula o 30 kilometrů na sever až k soutoku Visly a Sanu. Jedenáctý domobranecký pěší pluk se tak po deseti měsících dostal zpátky do míst, kde v srpnu 1914 začala jeho východní anabáze. Na rozkaz divize zde byl pověřen nesnadným úkolem. Měl vzít útokem přední ruské linie na jeden kilometr dlouhé frontě mezi osadami Wygoda a Buczek. K útoku došlo 25. června a celkově se vydařil. První dvě linie byly dobyty a Rusové utrpěli těžké ztráty. Linii „Wygoda-Buczek“ následně obsadila 92. střelecká brigáda. Avšak také 11. domobranecký pěší pluk při tomto útoku utrpěl citelné ztráty a proto byl zařazen do zálohy k zotavení. Koncem června je pluk opět v plné bojové pohotovosti. Tím jeho působení v oblasti Visly končí.⁹²

Pluk se totiž stáhnul do Tarnobrzegu, kde 4. července nastoupil cestu ke Lvovu. Po navagonování odjel ve třech částech přes Debicu, Rzeszów, Přemyšl a Sambor do stanice Měrviči, ležící 15 kilometrů severně od Lvova. Všude, kudy pluk projížděl, bylo možno spatřit stopy bojů a válečné zkázy. Vytrhané kolejnice, dřevěná provizoria původně betonových a železných mostů, rozstřílené nádražní budovy.⁹³

⁸⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 5.

⁹⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 5-6.

⁹¹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 6.

⁹² VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 6.

⁹³ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 6-7.

Ze železniční stanice Měrviči se 11. domobranecký pěší pluk vydal na šedesátikilometrový pochod na sever po levém břehu řeky Bug k městu Sokalu, míjejíce přitom osady Žovkva, Turinka, Věliki Mosty a Červonograd. Dne 12. července dorazil pluk po náročném pochodu do vesnice Gatkivka, 5 kilometrů západně od Sokalu, kde je určen jako záloha 92. pěší brigády.⁹⁴

Již o dva dny později přichází rozkaz k útoku na ruské pozice, všeobecným směrem přes řeku Bug. S pomocí 13. střeleckého pluku se příslušníci 11. domobraneckého pěšího pluku pustili do boje o kotu 229 východně od vesnice Chorobriv a osadu Ulvivok, ležící v oblouku řeky Bug. V těchto bojích utrpěl pluk ztrátu 25 mrtvých a 90 raněných. Brigáda č. 92 pod velením plukovníka Urbanského setrvala v pozicích u Sokalu až do 27. srpna, kdy přichází rozkaz k dalšímu útoku směrem na východ.⁹⁵

Pluk jde kupředu jako záloha brigády. Příštího dne se ukázalo, že útok se zdařil, Rusové vyklidili zákopy a Rakušanům se otevřela cesta k dalšímu postupu. Pluk se shromáždil na druhém břehu Bugu u osady Svitaziv. Postavil polní stráž a obsadil les u Bobjatinu. Do konce měsíce srpna postoupil ke Gorochivu a odtud dál k osadě Zoločivka na řece Styru, 65 kilometrů východně od Sokalu na řece Bug.⁹⁶

Přechod Styru se uskutečnil počátkem září. Přechod celé divize zajišťovala 91. domobranecká brigáda, které podléhaly střelecké pluky č. 31 a č. 32 a domobranecký pěší pluk č. 12. Rakušané se zde dostali do prostoru mezi řekami Styrem a Ikvou a v této oblasti setrvali až do konce roku 1915.⁹⁷

Domobrancům 11. pěšího pluku zde nově velel podplukovník Kilian. Dne 2. září se pluk pustil do nového útoku, prorazil ruské linie a vynutil si ústup protivníka. Při této ofenzivě se podařilo zajmout jednoho ruského důstojníka a 150 mužů. Po několik následujících dnů se opakovaly ruské protiútoky, ovšem bez většího úspěchu. Při svém ústupu pak za sebou Rusové zanechávali spálenou zemi. Do poloviny září bylo zajato dalších 150 ruských vojáků, 4 důstojníci a získána menší válečná kořist.⁹⁸

Po přechodu řeky Ikvy, k čemuž přispěli také tesaři z řad 11. domobraneckého pěšího pluku stavbou mostu, se pluk 11. září ubytoval v Ivani a

⁹⁴ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 7.

⁹⁵ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 7-9.

⁹⁶ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 9.

⁹⁷ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 8-9.

⁹⁸ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 9-10.

obdržel dispozice pro nastávající velkou ofenzivu. Na rozkaz 92. brigády útočí spolu se dvěma prapory střeleckého pluku č. 15 v prostoru jižně od osady Kriliv. Rovno, největší město oblasti, leží 20 kilometrů na severovýchod odtud. Pluk postupuje v nekrytém terénu, velmi pomalu a vystaven prudké dělostřelecké palbě Rusů. Proto se pluk zakopává. V této ofenzivě přišel pluk o 6 důstojníků a 270 mužů (padlí, ranění nebo zajatí).⁹⁹

Dne 16. září byl 11. domobranecký pěší pluk pověřen úkolem střežit silnici severně od Račinu, což je dnešní předměstí Dubna na řece Ikvě. V případě ruského útoku měli muži klást odpor a protiútok vést podél této silnice. Boj toho dne se vyznačoval oboustrannou silnou dělostřeleckou palbou. Rakušané nebyli s to odolat ruskému tlaku a v noci na 17. září vyklidili pravý břeh Ikvý. Řeku překročila celá 9. pěší divize, krytá skupinou plukovníka Maendla, tj. domobraneckým pěším plukem č. 11 a č. 12.¹⁰⁰

Ve druhé polovině měsíce září se pluk pohyboval v okolí osady Golovčici, ležící v oblasti mezi řekami Styrem a Ikvou, kde udržoval stálé spojení s domobraneckým pěším plukem č. 12 a pěším plukem č. 102. Ráno 24. září ohlásila prudká dělostřelecká palba ruské artillerie útok ruské pěchoty, která pronikla do zákopů 12. domobraneckého pěšího pluku. Muži z „jedenáctky“ okamžitě zaujali obranné postavení na silnici Mali Sady-Golovčici, kde se jim podařilo útok zastavit a následně ruský 55. pěší pluk vytlačit za osadu Chorupany, ležící severně od vesnice Golovčici, čímž získali zpět ztracené pozice.¹⁰¹

Tato operace si vyžádala asi 50 mrtvých, 6 důstojníků a 220 mužů raněných a 150 pohřešovaných. Bojový stav pluku se snížil na 570 mužů. Mezi pohřešovanými byli i dva důstojníci: nadporučík Bohumil Mařík a nadporučík Adolf Trnka, oba české národnosti. Při útoku padlo 11. domobraneckému pěšímu pluku do rukou 300 ruských zajatců a mnoho válečného materiálu. V těchto bojích stál pluk ve spojení s českými pluky: pěšími č. 91, č. 11 a č. 102 a domobraneckým pěším č. 12. Neobyčejnou odvahu prokázali především domobranci z „jedenáctky“ a „dvanáctky.“¹⁰²

V následujícím období fungovaly oba domobranecké pěší pluky jako záloha divize. „Jedenáctka“ byla po svém roztržštění doplněna částmi domobraneckých

⁹⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 10.

¹⁰⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 10.

¹⁰¹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 10-11.

¹⁰² VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 11.

pluků č. 12 a č. 16. Koncem září odešel doplněný pluk do zákopů u koty 205, severně od Chorupan. Velitelství pluku zůstalo v budově školy v Golovčici, kde přijímalo další instrukce ohledně nasazení pluku v okolí Chorupan. Velení pluku se ujal podplukovník Gustav Schischka, který nahradil nemocného plukovníka Maendla. Velitelem 9. divize byl polní podmaršálek Alfred von Schenk, velitelem armádního sboru generál Karel Kirchbach.¹⁰³

Koncem října 1915 se nadřazeným tělesem 11. domobraneckého pěšího pluku stala 46. pěší divize. Ve svazku této divize zaujala „jedenáctka“ spolu se střeleckým plukem č. 13 a dvěma prapory střeleckého pluku č. 16 pozici v úseku II, tj. v prostoru kolem Mliniva na Ikvě. Zde vykonal přehlídku pluku arcivévoda Karel, který mužstvo velmi chválil.¹⁰⁴

V tomto postavení prožil pluk relativně klidné období. Přesto čelil palebným přepadům ruské artilerie, kterými trpělo stanoviště velitelství pluku v Golovčici a zvláště jeden z praporů, umístěný v osadě Pěkaliv na řece Ikvě. Mužstvo zde poprvé používalo ruční granáty a světlomety. Koncem listopadu se k pluku po zotavení vrátil plukovník Maendl. „Jedenáctka“ se zároveň přesunula do zálohy u Smordvy, ležící asi 3 kilometry jihozápadně od Mliniva. Zde je pluk nově rozdělen. Sestává ze tří praporů, přičemž II. prapor (podplukovník Brych) má tři setniny, III. prapor (jméno velitele neznámé) má také tři setniny a IV. prapor (major Kerpl) se skládá ze čtyř setnin. V okolí Smordvy zůstal 11. domobranecký pěší pluk až do konce února 1916, kdy ukončil své působení na východní frontě a přesunul se na jihozápadní válčiště, na frontu s Itálií.¹⁰⁵

2.2 Na italském bojišti

Dne 23. května 1915 vstoupila Itálie do války s Rakousko-Uherskem. Starý císař a král František Josef se pln rozhořčení obrátil ke svým národům, aby jim sdělil: „Italský král mi vyhlásil válku. Italské království se na obou svých spojencích dopustilo věrolomnosti, kterou historie doposud nepoznala. Po více než třicetiletém

¹⁰³ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 11-12.

¹⁰⁴ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 12.

¹⁰⁵ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Kompendium deníku velitelství, s. 12-13.

spojenectví, které slibovalo teritoriální růst a rozkvět, nás Itálie v hodině nebezpečí opustila a s vlajícími prapory přešla do tábora našich nepřátel.“¹⁰⁶

Podunajská monarchie se tím dostala do velice nepříjemné situace, protože bojovala proti Rusku a Srbsku a nyní byla nucena rozvinout další frontu, tentokrát proti Itálii. Vyhlídka na italské tažení však přinesla i jeden pozitivní aspekt, jímž byl vzácný konsenzus takřka všech národů habsburského soustátí. Rakouští Němci, zvláště obyvatelé Jižního Tyrolska, pocítili obavu z italského vpádu do klíčových alpských zemí monarchie. Pro Maďary znamenalo italské vyhlášení války jen další prohloubení složité situace ve chvíli, kdy Rusové stáli na hřebenu Karpat. Italské nároky na Terst a celé dalmatské pobřeží přinášely nebezpečí i pro jižní Slovany, zejména Slovince a Chorvaty. Jejich odhodlání bránit se pak povzbudilo bojovou morálku severních Slovanů, tedy hlavně Čechů, pro něž s nasazením na jihozápadní frontu proti Itálii navíc odpadal psychologický moment boje proti jinému slovanskému národu.¹⁰⁷

Italové měli na jihozápadní frontě k dispozici 44 pěších a 4 jezdecké divize. Rakušané mohli na začátku bojů postavit pouze 128 praporů, které svým charakterem představovaly spíše milici. V krátkosti k nim přibyly další 94 prapory, které představovaly první významnější posilu jihovýchodní fronty. Vojska italského krále Viktora Emanuela se tak mohla celkem oprávněně těšit na proklamovanou „Procházku do Vídně“. Rakouské vrchní velení se rozhodlo k tvrdé obraně Tyrolska. Jednotky nasazené v Korutanech, Přímoří a Kraňsku měly pokud možno s co nejmenší územní ztrátou zastavit postup protivníka, kterému bude v další fázi zasazen mocný protiúder.¹⁰⁸

Pokud srovnáme počty vojáků, velitel rakouských sil na jihozápadní frontě, arcivévoda Evžen, měl na počátku střetnutí 225 000 pěšáků, 3000 jezdců a 640 děl. S nimi čelil podle odhadu z poloviny června 210 000 italským pěšákům a 820 dělům na sočské frontě, 70 000 pěšákům a 280 dělům na korutanské frontě a 180 000 pěšákům se 710 děly na tyrolské frontě.¹⁰⁹

Vzhledem k tomuto nepoměru bylo zřejmé, že strategickou iniciativu drželi zpočátku v rukách ofenzivně naladěni Italové. Zde je ovšem nutné vzít v potaz

¹⁰⁶ GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: *Österreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. II. sv. *Das Kriegsjahr 1915*. 1. díl. *Vom Ausklang der Schlacht bei Limanowa-Lapanow bis zur Einnahme von Brest-Litowsk*. Vídeň 1931, s. 507.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 507-508.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 508-509.

¹⁰⁹ ŠEDIVÝ, Ivan: *c. d.*, s. 125.

charakter krajiny, ve které se bojovalo. Boje se většinou odehrávaly ve velmi obtížném horském i vysokohorském terénu, znamenajícím obrovskou výhodu pro obránce. V některých úsecích fronty se na rozdíl od východního bojiště nebojovalo o souvislou linii, ale především o důležité terénní body. Projevilo se i to, že Italové narazili na armádu, která již za sebou měla rok velmi náročných bojů.¹¹⁰

Boj v náročném terénu vápencových masivů a ledovcových svahů kladl mimořádné nároky na fyzickou i psychickou odolnost vojáků, kteří se oproti jiným frontám museli vyrovnat s nejednou zvláštností. Zpočátku nebyli vojáci vůbec vybaveni k tomu, aby si v tvrdém podloží dokázali vyhloubit spolehlivý kryt. Teprve ve třetí sočské bitvě začalo vyčerpávající hloubení zákopů. Střepiny z roztříštěného vápence létaly vzduchem a neustále hrozily zraněním. To urychlilo postupné zavádění ocelových přileb německého typu. V horských masivech byly budovány úkryty, zvané kaverny, a také raženy dlouhé štoly, jimiž se minéři dostávali až k protivníkovi. Podobná podzemní bludiště vznikala i v ledovci. Samotná doprava potravin, vody, svěžích vojáků, vojenského materiálu a dělostřelecké munice do bojových pozic představovala velký problém.¹¹¹

Po italském nezdaru v Tyrolsku a Korutanech se pozornost italského vrchního velení přesunula na sočský úsek jihozápadní fronty, kde byla nasazena italská 2. a 3. armáda. V této oblasti se odehrálo celkem 11 bitev, přičemž první čtyři bitvy na Soči se konaly v roce 1915 a pátá až devátá v roce 1916.¹¹²

2.2.1 Polní maršál Svetozar Borojevič de Bojna

Borojevič, na jehož válečných velitelstvích bez obav zněla chorvatština, a sám byl svými nejbližšími podřízenými nazýván „náš Sveto“, byl snad nejsvráznější postavou vyššího polního velení. Vedlo k tomu nejen jeho vzezření – byl malý, pevné postavy s vynikajícím zdravím a fyzickou vytrvalostí – ale především jeho temperament, rozhodnost, nesmlouvavost i nejvyšší nároky k sobě i podřízeným. Po celý život v sobě nesl dědictví tvrdého života generací svých předků z Vojenské hranice a nebyl proto v tomto ohledu pro mnohé příjemným nadřízeným.¹¹³

Narodil se 13. prosince 1856 v chorvatském Umetiči nedaleko Kostajnice v rodině janičářského důstojníka. Byl tak od mládí nepřímo předurčen k vojenskému

¹¹⁰ Tamtéž, s. 125.

¹¹¹ Tamtéž, s. 126.

¹¹² JUNG, Peter: *c. d.*, s. 13.

¹¹³ PERNES, Jirí – TOMAN, Karel: *c. d.*, s. 353.

řemeslu. Po výtečném absolvování vojenské reálky a kadetní školy nastoupil již v devatenácti letech dráhu důstojníka. Jeho první velkou bojovou zkušeností byla okupace Bosny a Hercegoviny v roce 1878. Díky výtečnému hodnocení se Borojevič dostal do Válečné školy, po jejímž absolvování byl přidělen k rakousko-uherskému generálnímu štábu. Na čas se stal učitelem na Válečné škole, poté velel chorvatské zeměbraně (Hrvatsko Domobranstvo). Do první světové války vstoupil již jako generál pěchoty a velitel armádního sboru. V září 1914 převzal velení 3. armády po odvolaném generálu Brudermannovi. Zúčastnil se bojů s Rusy o Přemyšl v říjnu 1914, bitvy u Limanové-Lapanówa v prosinci téhož roku, zimní bitvy v Karpatech a průlomu ruské fronty u Gorlice v květnu 1915.¹¹⁴

Po vstupu Itálie do války převzal velení nové fronty na Soče (Isonzu), kde se svou 5. armádou úspěšně vybojoval jedenáct úporných střetnutí s nesrovnatelně početnějším protivníkem. Stal se mistrem obranných bitev vedených v početním oslabení a jeho zásluhou zůstala rakousko-uherská obrana neprolomena. Po německo-rakousko-uherském průlomu italské fronty u Kobaridu v říjnu 1917 přivedl svá vojska k Piavě. Pro svůj úspěšný boj s italskou přesilou v letech 1915-1917 si vysloužil přívlastek „Sočský lev“ („Der Löwe vom Isonzo“). Za mimořádné zásluhy byl v roce 1918 povýšen na polního maršála. Stal se tak jedním ze šesti c. a k. polních maršálů prostého původu.¹¹⁵

Na Piavě, po půlročním pobytu vojsk v bahně piavských zákopů, znepokojen horšícím se stavem polní armády a narůstající materiální nouzí, se Borojevič postavil proti přípravě červnové ofenzívy 1918. Zamýšlel šetřit zbývající síly vojsk pro období jednání o příměří za rychle se blížícího konce války. Nebyl však vyslyšen a ani jeho varování před Conradovým útokem z hor, který považoval za hazardní tříštění sil, nebylo v operačním plánu vrchního velení rakousko-uherské armády vzato v úvahu.¹¹⁶

Po neúspěchu červnové ofenzívy 1918 se Borojevič soustředil na vytváření silné obrany na Piavě před nadcházejícím spojeneckým úderem. Jeho úsilí však již v atmosféře počínajícího rozkladu armády nemělo naděje na úspěch. Kalkulace s dosavadní vytrvalostí a houževnatostí polních vojsk na podzim 1918 ztratily definitivně svoji platnost. Sám to podvědomě cítil, když se naléhavě obrátil na císaře

¹¹⁴ Tamtéž, s. 353.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 353.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 353.

s žádostí o rychlé politické řešení, ačkoliv sám po celý život politikům hluboce nedůvěřoval.¹¹⁷

Po rozpadu monarchie a její armády, uzavření příměří a konci války se Borojevič ocitl v nuzných poměrech. Při návratu z fronty jeho zavazadla krajané v Záhřebu rozkradli (včetně dokumentů, cenností a věcí jeho choti působící tehdy v polní nemocnici v Tarcentu) a zůstala mu sotva garnitura náhradního prádla. Jeho finanční úspory vložené povětšinou do válečných dluhopisů vzaly znehodnocením měny za své. Záhřebská Národní rada odmítla jeho návrat do vlasti (ač již nebyl rakouským státním občanem, neboť podle mírových dohod patřil do Jugoslávie) a tím i jeho nárok na důchod.¹¹⁸

Usadil se v rakouském Klagenfurtu a jediným jeho příjmem byla renta nositele Vojenského řádu Marie Terezie. Jeho silná fyzická konstituce nevydržela depresi z osudu říše a armády. Dne 23. května 1920 dostal srdeční záchvat, který nepřežil. Zemřel v 64. roce věku, jinak zcela zdrav. Francouzská a britská komise, dohlížející v Korutanech na plebiscit, prokázala svému bývalému protivníkovi rytířské pocty, rakouský Volkswehr však účast na Borojevičově pohřbu odmítl. Teprve poté, co byly 21. listopadu téhož roku jeho ostatky vyzdvíženy, byl za účasti tisíců vojáků a spolubojovníků uložen do čestného hrobu v arkádách vídeňského ústředního hřbitova. Náklady na tento pohřeb uhradil císař Karel.¹¹⁹

2.2.2 Maršál Luigi conte di Cadorna

Pocházel z Pallanzy, ze staré piemontské aristokratické vojenské rodiny. V deseti letech nastoupil do vojenské internátní školy v Miláně, odkud odešel na vojenskou akademii do Turína, kde studie ukončil v roce 1869 jako nejlepší z ročníku. Sloužil krátce na vrchním armádním velitelství v Římě, poté převzal velení praporu u 62. pěšího pluku, v letech 1892-1896 jako plukovník velel 10. pluku bersagliérů. Po krátký čas pak vykonával funkci šéfa štábu armádního sboru ve Florencii. V letech 1898-1905 jako generálmajor velel pěší brigádě Pistoia. Po povýšení na generálporučíka převzal velení divize, v roce 1910 stanul v čele

¹¹⁷ Tamtéž, s. 353.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 353.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 353.

armádního sboru v Janově. Jeho předválečná kariéra skončila ve funkci velitele 2. armády.¹²⁰

Při vstupu Itálie do války zastával funkci šéfa generálního štábu italské armády (v literatuře je často nepřesně označován za jejího vrchního velitele, jím byl formálně král). Cadornovi nelze upřít zásluhu o přípravu armády do války, kde mohl uplatnit svůj metodický, systematický, až pedantský přístup. V okamžicích, kdy však armáda vstoupila do boje, postrádal v rozhodující míře nezbytnou představivost, strategickou invenci, pružnost myšlení i odvahu odpoutat se od pouček a dogmat. To mu bránilo „vymyslet“ akci v duchu požadavků moderního operačního umění. To vše se odrazilo v jedenácti ofenzivách na Soči, v nichž jsou slabiny Cadornových tvrdošijně opakovaných schematických řešení kompenzovány nevídanými počty sil a prostředků. Nicotné výsledky těchto bitev pak nutně vyústily v katastrofální porážku italské armády u Kobaridu, po níž byl Cadorna odvolán. Na jeho místo nastoupil dosavadní sborový a armádní velitel, generálporučík, pozdější maršál a italský ministr obrany Armando Diaz.¹²¹

Názory podřízených na Cadornu se různí, převládají však výhrady. Zatímco o jeho poctivých úmyslech nebylo pochybností, kritika směřovala především na jeho nadměrnou strohost, nepřístupnost a dogmaticčnost. Velel kabinetně a řídil vojska prostřednictvím směrnic, direktiv a písemných rozkazů. Osobní styk s vojáky v poli nevyhledával. Jedním z rysů Cadornovy povahy byla tendence hledat neúspěchy v nedůslednosti podřízených. Za svého působení např. odvolal z funkce početnou skupinu vyšších velitelů, mezi nimi na 200 generálů. Případy porušení tuhé kázně přísně až drakonicky trestal. Přesto, že byl hluboce věřícím katolíkem, neváhal bez soudu vynášet tresty smrti.¹²²

Po válce zveřejnil svá pamětní díla, v nichž vysvětluje svůj pohled na dramatické válečné události. Jako mnozí jiní v minulosti, musel se však smířit s neblahým údělem poraženého vojevůdce. Dožil svůj život v klidném stáří a zemřel ve věku osmasedmdesáti let v Bordigheře.¹²³

¹²⁰ FUČÍK, Josef: *Soča (Isonzo) 1917*. Praha – Litomyšl 1999, s. 129.

¹²¹ Tamtéž, s. 129.

¹²² Tamtéž, s. 129.

¹²³ Tamtéž, s. 129.

2.2.3 Domobranecký pěší pluk č. 11 v pozicích na jihozápadní frontě

2.2.3.1 První měsíce v zákopech

Dne 26. února 1916 bylo mrazivo a větrno. Pluk se vydal na cestu z železniční stanice Rudnia. Organizace přesunu byla pečlivě naplánována. Do prvního sledu byl zahrnut štáb pluku, jagdkomando, pionýři, 23 vozů a 72 koní (transportní č.: 56735, č. vlaku: 2222). Ke druhému sledu patřila 13., 14. a 15. rota, 22 vozů a 548 koní (transportní č.: 56736, č. vlaku: 2226). Do třetího sledu byla zařazena 9., 10. a 16. rota včetně 22 vozů a 54 koní (transportní č.: 56737, č. vlaku: 2230). Ve čtvrtém sledu nacházíme 5., 11. a 12. rotu a 22 vozů a 50 koní (transportní č.: 56738, č. vlaku: 2236). V pátém sledu se nalézala 6. a 7. rota a 28 vozů a 64 koní (transportní č. 56739, č. vlaku: 2240). Do šestého sledu byla zařazena 8. rota a zbytek vozů (transportní č. 56740, č. vlaku: 2204). Styčným důstojníkem trénu byl jmenován rotmistr Fritz.¹²⁴

Všechny vozy z osady Kozin a Zabokryki byly připraveny k vagonování ve stanici Rudnia v 8 hodin ráno dne 26. února 1916. Odchod vojska z noclehovišť se uskutečnil vždy 3 hodiny před časem odjezdu konkrétního sledu. První sled odjížděl ve 12:06, druhý sled ve 14:30, třetí sled v 16:54, čtvrtý sled ve 20:30, pátý sled ve 22:54, šestý sled v 1:18 hodin ráno dne 27. února 1916. První sled byl kompletně navagonován v 11 hodin dopoledne dne 26. února. Před odjezdem se s plukem rozloučili velitelé vyšších armádních těles, totiž představení 91. a 92. brigády, 46. divize, 1. armády a 1. sboru.¹²⁵

Pluk se přesouval přes Lvov, Přemyšl-Bakončice, Zagórz, Medzilaborce, Miškovec, Budapešť, Nagykanizsa, Pragerhof (Pragersko), Steinbruck a Lublaň. V Přemyšlu nafasoval pluk 30 dalekohledů a v Lublani obecné a speciální mapy. Ze zásob potravin, získaných v ruském Polsku, se během cesty v polních kuchyních připravovalo jídlo pro mužstvo. Vojáci se mohli najíst i v nádražních restauracích. Cílovou stanicí byla Prvačina, která leží v údolí Vipavy, asi 8 km východně od řeky Soče a kde pluk od 1. do 2. dubna vykládal výzbroj a další vybavení (1. 3. 12:00-2. 3. 7:15). Odtud pak pochodovaly jednotky pluku do ubytovacích stanovišť.¹²⁶

¹²⁴ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 26. února 1916.

¹²⁵ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 26. února 1916.

¹²⁶ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 27. února-1. března 1916.

Velení pluku odešlo do Oseku; jagdkomando, pionýři a plukovní hudba do Čakavce. II. prapor se odebral do Rovna; III. prapor do Vitovlje; IV. prapor do Vožice a trén do osady Vysoko-Dolní. Osady Vitovlje, Osek a Rovna se nacházejí několik několik kilometrů severovýchodně od Prvačiny. Pluk zde sloužil jako záloha armády a nalézal se ve svazku 21. domobranecké pěší brigády (GM Herrmann Eckker ab Eecho von Marienberg), 16. sboru (FeldMeister Wenzel Wurm), 5. armády (G. I. J. Boroevič).¹²⁷

Velitelem 21. brigády byl dočasně jmenován plukovník Maendl. Dne 3. března byla provedena výměna vojáků ve věku 40-50 let, kteří byli přiděleni k pluku. V důsledku množících se případů skvrnitého tyfu u okolních jednotek armády, byly v osadách Čakavec a Vitovlje zavedeny přísné hygienické normy. Polní prapory 11. domobraneckého pluku si mezi sebou podělily dalekohledy, nafasované v Přemyšlu. Jagdkomando obdrželo jeden triédr; 5. rota tři; 6. rota dva; 7. rota tři; 8. rota dva; 9. rota dva; 10. rota tři; 11. rota dva; 12. rota dva; 13. rota tři; 14. rota dva; 15. rota dva; 16. rota tři triédry.¹²⁸

V následujícím období zůstal pluk v záloze. Mužstvo nacvičovalo bojové situace a udržovalo se tak v připravenosti. Dne 7. března 1916 došlo v Oseku k nešťastné události, když při denním výcviku zahynul příslušník jízdního oddílu Jacob Kukatka.¹²⁹

U pluku došlo k některým personálním změnám. Dne 4. března byl plukovní šéflékař Dr. Georg Patzowsky odvolán na lékařský post u brigády. Od pluku odešel 10. března.¹³⁰ Plukovník Maximilian Maendl se 8. března definitivně ujal velení 21. brigády. 11. domobranecký pluk předal novému veliteli, plukovníkovi Engelbertu Zuzzimu. Plukovník Maendl se ještě při bohoslužbě 12. března rozloučil s přítomnými důstojníky.¹³¹ V rozkaze č. 42 zhodnotilo velení armádního sboru podpurný fond pluku jako „následováníhodný příklad obětavosti pro vlastní kamarády“ a tento rozkaz uvedlo ve všeobecnou známost. Při příležitosti odchodu

¹²⁷ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 2. března 1916.

¹²⁸ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 3. března 1916.

¹²⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 7. března 1916.

¹³⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 4. a 10. března 1916.

¹³¹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 8. a 12. března 1916.

plukovníka Maendla bylo rozhodnuto, že podpůrný fond pluku se bude jmenovat „Fond plukovníka Maendla“.¹³²

Součástí výcviku se staly kurzy zvláštních bojových dovedností. Do minometného kurzu nastoupili poručík Tippelt, poručík Blažek a poručík Appelt. Z každého praporu pak byli do kurzu zařazeni jeden poddůstojník a čtyři muži.¹³³ Do kurzu armádní telefonní školy v Cilli bylo posláno 9 telefonistů.¹³⁴ Dne 17. března proběhlo poblíž velení pluku (škola v Oseku) školení v manipulaci se zvláštními bojovými prostředky. Pod vedením nadporučíka Dante Fornasia z roty sapérů 8/3 se jej zúčastnili všichni důstojníci, důstojníci aspiranti a poddůstojníci z III. praporu a jagdkomanda (dopoledne) a ze IV. praporu (odpoledne). Zbytek mužstva byl přítomen v roli diváků.¹³⁵ Následujícího dne prošel školením II. prapor. Neopatrnou manipulací s ručními granáty došlo ke zranění tří mužů.¹³⁶ Příslušníci pluku se také naučili pracovat s plamenometem. Kurzu se zúčastnili všichni důstojníci, důstojníci aspiranti a z každé roty a jagdkomanda 10 poddůstojníků.¹³⁷

Polní prapory 11. domobraneckého pluku převzaly od sapérské roty 8/3 40 ks ostrých ručních granátů, 56 ks granátů se zpožděným zapalováním, 41 ks útočných granátů, patrony a stojánky, 2 signalizační pistole, 35 signalizačních granátů, 42 signalizačních raket, 85 světelných patron a 28 signalizačních kulí. To bylo spolu s další cvičnou municí určeno k zaškolení mužstva. Tyto zvláštní bojové prostředky byly předány nadporučíku Jobovi do úschovy.¹³⁸

Městečko Prvačina bylo důležitou železniční stanicí v zázemí sočské fronty. Odsud také směřovaly dodávky potravin a materiálu k jednotkám umístěným v okolí. Nacházel se zde polní špitál č. 2/16, kam např. odešel kapitán Maximilian Larisch, velitel 15. roty. Ve velení jej zastoupil nadporučík Tuček.¹³⁹

Pluk nezůstal pohromadě ani v záložním postavení. 11. března odešel oddíl pionýrů, vedený nadporučíkem Maximilianem Krausem, do prostoru kolem Gorice. U Oslavie, na pravém břehu Soče, pracoval na výstavbě zákopů a kaveren.¹⁴⁰

¹³² VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 13. března 1916.

¹³³ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 5. března 1916.

¹³⁴ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 16. března 1916.

¹³⁵ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 17. března 1916.

¹³⁶ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 18. března 1916.

¹³⁷ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 19. března 1916.

¹³⁸ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 9. a 11. března 1916.

¹³⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 6. a 11. března 1916.

¹⁴⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 11. a 14. března 1916.

Mužstvo pluku prošlo i procedurou odvěšvení, které se podle záznamů z deníku velitelství odbyvalo ve městě Ajdovščina (Haidenschaft), asi 8 km východně od Oseku. II. prapor odešel na odvěšvení 5. března. III. prapor přišel na řadu 14. března, následujícího dne odchází IV. prapor, telefonisté a příslušníci trénu.¹⁴¹

Dne 9. března bylo nadporučíku Franzi Škrábalovi propůjčeno vyznamenání „Signum laudis“. Poddůstojníci Franz Charous, Franz Haluška, Richard Rind a Emil Rohn byli povýšeni.¹⁴² Rotmistr Rosenberg byl odvelen k 21. brigádě jako poštovní poddůstojník, rotmistr Anton Barcal odešel k pekárně u 21. brigády.¹⁴³

Mužstvo nacvičovalo bojové situace v krasovém terénu, signalizaci, hod ručním granátem apod. 19. března proběhlo cvičení na úrovni brigády, kdy se trénoval postup vpřed pod dělostřeleckou palbou. Zúčastnil se celý pluk.¹⁴⁴

Dne 14. března byla provedena kamuflážní akce, kdy za účelem oklamání italských letců Rakušané předstírali přítomnost velkého vojenského tábora. Vojáci z 11. domobraneckého pluku rozmístili na kotě 102 u Oseku stany. Ve dne i v noci zde udržovali oheň, přejížděli s povozy. K ostraze tábora byla vyčleněna četa vojáků a jeden důstojník. 15. března nafasovaly polní prapory pluku trhavinu, která byla přinesena na soumarech.¹⁴⁵ U pluku se vyskytlo několik případů břišního tyfu, proto např. pití nepřevařené vody bylo nejpřísněji zakázáno.¹⁴⁶

Dne 10. března provedl velitel pluku prohlídku II. praporu v osadě Rovna. 13. března proběhla prohlídka III. praporu ve Vitovlji a IV. praporu ve Vožici.¹⁴⁷ O několik dní později se II. prapor přesunul z Rovna do Oseku. Ostatní prapory pokračovaly ve výcviku. Oddíl pionýrů v té době pokračoval ve výstavbě pozic u Oslavie.¹⁴⁸

V rámci pluku působil také vojenský kaplan. Od 18. do 22. března 1916 přistupovali ke svátostem v kostele ve Vitovlji vojáci III. praporu. Od 22. do 26. března se svátosti udílely vojákům IV. praporu v kostele ve Vožici.¹⁴⁹

¹⁴¹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 5., 14. a 15. března 1916.

¹⁴² VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 9. března 1916.

¹⁴³ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 10. a 13. března 1916.

¹⁴⁴ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 11. a 19. března 1916.

¹⁴⁵ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 15. března 1916.

¹⁴⁶ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 12. března 1916.

¹⁴⁷ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 10. a 13. března 1916.

¹⁴⁸ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 18. března 1916.

¹⁴⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 17. a 21. března 1916.

Od 22. do 25. března se mužstvo pluku věnovalo intenzivnímu výcviku v terénu. Nacvičovalo se patrolové hlídání, střelba na dálku i boj zblízka. Rotmistr Alexander Hanamann byl jmenován poručíkem. Nadporučík Karl Hille odešel do polního špitálu v Oseku. K pluku nastoupil Anton Piružina z pěšího pluku 37, naopak k pěšímu pluku 37 nastoupili poručík Josef Rotwein a rotmistr Iwan Kazink. Podkovář Wenzel Martinec byl povýšen na vrchního podkováře.¹⁵⁰

Dne 26. března ve 14 hodin přišel rozkaz k přesunu pluku na frontu do úseku III. Ubytovatelé pluku odešli v 17 hodin do Brestovice (asi 4 km od jadranského pobřeží, poblíž města Monfalcone) k tamnímu velení úseku.¹⁵¹ Následujícího dne v 6 hodin ráno opustil pluk dosavadní stanoviště a odešel přes osadu Črniče, kde se s ním rozloučil brigádní velitel plukovník Maendl. Dále pokračoval přes Batuje, Dornberk a Reifenberk, kde hodinu odpočíval a poté se vydal na další pochod do Komenu, kde vojáci poobědvali. Ve 3 hodiny odpoledne se jednotky vydaly na další cestu. III. prapor, jagdkomando a trén odešli do Gorjanska, II. prapor se odebral do vedlejšího Vale a IV. prapor spolu s plukovním štábem o kus dál do Mavhinje. Velitel pluku se odpoledne dostavil k veliteli úseku III, poručíku Winklerovi z 61. pěší divize a k velení 19. domobranecké pěší brigády, které velel plukovník Szabó. Obě velitelství se nacházela v Brestovici, asi 3 km severozápadně od Mavhinje.¹⁵²

Druhého dne byl velitel pluku, velitelé III. a IV. praporu a velitelé dvou rot posláni k 19. brigádě pro instrukce ohledně orientace v terénu. Oba prapory následně odešly na nová místa. III. prapor, jagdkomando a trén se přesunuly do Mavhinje, IV. prapor do tábora Medeazza poblíž Monfalcone. Jagdkomando bylo rozpuštěno a rozděleno mezi prapory. Nadporučík Job převzal velení 16. roty, její dosavadní velitel nadporučík Piringer odešel k 6. rotě. Praporčík Josef Rösel byl přičleněn ke 14. rotě, zastupující důstojník Konrad Bodenberger k 5. rotě, oba původně z jagdkomanda. Nadporučík W. Kress odešel z 6. do 9. roty. Do svazku pluku vstoupilo oddělení automatických zbraní III (velitelem poručík Ernst Kellermann), od pěšího pluku 91. bylo přiřazeno ke IV. praporu. Toho dne obdržel pluk nové polní poštovní číslo a sice 254.¹⁵³

¹⁵⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 22.-25. března 1916.

¹⁵¹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 26. března 1916.

¹⁵² VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 27. března 1916.

¹⁵³ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 28. března 1916.

Dne 29. března odešly součásti pluku do svých operačních prostorů. II. prapor zůstal ve Vale jako záloha úseku. III. a IV. prapor obsadily po setmění své pozice. III. prapor: jedna četa 9. roty se usadila ve Wildpark v Duinu, tři čety téže roty obsadily Duino. Velení praporu, 10. rota a obvaziště se nacházely na kotě 28 v Duinu, 11. a 12. rota jako záloha brigády se nalézaly v táboře Medeazza.¹⁵⁴

IV. prapor: 16. rota se usídlila na kotě 21 v Bagni, 13. rota na kotě 12 v Kalkofen. Polovina 14. roty zůstala jako záloha v nedalekém železničním tunelu, druhá polovina téže roty obsadila kotu 40. 15. rota se odebrala do St. Giovanni. Velení praporu se nalézalo severovýchodně od tohoto města. Oddíl kulometčíků III/91 se zdržoval u koty 21. K pluku přiřčená rota sapérů byla umístěna v železničním tunelu. Plukovní oddíl pionýrů se vrátil z gorického předmostí a byl umístěn taktéž k železničnímu tunelu u St. Giovanni. Jelikož nastávalo letní období, zimní výbava byla odvezena do armádních skladů v Aurisině (Nabresina), asi 4 km jižně od Duina.¹⁵⁵

Velení pluku leželo v Mavhinje, II. prapor jako záloha úseku IIIb, kterému velel poručík Winkler, ve Vale. Polovina III. praporu ležela v pozicích na podúseku Duino, druhá polovina jako záloha brigády v táboře Medeazza. IV. prapor se nacházel v pozicích na podúseku Bagni-St. Giovanni. Na úseku Bagni (podúseky Duino, Bagni, St. Giovanni, Kalkofen) velel podplukovník Hámos, velitel domobraneckého pěšího pluku 29. Trén a proviant se nalézal v Mavhinje.¹⁵⁶

Pluk zde prožíval svoje první dny na italské frontě. Mužstvo pracovalo na hloubení střeleckých a komunikačních zákopů a také na zhotovení potřebného přístřeší. V těchto místech nebyly téměř žádné kaverny. Potraviny bylo nutné dopravovat na soumarech. Výdejním místem pro II. prapor byla Brestovica, pro ostatní dva prapory pak osada Vizovlje. Nadporučík Mikolaschek byl pověřen stavebním dozorem v úseku IIIb.¹⁵⁷

Dne 31. března se velení pluku přemístilo k železničnímu průjezdu u St. Giovanni. Světlo na silnici poblíž velitelství IV. praporu byl v noci pod palbou italských děl. Dva muži byli zabiti, dva zraněni těžce, jeden lehce, všichni z 15. roty. Přes den byla slyšet silná dělostřelecká palba na doberdské plošině. Pozorovatelé si

¹⁵⁴ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 29. března 1916.

¹⁵⁵ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 29. března 1916.

¹⁵⁶ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 30. března 1916.

¹⁵⁷ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 30. března 1916.

všimli tři italských balonů a několika italských letadel. Pionýři a přidělená rota sapérů provedli několik odstřelů při stavbě kaveren v podúseku Bagni-St. Giovanni. Mužstvo pokračovalo na stavbě a hloubení zákopů.¹⁵⁸

V tomto období se bojová činnost na místním úseku omezovala na vzájemnou dělostřeleckou palbu, která udržovala obě strany v pohotovosti. Italové prováděli pozorování z balonů a letadel. Co se týká rakouského dělostřelectva, to se zaměřovalo zejména na město Monfalcone, ležící v údolí při ústí řeky Soče do Jaderského moře.¹⁵⁹ Vojáci 11. domobraneckého pluku tak mohli dobře pozorovat např. intenzivní automobilový provoz na silnici ze San Pola do Monfalcone. Dne 2. dubna prolétli nad jejich pozicemi dva rakouští letci, které neúspěšně ostřelovala italská děla. Rakušané pak měli možnost splatit stejnou mincí jednomu italskému letci, který se toho dne objevil v tomto prostoru. V půl čtvrté odpoledne dopadaly na pozice v Bagni italské šrapnely, které těžce zranily jednoho člověka. V půl šesté večer se italská děla zaměřila na bezprostřední okolí velitelství pluku, které držela pod palbou celou hodinu. Okna kanceláří byla vytlučena a přilehlá zahrada zničena.¹⁶⁰

Co se týká administrativních záležitostí, zpět k pluku se vrátil poručík Drnec. K pluku nastoupil podplukovník Schischka a ujal se velení III. praporu. Kapitán Böhme převzal od nadporučíka Kotěšovce velení 12. roty. Každá rota nafasovala 193 ks kamenických brýlí, oddíl pionýrů pak 102 ks. Pro podúsek Bagni-Kalkofen bylo přiděleno 8 velkých várníc, pro podúsek Duino 4 várnice.¹⁶¹

Dne 3. dubna byl zpozorován italský vůz, jedoucí z Monfalcone do San Pola. Nad pozicemi se objevil italský balon a tři letci, z toho jeden Rakušan. Pozorovatelé si také všimli, že z přístavu Grado, který leží západně od Monfalcone, vyplulo 5 torpédových člunů, což bylo ihned hlášeno velení úseku. V půl jedenácté dopoledne střílela rakouská děla na La Rossu a na průmyslový podnik Adria (Adriawerke).¹⁶²

Příštího dne se pod nepřátelskou dělostřeleckou palbou ocitlo stanoviště štábu pluku a strážnice, kam dopadlo 46 granátů. Rakouská děla se zaměřila na severozápadní část Monfalcone a na kotlinu východně od koty 61. Italové pak ostřelovali rakouské baterie ve Wildparku a v prostoru východně od Duina pod kotou

¹⁵⁸ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 31. března 1916.

¹⁵⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 1. dubna 1916.

¹⁶⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 2. dubna 1916.

¹⁶¹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 1. a 2. dubna 1916.

¹⁶² VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 3. dubna 1916.

196 (celkem 75 těžkých granátů). Nad rakouskými pozicemi se pak objevili 3 letci, kteří pravděpodobně zjišťovali účinnost italské palby.¹⁶³

Jednou z činností, nerozlučně spojených s poziční válkou, bylo patrolování v prostoru mezi zákopy obou zneprátelených stran. Zjišťovaly se informace o počtu nepřátelských vojáků, o jejich činnosti, atd. Dvě patroly, odeslané do předpolí v noci z 3. na 4. dubna, ohlásily: „V 11 hodin večer jsme překročili naši hlídanou linii. Pokračovali jsme až na 150 m k Adriawerke, kde se nacházela nepřátelská polní hlídka, kterou bylo možno zaslechnout při rozhovoru. Pracuje se na střeleckých zákopech (vrtáno a odstřelováno). Bylo zřetelně slyšet, že v Adriawerke se pracuje s těžkými železnými předměty. Patrně probíhá demontáž strojního zařízení, které se tam nalézá. Z Adriawerke odjíždějí přetížené povozy.“ Obě patroly se vrátili v půl třetí ráno.¹⁶⁴

Činnost patrol probíhala i v následujících dnech. V noci na 8. dubna se do předpolí u Adriawerke vydaly dvě patroly, každá o deseti mužích, kterým velel poddůstojník. Muži z 11. domobraneckého pěšího pluku zde narazili na italskou hlídku, kterou po krátké přestřelce přinutili k ústupu. Při dalším postupu se však sami stali terčem prudké střelby z italských zákopů a ve snaze předejít zbytečným obětem se raději vrátili zpět do vlastních linií. Pozorování potvrdilo aktivitu italských ženijních jednotek pracujících na podkopu jihovýchodně od průmyslového závodu Adriawerke. Patrola též zjistila údaje o obsazení italských zákopů: „Po zášlehu při výstřelu z děla bylo zjištěno, že posádka nepřátelského zákopu činí jednoho muže po čtyřech až pěti metrech.“¹⁶⁵ Jiná patrola, vyslaná do předpolí v podúseku u koty 77, zajala pět italských vojáků.¹⁶⁶

2.2.3.2 Situace před 6. sočskou bitvou

Náhlá změna situace na italské frontě, způsobená událostmi na východě, přiměla velení rakousko-uherské armády k tomu, aby začátkem července poskytlo oslabené armádě generálplukovníka Boroeviče dvě divize tyrolského armádního uskupení. Nejvyšší velení tak reagovalo na první známky obnovené snahy Italů o průnik v prostoru 5. armády. Avšak kvůli novému nebezpečí, které monarchii hrozilo z východu, bylo nutno přijmout taková opatření, která se dotkla ostatních bojišť,

¹⁶³ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 4. dubna 1916.

¹⁶⁴ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 4. dubna 1916.

¹⁶⁵ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 8. dubna 1916.

¹⁶⁶ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 11. května 1916.

včetně Borojevičovy 5. armády. Ta se z přísunu nových sil a navýšení bojového stavu netěšila dlouho, protože už po několika dnech odešla z jejího svazku osvědčená 187. domobranecká brigáda, která měla nově podpořit 10. armádu v Korutanech. Bezprostředně poté odešla i zkušená 106. domobranecká brigáda a to na severovýchodní bojiště proti Rusům.¹⁶⁷

Na konci července tak klesla bojová síla sočských obránců na nejnižší stav, který byl oproti podobné situaci na tyrolském úseku v době bojů na začátku léta o to znepokojivější, že nyní téměř všechny síly a prostředky monarchie proudily na východ. Za nepřátelskou linií na jihozápadní frontě zatím panoval nezvyklý klid. Zdejší situace čekala na své rozuzlení.¹⁶⁸

Vrchní velení nakonec přidělilo 5. armádě 41 mimořádných rot z tyrolského armádního uskupení, které však jen sotva stačily na to, aby byla zachována bojeschopnost divizí, nasazených na Krasu. Protože s dalšími posilami nebylo možné počítat, muselo si velení 5. armády vypomoci takovým přeskupením svých sil, které by obráncům umožnilo úspěšně čelit nepředvídaným akcím ze strany nepřítelů. Již v červenci byly c. k. domobranecké pluky 11 a 27 zahrnuty pod velení 24. domobranecké horské brigády a nasazeny na jižním křídle armády. Oba pluky se velmi dobře osvědčily v těžkých bojích na začátku července a nadto disponovaly pravidelným doplňováním sil.¹⁶⁹

Polní prapor myslivců 2 a c. k. domobranecký pěší prapor 37 a 75, které rovněž disponovaly průběžným doplňováním stavů, byly spojeny s domobraneckými pěšími prapory 6, IV/39 a 83 do 121. domobranecké pěší brigády, která podléhala XVI. armádnímu sboru.¹⁷⁰

Jak vypadala situace na úseku IIIb, tedy na nejjižnějším úseku sočské fronty? Na úseku IIIb byla nasazena 9. pěší divize, které podléhala 24. domobranecká horská brigáda a tedy i 11. domobranecký pěší pluk. Tento úsek se rozprostíral od Vermeigliana na okraji Krasu po městečko Duino. Do svazku 9. pěší divize patřila i 59. pěší brigáda (43. divize střelců), která představovala zálohu úseku za jižním

¹⁶⁷ GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: *Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. V. sv. *Das Kriegsjahr 1916*. 2. díl. *Die Ereignisse von August bis zur Jahreswende*. Vídeň 1934, s. 30.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 30.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 30-31.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 31.

křídlem. Úsek IIIb byl dlouhý 13 km a bylo na něm nasazeno 22 praporů a 23 mobilních baterií.¹⁷¹

Situace 5. armády na začátku srpna 1916 vypadala následovně. Na frontě mezi Krnem a mořem mělo velení 5. armády k dispozici 8 divizí se 106 prapory, z toho třetinu tvořily oddíly domobrany. Z hlediska počtu zbraní to bylo 102 400 pušek, 440 lehkých, 144 středních a těžkých děl, 220 lehkých, 113 středních a těžkých minometů.¹⁷²

Dne 4. srpna zaútočila italská 3. armáda o síle nejméně 203 praporů a 1250 děl. Na úseku hlavního nepřátelského náporu mohla rakousko-uherská 5. armáda postavit jen 78 praporů včetně armádních záloh a 384 děl.¹⁷³

Pro plánované posílení obranných postavení bylo od zimy učiněno vše, co bylo v silách a možnostech obránců. Nouzové úkryty, zídky z kamení a pytlů s pískem se do léta proměnily v solidnější bojové pozice. Je nutné podotknout, že kvalita těchto bojových prvků byla limitována kamenitým terénem Krasu, rozdílným pracovním nasazením přítomných jednotek, jejich střídáním, bojovou aktivitou protivníka apod. Proto ani na začátku srpna 1916 se nedalo hovořit o nějaké souvislé obranné linii, která by odpovídala všem technickým požadavkům.¹⁷⁴

Pro náhorní plošinu Krasu platí, že bylo velmi obtížné určit první linii zákopů. Jednalo se totiž o pozice získané v boji, tvořící mnohdy jen výběžky do nepřátelského území, které byly slabě opevněny a staly se snadným terčem nepřátelského postřelování nebo protiútoků. Za touto hlavní bojovou linií se nacházela druhá linie, která v případě nezadržitelného náporu protivníka sloužila jako útočiště jednotek bojujících v první linii. Ve druhé linii se rovněž shromažďovaly zálohy, následně nasazené v přímém boji. Odtud se rozbíhaly spojovací cesty, které vedly k úkrytům a kavernám v dolinách. Jelikož hloubení takovýchto cest bylo v krasovitém terénu prakticky nemožné, byly chráněny kamennými zídkami a pytlíky s pískem.¹⁷⁵

Protože postavení protivníka se často nacházelo velmi blízko vlastní linie, dbalo se na to, aby bylo vlastní obranné postavení co nejlépe vybaveno. Kulometná hnízda na vlastní linii od sebe dělila 50, maximálně 100 metrů. Budování úkrytů –

¹⁷¹ Tamtéž, s. 31.

¹⁷² Tamtéž, s. 31.

¹⁷³ Tamtéž, s. 31.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 31-32.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 32.

tzv. liščích nor – před střepinami a povětrnostními vlivy bylo vzhledem ke kamenitému terénu značně obtížné. Vojáci se proto uchýlovali do přístřešků zhotovených z vlnitého plechu nebo dřevěných prken potažených lepenkou. Běžným prvkem, poskytujícím jistý stupeň ochrany před účinky ručních granátů bylo drátěné pletivo. Stavění rozsáhlých překážek a zátarasů se ukázalo jako problém, protože většinou bylo nemožné tyto součásti obranného systému ukotvit do podloží. Na řadu přišli tzv. španělští jezdci a nastražená drátěná oka.¹⁷⁶

Výše uvedená charakteristika se týká především pozic na doberdské náhorní plošině, která představovala nejtěžší úsek sočské obranné linie. Opevnění ostatních částí fronty bylo dokonalejší. Zejména gorické, ale i tolminské předmostí bylo možno bez okolků nazvat jako mistrovské dílo novodobého polního opevňování. Jednotky zde žily a pracovaly v daleko pohodlnějších podmínkách, než jaké skýtaly kamenité pláně Doberda. Využívala se elektrická energie a to k vrtání do kamene, k osvětlení, ventilaci i k topení. To vše bylo možné díky šikovnosti a pracovnímu nasazení inženýrů-civilistů, na které se vztahovala povinnost sloužit v domobraně.¹⁷⁷

Náročný terén a rozsáhlost bráněného prostoru způsobovaly, že nasazené pracovní síly sotva pokrývaly potřeby vojsk, bojujících na čelních pozicích. Bylo jen velmi obtížné a takřka nemožné vyhovět požadavkům vyššího velení na budování dalších obranných linií a důkladnějších komunikací hlouběji v zázemí sočské fronty. Na splnění těchto úkolů se pracovalo během zimy a předjaří za využití asi 20 000 ruských zajatců.¹⁷⁸

S podobným problémem, tedy rozporem mezi přáním a realitou, se potýkala i výstavba frontových linií, kam bylo nasazeno kolem 20 000 vlastních mužů. Veškeré úsilí se soustřeďovalo prakticky jen na první linii zákopů. V hlášeních se sice objevovaly zprávy o pracích na druhé a třetí linii, to však proto, aby byly uklidněny nadřízené velící orgány. Hledal-li pak někdo přímo v terénu onu deklarovanou druhou a třetí linii zákopů, hledal často marně. Nadřízený velící důstojník se však často ani po takovéto návštěvě přímo na místě nedožadoval zjednání nápravy, neboť se tím vystavoval podezření z „nadržování týlu“ na úkor čelních linií. Jen málokdo si

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 32-33.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 33.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 33-34.

vzal na zodpovědnost převedení tolik potřebných pracovních sil z první linie na jiné místo fronty.¹⁷⁹

Díky příznivému terénu probíhala wippašským údolím, pět kilometrů za gorickým předmostím, druhá obranná linie. Probíhala od Mt. S. Gabriele přes Sv. Katarinu, Grazignu, dále východně od města Gorice přes S. Marco k Wippachu a přes S. Grado a dále pokračovala po severním svahu náhorní plošiny ke Comenu. Zde byl dokončený zákop, opatřený překážkou. Dále směrem na jih, tedy už na Krasu, tato linie nepokračovala.¹⁸⁰

Na doberdské náhorní plošině byla vybudována obranná linie táhnoucí se od osady S. Martino jižním směrem přes Marcottini po Debeli vrh. Za touto linií se na východním okraji vallonského příkopu začalo s výstavbou další linie, která měla mezi pahorkem 208 a kotou 144 uzavřít brestovické údolí a u koty 77 nedaleko železnice se měla přiblížit k prvním liniím obrany. Všechny tyto zmíněné linie vykazovaly velmi nízký stupeň obrany, o nějakých dalších pevnostních prvcích hlouběji v týlu armády nemohlo být ani řeči.¹⁸¹

K provedení těchto prací byly povolány především pochodové formace, pro které to znamenalo seznámení se s terénem a podmínkami jihozápadního bojiště. Technické oddíly – dohromady 36 technických rot a 15 čet kamenolamačů – pracovaly výhradně v prvních pozicích. Nejvíce času a námahy spotřebovala výstavba kaveren pro co největší počet obránců.¹⁸²

2.2.3.3 Bojový plán velení italské 3. armády

Podle plánu generálporučíka Aosty měly být bojové operace zahájeny 4. srpna klamným bočním útokem proti jižnímu křídlu rakousko-uherské 5. armády v úseku Selz-Monfalcone. Znovuoživení bojů v tomto prostoru nemělo být nápadné a ze strany obránce mělo být pochopeno jako pokračování dřívějších útočných aktivit Italů. Účelem tohoto manévru bylo také prověřit pozornost protivníka a odčerpat jeho zálohy z místa zamýšleného hlavního útoku.¹⁸³

Hlavní útok měla 6. srpna provést dvě mohutná bojová uskupení. To první představovalo italský VI. armádní sbor pod velením generálporučíka Capella se

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 34.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 34.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 34-35.

¹⁸² Tamtéž, s. 35.

¹⁸³ Tamtéž, s. 35-36.

čtyřmi divizemi nasazenými přímo na frontě a dvěma divizemi v záloze. Severní křídlo mělo postupovat v úzkém prostoru Mt. Sabotino-Kota 188, jižní křídlo mělo zaútočit proti Podgoře. Cílem bylo prolomit gorické předmostí a dosáhnout řeky. V prostoru mezi Oslavijí a Grafenbergem měly italské oddíly za úkol blokovat nepřátelskou posádku na výšinách Pevmy.¹⁸⁴

Druhé bojové uskupení, totiž italský XI. armádní sbor o síle tří divizí měl v téže době zaútočit na Mt. S. Michele, který byl chápán jako jižní opora gorického předmostí. Italský XIII. armádní sbor, který se zdržoval v prostřední části krasového úseku fronty měl být v pohotovosti a podle potřeby zasáhnout do boje.¹⁸⁵

Italská 2. armáda měla mít severně od Mt. Sabotina jen vedlejší úlohu. Měla zabránit protivníkovi v přísunu posil na ohrožený úsek fronty. Jelikož tato armáda podle názoru vrchního velení nestačila na to, aby sama o sobě vyvinula dostatečný tlak na rakousko-uherské linie severně od Mt. Sabotina, měla se na začátku hlavního italského úderu na gorické předmostí omezit na ostřelování nepřátelských postavení a jejich týlového prostoru a tímto způsobem předstírat začátek rozsáhlejší bojové operace na tomto úseku.¹⁸⁶

Ačkoliv přesun sedmi italských brigád z tyrolské fronty na sočský úsek, ke kterému došlo v průběhu července nezůstal bez povšimnutí, rakousko-uherské vrchní velení nepředpokládalo, že k nové italské ofenzivě dojde ještě před polovinou měsíce srpna. Ztráty v řadách italských důstojníků, ke kterým došlo během téměř dvouměsíčních bojů na horském úseku jihozápadní fronty, stejně tak jejich dopad na bojeschopnost italských ozbrojených sil, byly ze strany rakousko-uherského vrchního velení silně přeceněny. Věřilo se, že Italové znovu zaútočí na Gorici a Kras teprve ve chvíli, kdy se do bojů proti Rakousko-Uhersku zapojí také Rumunsko.¹⁸⁷

Situace Borojevičovy armády nejevila žádné známky podstatné změny. Nebyly pozorovány přípravy Italů na nějakou větší útočnou operaci jako například zastřelování nových baterií či intenzivnější provoz na silnicích a na železnici v bezprostřední blízkosti fronty. Bojová činnost nepřesáhla obvyklé meze poziční války a jen letecký průzkum Italů byl o něco živější než obvykle. Snad jedinou známkou blížícího se střetnutí bylo vypnutí italských rádiových stanic v prostoru Padova – Vicenza – Bassano dne 25. července. Dne 27. července ohlásil letecký

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 36.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 36.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 36.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 36.

průzkum zvýšený pohyb vojsk a transportní kolony v prostoru Bassano – Feltre – Treviso.¹⁸⁸

Italské vrchní velení učinilo vše pro to, aby své plány udrželo co nejdéle v tajnosti. Větší pochody a transporty se prováděly po setmění. Silnice se kropily vodou, aby se zabránilo zvýšené prašnosti, která mohla prozradit přesouvající se kolonu. Při všech přesunech italských jednotek se dbalo na ostražitost s ohledem na nepřátelský letecký průzkum. Na přelomu července a srpna se tak Italům podařilo navýšit počet svých děl a minometů před gorickým předmostím a na rovině západně od Mt. S. Michele, aniž vzbudili větší pozornost protivníka. V relativním klidu udržovala rakousko-uherské jednotky také absence italských přeběhlíků, kteří byli za jiných okolností bezpečnou známkou blížícího se velkého italského útoku.¹⁸⁹

Na místech předpokládaného průlomu umístili Italové své útočné jednotky co nejbližší frontě, ale zároveň tak, aby jejich výchozí postavení byla pokud možno chráněna před účinky dělostřelecké a minometné palby. Další výhodou byla početní převaha útočníka, která slibovala mnohé. Pokud by bylo dosaženo počátečního úspěchu, na němž byl vystavěn plán ofenzívy, mohlo se pracovat na uskutečnění dalších cílů. Italové doufali v dobytí města Gorice, ale nejdříve se museli zmocnit gorického předmostí.¹⁹⁰

2.2.3.4 Šestá sočská bitva

Po italském demonstračním útoku u Selzu a Monfalcone následoval hlavní úder ke Gorici a Mt. S. Michele. Ten začal mohutným dělostřeleckým přepadem celého rakousko-uherského obranného pásma od Tolminu až k jadranskému pobřeží. Po této dělostřelecké přípravě již nebylo na gorickém předmostí možno obstát a obránci, kteří přežili, je vyklidili a vrátili se za řeku k městu.¹⁹¹

Po této drtivé bubnové palbě vyrazil po poledni dne 6. srpna VI. italský sbor proti gorickému předmostí, bráněnému 58. pěší divizí a na několika místech prolomil rakouské linie. Napadené jednotky se musely stáhnout do druhých postavení, které s pomocí posil stažených z jižního Tyrolska v bojích 15.-16. srpna udržely. Celé opevněné pásmo na Podgoře a Mt. S. Michele, včetně Gorice a Doberda, padlo 9.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 37.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 37.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 37-38.

¹⁹¹ FUČÍK, Josef – PAVLÍK, Marek: *Sočská fronta 1915-1917*. Praha 2008, s. 42.

srpna do italských rukou. Rakouská pátá armáda však nebyla ani zdaleka poražena.¹⁹²

Poté, co na severu dobyli Italové Mt. Sabotino a na jihu vnikli do rakouských pozic na S. Martino a S. Michele, bylo město Gorice sevřeno těsným polokruhem italských útočících jednotek. V zuřivých bojích o Gorici byly rakouské pozice vystaveny křížové palbě z obou boků. Rakouští vojáci zde sváděli těžké boje, jejichž jediným smyslem měla být snaha co nejdéle zdržet nepřítele a umožnit evakuaci materiálu a ústup vlastním jednotkám na další pozici. Situace byla napjatá a vše nasvědčovalo tomu, že se Italové co nejdříve pokusí proměnit taktický úspěch v operační průlom. Rakousko-uherské vrchní velení opět usilovně hledalo pohotové zálohy, především na korutanském úseku fronty. Většinu postradatelných sil však bylo nuceno přesunout na další, tentokrát rumunskou frontu.¹⁹³

Boje u Gorice popsal František Loubal: „Naše divize se rozdělila. Jedna brigáda do Ruska a druhá ke Gorici. Litovali jsme, že musíme ke Gorici. Věděli jsme, že Italové jsou nyní na koni. Brusilov je zachránil, zastavil jim svým útokem nejen rakouskou jihotyrolskou ofenzivu, ale umožnil jim také úspěšný útok na Gorici, které se Italové vskutku zmocnili, ba dosáhli rakouských zákopů až ve vertojbském úseku. V ustupujícím rakouském vojsku byla hrozná panika. Naši brigádu rychle na autech dopravili na frontu a nemohli nám ani říct, kde je nepřítel a kde jsou zákopy obsazené Rakušany. Telefonní vedení bylo všude Italy přerušeno, většina pěchoty z předních linií byla snad zajata, jak říkala velitelství, která nás do linie vysílala. Bylo nám řečeno, abychom počítali s tím, že i při postupu do bitevní linie jsme bitevní linií, čili že před námi není už Rakušanů. Kroutili jsme nad tím hlavami a šli. Potkávali jsme ujždějící trény, dělostřelce s děly i bez nich, roztroušené pěšáky bez vedení – a začali jsme věřit, že vskutku před námi budou asi jen Italové. V řetězovém postupu přecházeli jsme neobsazené zákopy jedny za druhými a divili se, proč této prázdnoty, která byla teprve námi, z jižních Tyrol narychlo přivezenými, ucpávána, nebylo využito italským velením k velkému průlomu, kterým mohli celý přímořský rakouský úsek od Konstanljevice až k moři krásně obchvátit, a bylo by po sočské frontě.“¹⁹⁴

¹⁹² NEDOROST, Libor: *Češi v 1. světové válce*. 2. díl. *Na frontách Velké války*. Praha 2006, s. 297-298.

¹⁹³ Tamtéž, s. 298.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 298.

„Konečně jsme před vertojbskou silnicí. Když jsme vystoupili na návrší, za nímž asi Italové počítali s rakouskými rezervami a báli se přepadení, přivítaly nás italské pušky. Zaujali jsme nejbližší zákopy s domněním, že v zákopech před námi jsou Italové, ale nebyli. Teprve za noci se do nich nastěhovali, když viděli, že my k tomu nejevíme chuti. Naše Jagdkomando se stáhlo opět do zálohy. Vyslali jsme jen za noci hlídky před drátěné překážky, narychlo vybudované.“¹⁹⁵

František Loubal byl před válkou studentem historie na pražské univerzitě. O atentátu na arcivévodu Ferdinanda a jeho manželku se dozvěděl v Českém Krumlově, kde byl na výletě se svými profesory. Na tento okamžik vzpomínal slovy: „Hrklo nejvíce v mladících vojácích, neboť hned jim projelo myslí, že tohle nebude jen tak. Prof. Pekař si první odkašlal, povstal ze svého kamene a tak, jak ve vodě stál, obrátil se ke studentům mužům a s vážným pomlasknutím poznamenal: ‚Mládenci, zdá se mi, že budete rukovat!‘ To zneklidnilo všechny ještě více; překotnému hovoru a debatám nebylo konce. Sokolská skupina hned vzpomínala, co jest asi s brněnským sletem, že byl jistě přerušen a co bude dále. Vraceli se do Prahy se smutkem, neboť věděli, že budou mítí prázdniny již nadobro pokažené.“¹⁹⁶

2.2.3.5 Nasazení domobraneckého pěšího pluku č. 11 v šesté sočské bitvě

Dne 4. srpna 1916 se rozhořela šestá sočská bitva. Domobranecký pěší pluk č. 11 se nalézal v pozicích na doberdské náhorní plošině. Velitelství pluku leželo v jedné z dolin, v tzv. Ungardolině. V 11 hodin dopoledne čelil celý úsek bubnové palbě Italů. Italská pěchota se pokusila o zteč na kotu 70, která se v důsledku silného ostřelování ponořila do mraků dýmu a kouře. Italská děla se soustředila i na horu Monte dei sei Busi. Před polednem zpozoroval nadporučík Kluge dva žluté mraky ve vzdálenosti asi 400 m před svým stanovištěm. Mužstvo se připravilo na nebezpečí plynového útoku, ale žlutá mračna se nakonec rozplynula. Kolem druhé hodiny odpolední se celý prostor kolem Ungardoliny dostal pod silnou dělostřeleckou palbu. Na rakouské pozice zde dopadaly bomby naplněné chlorem. Na velitelství pluku dorazilo hlášení podplukovníka Schischky, podle něhož se Italům podařilo odstranit drátěné zátarasy před rakouskými pozicemi č. 52 a č. 53. Díky dobré součinnosti rakouských pěšáků a dělostřelectva však byli nuceni ustoupit zpět do svých zákopů.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 298.

¹⁹⁶ HAVRÁNEK, Jan: *Politické represe a zásobovací potíže v českých zemích v letech 1914-1918*. In: MOMMSEN, Hans (ed.): *První světová válka a vztahy mezi Čechy, Slováky a Němci*. Brno 2000, s. 37.

Odpolední kanonáda Italů způsobila několik požárů na svazích Doberda. Doberdské jezero zahalil dým. V průběhu noci probíhala živá činnost hlídek, která byla intenzivnější než obvykle. Oddíl pionýrů i zbytek posádky pak nepřetržitě pracovali na znovuvybudování zákopů, které byly během dne na mnoha místech úplně zničeny.¹⁹⁷

Následujícího dne bylo větrno a deštivo. Italská střelba neustávala, avšak pokud to bylo jen trochu možné, mužstvo pokračovalo v opravách poničených obranných zařízení. Mezery v obranné linii byly vyplňovány tzv. španělskými jezdcí. Jednalo se o dřevěnou konstrukci potaženou ostnatým drátem.¹⁹⁸

Před devátou hodinou večerní byl úsek fronty, hájený domobraneckým pěším plukem č. 11 vystaven bubnové palbě, na kterou Rakušané odpověděli střelbou z vlastních děl. Krátce poté oblohu rozzářily červené, zelené a bílé rakety, které předcházely útoku italské pěchoty. Italský pokus o průnik do rakouských obranných linií však byl na celém úseku odražen.¹⁹⁹

Dne 6. srpna se pluk nacházel ve stejném postavení jako předešlého dne. Záznam o počasí říká následující: „krásné ráno, přes den velmi horko, v noci jasná obloha s hvězdami.“²⁰⁰ V sedm hodin ráno spustilo italské dělostřelectvo mohutnou palbu ze všech kalibrů na rakouské obranné linie a na shromaždiště záloh, potom také na velitelská stanoviště a přístupové komunikace. 76 lehkých a 48 těžkých italských baterií zničilo v několika hodinách práci dlouhých měsíců, takže na některých místech nezbylo po obranných pozicích památky.²⁰¹

V půl osmé ráno se ocitla pozice 51, „Totenwäldchen“ a záložní postavení pod silnou dělostřeleckou palbou. Na pozice obránců dopadal jeden dělostřelecký granát za druhým. Také činnost italských letců byla velmi živá. Kolem půl desáté dopoledne spustila italská děla přehradnou palbu na stanoviště 48, 49, 50 a na prostor za nimi. Soustředěná palba dopadala především na kotu 121. Čtvrtý polní prapor si vyžádal dělostřeleckou podporu. V jedenáct dopoledne byl silně ostřelován vrchol Monte dei sei Busi, přičemž z tohoto směru bylo možné slyšet také střelbu z pušek. Před postavením III. polního praporu pluku byl prozatím klid.²⁰²

¹⁹⁷ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 4. srpna 1916.

¹⁹⁸ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 5. srpna 1916.

¹⁹⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 5. srpna 1916.

²⁰⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 6. srpna 1916.

²⁰¹ GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: *Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. V. sv. *Das Kriegsjahr 1916*. 2. díl. *Die Ereignisse von August bis zur Jahreswende*. Vídeň 1934, s. 56.

²⁰² VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 6. srpna 1916.

V 11:20 dopoledne byla v italském zákopu naproti plukovnímu postavení č. 53 zpozorována tyč a na ní pohyblivá šipka ukazující směrem na Monte Cosich. Toto zařízení obsluhoval jeden muž, na kterého se okamžitě zaměřila palba z rakouských zbraní. Podle všeho se mu podařilo včas se skrýt. Velení pluku se domnívalo, že se jednalo o pozorovatele dělostřelectva, který zjišťoval vzdálenosti, úhly a směr větru.²⁰³ Kolem poledne se italská děla zaměřila na Mt. S. Michele a spustila několikahodinovou bubnovou palbu, doplněnou střelbou z těžkých minometů.²⁰⁴

Pod palbou se ocitla také pozice 53 na úseku 11. domobraneckého pluku. Několik mužů bylo zabito, někteří byli zraněni. Spojení přestalo fungovat a proto bylo nutné spoléhat pouze na oční kontakt. Dělostřelecká palba na rakouské pozice pokračovala i odpoledne. Pozice 50 včetně přilehlých komunikačních zákopů byla zčásti zasypána. Pravé křídlo pozice 51 se sesunulo v délce asi 30 metrů, levé křídlo pozice 53 bylo zasypáno v délce více než 100 metrů. Kolem čtvrté odpolední Italové stříleli na Mt. S. Michele a Mt. Cosich.²⁰⁵

Po této dělostřelecké přípravě vyrazila italská pěchota proti frontovým pozicím 20. uherské zeměbrancecké pěší divize a proti severnímu křídlu 17. pěší divize. Bez větších obtíží pronikla do zákopů na vrcholku Mt. S. Michele. Italové se dostali také do rakouských pozic na severním svahu hory a v prostoru jižně od S. Martina. Udrželo se jen pravé křídlo 20. uherské zeměbrancecké pěší divize, podporováno rakouskou baterií, střílející z gorické nížiny. Avšak již hodinu po tomto průlomu se polovina uherského zeměbranceckého praporu pokusila vystrnadit Italy z východního svahu hory.²⁰⁶

Od S. Martina až po Mt. dei sei Busi na jihu se Rakušanům podařilo udržet své linie. Pohotovému zasazení záloh 17. pěší divize zabránilo Italům proniknout na tomto úseku podél silnice do Doberda. Rakušané zde zajali asi 400 italských vojáků a výrazně tak omezili ofenzivní snahy Italů v tomto prostoru. Jelikož velení armádního sboru při protiútoky na Mt. S. Michele vyčerpalo všechny zálohy, poskytnul generálplukovník Borojevič VII. armádnímu sboru jeden pluk 59. pěší brigády, která stála jako záloha v týlu méně ohroženého úseku FML Schenka.²⁰⁷

²⁰³ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 6. srpna 1916.

²⁰⁴ GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: *Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. V. sv. *Das Kriegsjahr 1916*. 2. díl. *Die Ereignisse von August bis zur Jahreswende*. Vídeň 1934, s. 56.

²⁰⁵ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 6. srpna 1916.

²⁰⁶ GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: *Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. V. sv. *Das Kriegsjahr 1916*. 2. díl. *Die Ereignisse von August bis zur Jahreswende*. Vídeň 1934, s. 56-57.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 58.

Na jižním křídle krasového úseku fronty podnikl po důkladné dělostřelecké přípravě italský VII. armádní sbor útok na rakouské pozice u Selze, na hřebeni nad Monfalcone a u Bagni. Tři útočné pokusy italské 14. pěší divize na kotách 121 a 85 narazily na tuhý odpor obránců z c. k. 60. brigády. Rakušané zde zajali více než 130 Italů. V odvetu za tento neúspěch pak italská těžká děla, umístěná při ústí řeky Soče, ostřelovala rakouská velitelská stanoviště a důležité komunikace na krasové plošině u osady Comen, zvláště pak nádraží v Nabresině.²⁰⁸

Velení 5. armády zbyl večer dne 6. srpna ze všech záloh jen střelecký pluk č. 20. Proto bylo nutné další boje na určitou dobu zastavit a doufat, že se podaří toto kritické období překonat, dokud nedorazí nové posily. Obvyklá sebedůvěra velení, jakoby se v této chvíli začala vytrácet. GM Anton Pitreich k tomu napsal: „Těžce dolehl večer dnešního dne na velení armády pocit zodpovědnosti. Navenek najevo dávaná jistota v nepřemožitelnost vlastních sil nemohla se uvnitř udržet ve stejné míře. Člověk si byl vědom oslabení vlastní fronty až na krajní mez únosnosti; to všechno ku prospěchu ostatních ohrožených front monarchie. Není snad nakonec důvěra ve vlastní sílu jen politováníhodným přeceňováním vlastních možností?“²⁰⁹

Zákopy na plukovních pozicích 52 a 53 byly rozštíleny a na některých úsecích zcela zasypány. Když se technické jednotky pustily do práce na opravách zákopů, nepřítel ihned zaměřil palbu na pracující mužstvo. Po setmění se začalo s velkým nasazením pracovat nanovo, ale i před půlnocí byly práce rušeny poměrně silnou dělostřeleckou palbou Italů. V místech, kde byly přerušeny drátěné zátarasy, použilo se tzv. španělkých jezdců.²¹⁰

Bojujícím jednotkám se dostalo pochvaly od velitele 5. armády, generálplukovníka Borojeviče: „Vyslovuji vám, ve včerejších bojích nasazeným velitelům jednotek, můj zvláštní dík a uznání za vaše statečné a bezchybné jednání při odražení nepřátelského útoku.“ Od velitele divize FML Schenka: „Plné uznání statečnému pluku za jeho další statečné jednání při odražení včerejšího útoku.“ Poděkování dorazilo i od velitele brigády plukovníka Wanieka.²¹¹

Šest praporů ze zálohy rakouského VII. armádního sboru se shromáždilo během noci na 7. srpna a za svítání se pustilo do protiútku na Mt. S. Michele. Dva

²⁰⁸ Tamtéž, s. 58.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 58-59.

²¹⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 6. srpna 1916.

²¹¹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 6. srpna 1916.

prapory pěšího pluku č. 46 vyrazily od jihu z prostoru S. Martino-Crnci, dva prapory pěšího pluku č. 43 a dva prapory uherského zeměbranceckého pluku č. 4 vyrazily z východu. Zatímco těmto čtyřem posledně jmenovaným praporům se podařilo proniknout do prvních linií Italů na Mt. S. Michele, dva prapory pěšího pluku č. 46, sotvaže překročily linii S. Martino-Crnci, byly odhaleny italskými světlometry a dostaly se pod silnou boční palbu z koty 197 a od Sdraussiny. Podařilo se jim dostat se do pozic u silnice S. Martino-Cotici a tam se uchytit.²¹²

Po tomto rakouském nezdaru se Italové vší silou pustili do čtyř rakouských praporů na severu. Po krátkém, ale velmi silném palebném přepadu se dva pluky italské záložní brigády vydaly do útoku. Baterie rakouského VII. armádního sboru nemohla svým jednotkám pro špatné spojení a nedostatek munice poskytnout účinnou podporu. Prapory pěšího pluku č. 43 a uherského zeměbranceckého pluku č. 4 proto vyklidily dobyté pozice. Uchytily se v záložních postaveních v dolinách na úpatí Mt. S. Michele. Tam se jim podařilo skrýt před ničivou palbou italského dělostřelectva a za podpory rakouských děl i zastavit mocný nápor italské pěchoty.²¹³

Znovudobytí Mt. S. Michele se nezdařilo. Druhý protiútok za podpory pěšího pluku č. 41 a dalších záloh armádního sboru by snad po důkladné přípravě byl býval úspěšný, ale trvalé uhájení Mt. S. Michele bylo s omezeným počtem jednotek sotva možné. Další protiútok na Mt. S. Michele se tedy nekonal. Avšak díky rannímu ofenzivnímu pokusu rakouských sil bylo bezprostřední nebezpečí v tomto prostoru odvráceno a dalšímu pronikání Italů směrem na východ zabráněno.²¹⁴

U S. Martina a v úseku 17. pěší divize ztroskotaly opakované italské útočné pokusy na střelbě rakouských děl a minometů. V několika případech došlo na boj zblízka, ale protivník byl odražen. Jižně od Mt. dei sei Busi podnikly v ranních hodinách jednotky italské 14. pěší divize výpad proti postavením rakouské 60. pěší brigády na kotě 85, ale jejich útok selhal. Po zbytek dne dopadala na tento úsek prudká dělostřelecká palba italských baterií.²¹⁵

Dne 7. srpna bylo krásné počasí. Přes den horko, v noci jasná, hvězdná obloha. Kolem druhé hodiny ranní probíhal boj ručními granáty na Mte Cosich.

²¹² GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: *Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. V. sv. *Das Kriegsjahr 1916*. 2. díl. *Die Ereignisse von August bis zur Jahreswende*. Vídeň 1934, s. 59.

²¹³ Tamtéž, s. 60.

²¹⁴ Tamtéž, s. 60.

²¹⁵ Tamtéž, s. 60.

Podle všeho se Italové připravovali na nový útok. Ze strany rakouských obránců bylo na úseku 11. domobraneckého pěšího pluku vše připraveno k obraně. Doplnily se ruční granáty a další munice. Mužstvo bylo vyzváno k největší pozornosti a opatrnosti před nepřátelskými průzkumnými patrolami. Před třetí hodinou ranní se nanovo rozhořel boj na kótách 87 a 121. Bylo slyšet boj na Mt. Cosich a severně od pozic pluku. V pět hodin ráno byl zaznamenán živý boj na Mt. dei sei Busi.²¹⁶

Krátce před svítáním byl před pozicí 53 zjištěn pohyb nepřátelských jednotek, načež bylo požádáno o dělostřeleckou podporu. V dopoledních hodinách kroužilo nad rakouskými zákopy 5 italských letců, kteří létali velmi nízko. V půl deváté byl zaznamenán urputný boj zblízka v lokalitě St. Michele. Zasypané zákopy v úseku II. polního praporu byly během noci opraveny do té míry, že bylo možné pohybovat se mezi pozicemi 51, 52 a 53 a také se dostat do sousedních úseků.²¹⁷

Pozorovatelé od pluku si všimli, že nepřítel používá k signalizaci dělostřelcům kulatý terč, jehož jedna strana je natřená bíle, druhá strana černě. Ukáže-li se bílá plocha, ocitne se rakouská pozice 53 okamžitě pod palbou. Na tento terč se proto hned zaměřila palba z rakouských zbraní. Ve tři čtvrtě na tři odpoledne Italové velmi silně ostřelovali těžkými granáty a minami pozici 50.²¹⁸

Z velitelství brigády přišel rozkaz, že po setmění má být do Urlaubendoliny odeslána jedna četa jako doplněk záloh II. polního praporu. Ve zmíněné dolině se v té době nacházely další tři čety, coby záloha II. polního praporu. Od šesté hodiny večerní se Ungardolina a všechny přístupové cesty dostaly pod silnou palbu z děl. Později se Italům podařilo zničit zátarasy před pozicí 53. IV. polní prapor musel nasadit ochranné štíty. Po krátké přestávce v boji v půl osmé večer se boj rozhořel nanovo, přičemž Italové použili asi 40 ručních granátů proti pravému křídlu pozice 51, ale jejich pokus o útok byl odražen. Ve stejné chvíli spustil nepřítel krátkou živou palbu z pušek proti pozici 52 a 53. Střelba z pušek neutichala ani v noci.²¹⁹

Jelikož velení 5. armády už nezbývaly žádné zálohy a arcivévoda Josef nedostal vyžádané posily, rozhodl generálplukovník Borojevič s ohledem na události u Gorice, že v úseku 20. uherské zeměbrancecké pěší divize bude nutné vypomoci si vlastními silami. Teprve večer 7. srpna přibýly do svazku VII. armádního sboru první posily. Jednalo se o dva prapory pěšího pluku č.102, které se z Tyrol přesunuly ke

²¹⁶ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 7. srpna 1916.

²¹⁷ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 7. srpna 1916.

²¹⁸ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 7. srpna 1916.

²¹⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 7. srpna 1916.

Komenu na Krasu a o prapor III/86, který přišel z Tolminu, kde podléhal 7. horské brigádě, XV. armádnímu sboru.²²⁰

V průběhu dne se Italové pokusili svůj úspěch na Mt. S. Michele rozšířit o zisk v prostoru St. Martina. Jelikož další průnik na východ od Mt. S. Michele se Italům nezdařil, velení italského XI. armádního sboru přesunulo přes Sdraussinu dvě čerstvé brigády na podporu 22. pěší divize.²²¹

Dne 8. srpna vyvrcholil boj o ruiny St. Martina. V časných ranních hodinách podnikli Italové dva silné útoky, vedené ze svahů Mt. St. Michele. Oba útoky za velkých ztrát selhaly na nové obranné linii Rakušanů na východní straně kopce. Také na severní straně kopce byl italský nápor odražen. Jeden prapor ze zálohy sboru (I/41) dorazil do prostoru u Cotici, kde podpořil 20. uherskou zeměbraneckou pěší divizi, která dosud přišla o polovinu početních stavů. Zbytek pěšího pluku 41 byl přesunut k osadě Devetaki ve vallonském údolí.²²²

Od 10. hodiny dopolední až do 9. hodiny večer se jednotky italského XI. armádního sboru stále znovu pokoušely dobýt S. Martino. Všechny tyto pokusy na úseku 17. uherského zeměbraneckého pěšího pluku však ztroskotaly. Průlom u St. Martina se neuskutečnil. Úsek fronty na jih od S. Martina – úsek 17. pěší divize - nechali Italové po neúspěších v předchozích dnech prakticky bez povšimnutí. Také na úseku 9. pěší divize u Selze a Monfalcone se protivník omezil na dvě slabší ofenzivní akce a na silné dělostřelecké přepady, které celkovou situaci nijak nezměnily.²²³

Osmého srpnového dne bylo přes den až sálavé horko, v noci jasná hvězdná obloha. Již brzy po půlnoci Italové několikrát vystřelili z děl. Prohlídkou zákopů na pozici 52 se zjistilo, že v délce asi 300 metrů se nacházejí v troskách. Před pozicí 48 a 49 se rozhořela silná střelba z pušek, později se tu a tam ozývaly jednotlivé výstřely. Dopoledne se úsek pluku ocitl pod bubnovou palbou, jejíž intenzita dosáhla vrcholu v jedenáct dopoledne. Nebylo možné pracovat na průběžných opravách pozic, protože nepřítel při sebemenším pohybu rakouských obránců okamžitě střílel. Během dopoledne byli také italští letci velmi aktivní. Od druhé hodiny odpolední

²²⁰ GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: *Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. V. sv. *Das Kriegsjahr 1916*. 2. díl. *Die Ereignisse von August bis zur Jahreswende*. Vídeň 1934, s. 61.

²²¹ Tamtéž, s. 61.

²²² Tamtéž, s. 61.

²²³ Tamtéž, s. 61-62.

postupně sílila dělostřelecká aktivita Italů proti celému úseku. Ve čtvrt na pět dopadaly těžké miny na pozici 48. Italové stříleli také proti kotě 70 a severně od ní. Ostřelování z děl pokračovalo až do desáté hodiny večerní. Od 10. do 11. hodiny večer bylo možné slyšet urputný boj ze směru St. Michele. Během noci se tu a tam ozval ojedinělý výstřel, občas se vyskytla i živější střelba. Sapéři, pionýři a vlastní mužstvo se podle možností pustilo do opravy silně poškozených postavení.²²⁴

Dne 6. srpna bylo vydáno prohlášení velitele 24. domobranecké horské brigády, ve kterém se praví: „Podle instrukcí vyššího velení jsem dostal rozkaz převzít domobranecký pěší pluk 11 a 27, které vstoupily do svazku 24. domobranecké horské brigády. Vyjadřuji svou radost nad tím, že mohu velet dvěma v bojích tak zkušeným plukům, které tímto co nejsrdečněji pozdravuji. Očekávám, že pod mým velením si budou počínat stejně statečně jako dosud a způsobem, jaký ukázali v posledních těžkých dnech. Budu mít příležitost vyhledat velitele a důstojníky obou mých pluků v jejich pozicích a seznámit se s nimi.“²²⁵

Situace rakouského XVI. armádního sboru ovlivnila další průběh bojů na krasové plošině. Ještě odpoledne 8. srpna měl velitel 20. uherské zeměbranecké pěší divize, generálmajor von Lukachich, v úmyslu podniknout v noci na 9. srpna nový útok na výšiny Mt. St. Michele a podpořit tak 58. pěší divizi, která bránila levý břeh řeky Soče u Gorice. Od tohoto úmyslu však musel upustit, jakmile bylo známo, že rakouský XVI. armádní sbor vyklízí levý břeh řeky Soče. Tím došlo k odkrytí severního boku VII. armádního sboru, který se sám dostal do nebezpečné situace. Navíc VII. armádní sbor musel posily určené k novému útoku na Mt. St. Michele poslat do vipavského údolí.²²⁶

Večer 8. srpna byly zálohy VII. armádního sboru spěšně přesunuty k obsazení levého břehu Vipavy na severním okraji krasové plošiny, kde měly udržovat spojení s levým křídlem rakouského XVI. armádního sboru. Jeden prapor sborové zálohy měl podpořit severní křídlo 20. uherské zeměbranecké pěší divize při ústí Vipavy. Čtyři pochodové prapory byly poslány k východnímu břehu Vertojbice, kde měly navázat spojení s 58. pěší divizí.²²⁷

²²⁴ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 8. srpna 1916.

²²⁵ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 8. srpna 1916.

²²⁶ GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: *Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. V. sv. *Das Kriegsjahr 1916*. 2. díl. *Die Ereignisse von August bis zur Jahreswende*. Vídeň 1934, s. 62.

²²⁷ Tamtéž, s. 62.

Dne 9. srpna bylo pěkné počasí, přes den horko, v noci jasno. Velení pluku se nacházelo v Ungardolině, jako předešlého dne. V noci na 9. srpna odešel z pozic III. prapor a na jeho místo nastoupil II. prapor. Mužstvo III. praporu se uchýlilo do ubikací v Gartendolině, Friedhofdolině a Kaspardolině. Mužstvo II. praporu zaujalo bojové postavení v pozicích 51, 52 a 53. Střídání bylo ukončeno v půl třetí ráno.²²⁸

Krátce po půlnoci se ozývala střelba z pušek. V půl třetí ráno se rozpoutala oboustranná živá dělostřelecká palba. Pod palbou stál celý krasový úsek, ale i město Gorice a kóta 70. Granáty dopadaly na postavení pluku a také na celý záložní prostor za bojovou linií. Těžká situace vznikla na pozici 52, kde bylo přerušeno spojení mezi levým a pravým křídlem v důsledku rozsáhlých sesuvů zákopů. V jednom místě se v závalu ocitlo 15 sapérů a jeden pěšák. Několik mužů se podařilo vyprostit, ale jeden sapér a jeden pěšák zahynuli. Další pěšák byl smrtelně zraněn. Spojení s levým křídlem bylo těžké navázat, poněvadž zde došlo k závalu dalších dvou mužů.²²⁹

V 9:45 dopoledne dopadaly na levé křídlo další granáty. Těžké miny zasáhly pozice 50, 51, 52 a 53. Na pozici 53 byla kvůli těžkému ostřelování znemožněna jakákoliv činnost. Po celé dopoledne Italové stříleli na svahy Mt. Cosich a Debeli vrh. Z úseku St. Martino a Mt. dei sei Busi se ozývala střelba z pušek.²³⁰

Kolem jedné hodiny odpolední se Italové připravovali k útoku na pozici 53. Ve čtvrt na dvě odpoledne byl pozorován pohyb před pozicemi 51, 52 a 53. Deset italských vojáků opustilo podkopy a ručními granáty zaútočili na pozici 53. Vzbudilo to podezření, že Italové chtějí vylákat rakouské obránce z jejich pozic, aby jim pak přivodili o to větší ztráty. Kaverny na úseku 52 a 53 byly zasypány a úsek 52 byl neprůchodný. Přitom došlo také ke ztrátě munice a jiných technických komponentů. Podařilo se však zachránit kulometry, které bylo možné nasadit do dalších bojů. Kolem čtvrté hodiny odpolední Italové cílili na pozici 52 a na okolní kaverny, o jejichž rozmístění byli podle všeho dobře informováni. K večeru se pod dělostřeleckou palbou ocitlo postavení IV. praporu, stanoviště jeho velitelů a také silnice do Doberda.²³¹

Z velitelství divize přišel rozkaz k přesunutí obranné linie hlouběji do zázemí. Pluk provedl všechny přípravy ke splnění rozkazu. Bojový trén byl po setmění přeložen do prostoru Vojcizza-Zagrajce. Pokračovalo se v práci na obnově místy zcela

²²⁸ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 9. srpna 1916.

²²⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 9. srpna 1916.

²³⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 9. srpna 1916.

²³¹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 9. srpna 1916.

srovnaných zákopů a záložních pozic, zbytek mužstva pak odnášel munici a další válečný materiál do zadních linií.²³²

Toho dne zemřeli v bojích 2 muži, 6 mužů bylo zraněno. K tomuto dni byl bojový stav jednotek následující: u II. praporu sloužilo 17 důstojníků, 582 mužů; u III. praporu 16 důstojníků, 444 mužů; u IV. praporu 17 důstojníků, 558 mužů.²³³

Italský průnik přes řeku Soču dne 8. srpna mohl ve svém důledku vést ke zhroucení celé fronty, což mohlo celé monarchii přinést nedozírné následky. Stažení rakouských jednotek na druhou obrannou linii v prostoru východně Gorice znamenalo prodloužení a zeslabení fronty. Současně hrozil krasovému úseku (5. armáda) rakouské obrany nepřátelský obchvat, který bylo možno provést z gorické nížiny. Aby bylo možné předejít porážce, Rakušané museli udržet nově se formující linii ve vipavském údolí do té doby, než přijdou žádané posily. To zase bylo možné jen tehdy, pokud by došlo ke stažení předsunuté linie na Krase a tím zkrácení fronty.²³⁴

Generálplukovník Borojevič se tedy dne 8. srpna rozhodl vyklidit pozice na Mt. St. Michele a další postavení směrem na jih a novou obrannou linii přeložit na východní okraj vallonského údolí. Jednotky VII. armádního sboru se měly s dělostřelectvem přesunout do prostoru východně od Vallone a severně od Crni hribu. Skupina polního maršálka Schenka se měla usadit východně od linie Crni hrib – Debeli vrh. Přesun do připravených druhých pozic měl být dokončen v noci na 10. srpna.²³⁵

Přes vážnost situace tento rozkaz armády o zkrácení fronty na Krase velitele úseků zaskočil. Jeho okamžité provedení vzhledem ke krátkým letním nocím s sebou mohlo přinést významné ztráty, nejméně na výzbroji a vybavení. Nakonec došlo ke změně plánu a pohyby pěchoty měly začít teprve v noci na 10. srpna. Jen dělostřelectvo se mělo okamžitě stáhnout, aby molo případně krýt pozdější ústup pěších jednotek. Spolu s jednotkami VII. armádního sboru se mělo v onu noc posunout i pravé křídlo úseku, kterému velel polní maršálek Schenk, jehož skupina měla obsadit novou linii a sice Debeli vrh kóta 140 – Crni hrib kóta 164, která se

²³² VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 9. srpna 1916.

²³³ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 9. srpna 1916.

²³⁴ GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: *Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. V. sv. *Das Kriegsjahr 1916*. 2. díl. *Die Ereignisse von August bis zur Jahreswende*. Vídeň 1934, s. 67-68.

²³⁵ Tamtéž, s. 68-69.

nacházela poblíž osady Nova Vas. Zde měla navázat spojení s jednotkami VII. armádního sboru.²³⁶

Nová linie probíhala od wipašské smyčky u Merny přes Při Štanti strmě vzhůru ke kotě 212, která kontroluje severní vyústění vallonského údolí. Odtud se táhla po svazích západně od Lokvice, Oppachiasello zanechala před frontou a dosáhla koty 208 u osady Nova Vas, kde překročila vallonské údolí, aby na Crni hribu na kotě 164, jihovýchodně od Doberda, navázala na úsek 9. pěší divize (úsek IIIb). Úsek fronty mezi kotou 208 a Crni hribem nebyl vybaven zátarasy a zákopy a vše nutné k obraně bylo třeba teprve vybudovat.²³⁷

Anton Pitreich napsal o ústupu rakouských jednotek toto: „Zcela neporažen musel VII. armádní sbor opustit bojiště, nasáklé krví mnoha tisíců svých nejlepších. Avšak pro císařsko-královskou armádu, ale zejména pro Maďary, zůstane Mt. St. Michele navždy nehynoucím pomníkem.“²³⁸

Dne 10. srpna bylo opět krásné počasí, slunce pálilo, večer se ochladilo a v noci byla jasná obloha. Pluk se nacházel na pochodu do druhé obranné linie. V reakci na ústup rakouských jednotek u Gorice začalo stahování z předních pozic na Krase již v noci na 9. srpna a probíhalo po celý následující den. Odvážely se zásoby munice, náradí, zásoby vody a další bojový materiál. Přední linie měla zůstat úplně vyklizená. Tak, aby nezbylo nic, co by mohli Italové použít. V úseku pluku byly zlikvidovány všechny úkryty, přívod vody, apod.²³⁹

Přesně o půlnoci začal přesun do druhé linie. Za ustupujícím vojskem byl ponechán slabší zadní voj, jehož úkolem bylo všemi způsoby imitovat plně obsazení zákopů a tímto klamáním nepřítele umožnit hladký průběh přesunu. V případě italského útoku měli muži ze zadního voje zůstat v bojovém kontaktu s protivníkem. Stahování nakonec proběhlo bez problémů a do předepsaných pozic dorazil i celý zadní voj. Z druhé (modré) linie pak bylo možné pozorovat, jak Italové ostřelují pozice, které pluk právě opustil.²⁴⁰

Třetí polní prapor dorazil v 9 hodin dopoledne do Brestovice, kde zůstal jako záloha úseku. Ostatní prapory byly nasazeny do zákopů. Čtvrtý polní prapor byl

²³⁶ Tamtéž, s. 69-70.

²³⁷ Tamtéž, s. 75.

²³⁸ Tamtéž, s. 77.

²³⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 10. srpna 1916.

²⁴⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 10. srpna 1916.

nasazen celý, z II. polního praporu pak dvě roty. Zbylé dvě roty II. polního praporu byly použity jako záloha 17. pěší brigády.²⁴¹

Při obsazování nových pozic se vyskytly určité nepříjemnosti. Příslušníci 11. domobraneckého pluku nastoupili do předepsaných pozic. Chybou velení pěšího pluku č. 39, který sousedil s domobraneckým plukem č. 11, vznikla na pravém křídle mezera, kterou musela vyplnit 8. rota 11. domobraneckého pěšího pluku. Na úseku z toho vznikl menší zmatek, ale po navázání spojení s pěším plukem č. 39 se jeho jednotky posunuly do správných pozic a 8. rota 11. domobraneckého pěšího pluku se vrátila na místo svého určení.²⁴²

Italové z větší části obsadili dřívější zákopy pluku a to v prostoru mezi kotou 70 a Mt. dei sei Busi. Podle hlášení IV. praporu zůstal u koty 153, jihovýchodně od Nikoli, zadní voj pěšího pluku č. 39 s kulometem. Kolem druhé hodiny odpolední Italové stříleli z děl, také byly zaznamenány potyčky polních hlídek a přelety nepřátelských strojů nad rakouskými zákopy.²⁴³

Bylo přivedeno sedm italských zajatců. Zjistilo se, že v prostoru Parkdoliny se pohybují dva italské prapory a kolem Doberda operují čtyři prapory protivníka. Do zajetí se dostal jeden příslušník italského sanitního oddílu. Ve čtvrt na pět odpoledne byly za „Totenwäldchen“, jihovýchodně od Doberda, pozorovány až tři nepřátelské roty. Asi za půl hodiny pochodovaly italské kolony ve velkých rozestupech jižně od silnice proti Doberdu. Po svazích Mt. St. Michele postupovali Italové v rojnicích. Rakouská děla však střílela jen sporadicky.²⁴⁴

Kolem šesté hodiny večerní se objevilo podezření na plynový útok. Vítr vál západním až jihozápadním směrem o rychlosti 3-4 metry za sekundu. Podle rozkazu brigády vznikla potřeba přisunout zálohy těsně k pravému křídlu úseku. Toto opatření mělo být provedeno po setmění. Kontakt s nepřítelem se měl udržovat na severu a severozápadě za použití patrol. Ze zálohy brigády bylo možné použít jen jednu rotu, protože druhá rota byla příliš vyčerpaná. Velení divize zdůraznilo nutnost uzpůsobit pozice kulometčků tak, aby se dráha střel sousedících kulometných hnízd křížila.²⁴⁵

²⁴¹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 10. srpna 1916.

²⁴² VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 10. srpna 1916.

²⁴³ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 10. srpna 1916.

²⁴⁴ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 10. srpna 1916.

²⁴⁵ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 10. srpna 1916.

Během dopoledne Italové postupně obsadili původní rakouskou pozici 49. Do tohoto postavení se nastěhovalo několik skupinek Italů o celkové síle jednoho praporu. Odpoledne bylo vidět dvě italské roty, které postupovaly po silnici od Mt. dei sei Busi do Doberda. Rakouská polní hlídka hlásila, že italské dělostřelectvo se přesunuje přes Doberdo. V obsazených dolinách se shromáždily italské rezervy, avšak protivník, neustále obtěžován rakouským dělostřelectvem, postupoval jen velmi pomalu.²⁴⁶

Třináctá rota hlásila, že vlastní polní hlídka se ocitla pod palbou rakouských děl. Polní hlídka se nacházela asi 800 metrů od koty 14, blízko silnice vedoucí k Doberdu. V 10:40 večer hlásil IV. polní prapor, že před pravým křídlem, v místech, kde se pohybuje polní hlídka 14. roty, tj. na okraji Doberda, Italové stavějí kamenný zátaras. Praporčík Rösler z polní hlídky 14. roty hlásil čilou pracovní činnost, intenzivní provoz a přesuny italských jednotek v Doberdu. O půlnoci přišlo hlášení, že při ostřelování Doberda střílela rakouská děla příliš daleko. Pluk toho dne ztratil 15 zraněných.²⁴⁷

Dne 11. srpna se velení pluku nacházelo v Bonetti. Přes den panovalo velmi pěkné počasí a horko, v noci se ochladilo a byla jasná obloha. Po půlnoci byla zaznamenána velmi živá střelba pěších jednotek. Polní hlídka hlásila, že v blízkosti Doberda Italové shromáždili drátěné překážky a stavební materiál. Provoz na silnici ze Selze do Doberda byl velmi intenzivní. Italové s velkým nasazením pracovali na budování pozic severně od Doberda.²⁴⁸

V půl šesté ráno se italská děla zaměřila na Brestovicu, naopak Rakušané stříleli na výšiny severně od Mte Cosich. Tu a tam se ozvala střelba z pušek. Italský světlomet se zaměřil na kotu 121. V šest ráno hlásila polní hlídka kadeta aspiranta Hofbauera, že nepřátelské oddíly se z prostoru východně od Doberda přesouvají proti pravému boku úseku pluku. V půl osmé ráno dosáhli Italové koty 161 a 153.²⁴⁹

Bylo rozhodnuto, že přebytečná munice se přestěhuje do nových pozic (červená linie). Pěší pluk č. 39 nakonec převzal po dohodě s velením brigády munici 11. domobraneckého pěšího pluku, který nové střelivo nafasoval v červené linii.

²⁴⁶ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 10. srpna 1916.

²⁴⁷ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 10. srpna 1916.

²⁴⁸ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 11. srpna 1916.

²⁴⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 11. srpna 1916.

Kolem osmé hodiny ranní boj na chvíli utichl. Několik střel dopadlo na levém křídle, aktivita kulometů nebyla pozorována.²⁵⁰

Italská pěchota postupovala z Doberda na východ ve vzdálenosti asi 800 až 1000 metrů od pozic pluku. Kota 161 se ocitla v ohrožení, takže rakouská děla se zaměřila na tento prostor a snažila se postup Italů co nejvíce ztížit. Dopoledne střílely kulometry II. praporu na pronikající italské jednotky, které se dostaly na 20 až 30 metrů od pravého křídla. Kolem deváté hodiny dopoledne se italský oddíl s koňmi a kulometry přesunul z Ungardoliny na silnici u Doberda. Proti pravému křídlu úseku pluku se z Doberda bez větších obtíží pustila další italská skupina v rozestupech asi 6 metrů. Rakouská děla však zůstala v nečinnosti. Teprve v půl desáté dopoledne se zaměřila na předpolí úseku, severozápadně od okraje Doberdského jezera, avšak po deseti minutách palba zase ustala.²⁵¹

Italové o síle asi jeden a půl roty se dostali na 400 metrů od obranné linie a pokusili se navázat bojový kontakt s rakouskými obránci. Dva italské prapory zaútočily na Debeli vrh. II. prapor 11. domobraneckého pěšího pluku dostal za úkol bránit všechny komunikace vedoucí k Doberdskému jezeru.²⁵²

Na severovýchodním svahu Mt. dei sei Busi byla objevena italská lehká baterie. Vlastní dělostřelectvo ostřelovalo kotu 153 a přispělo tak k odražení italské pěchoty. V půl druhé odpoledne se italské oddíly přesouvaly z Redipuglie po svazích Mt. dei sei Busi a ze směru Selz a směřovaly na Doberdo. Rakouská baterie cílila na kotu 164, avšak zasáhla vlastní postavení, kde způsobila mnoho zranění. Kolem páté hodiny odpolední přeběhlo asi 35 Italů do postavení pěšího pluku 91.²⁵³

Velení úseku III/b rozhodlo o odstranění nebo zničení nadbytečných telefonních linek, které se staly v důsledku přeskupení jednotek nepotřebnými. Bylo nutné postavit telefonní spojení do Zagrajce, protože depeše přicházely pozdě, což ztěžovalo práci zásobovacích skupin. Nové telefonní spojení vedlo do Zagrajce a Gorjanska, kde se nalézalo velení divize.²⁵⁴

Velitelství brigády doporučilo velení pluku nové stanoviště na kotě 238, jižně od Lukatiče. Během dopoledne proběhla rekognoskace terénu a následně přesun na

²⁵⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 11. srpna 1916.

²⁵¹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 11. srpna 1916.

²⁵² VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 11. srpna 1916.

²⁵³ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 11. srpna 1916.

²⁵⁴ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 11. srpna 1916.

nové místo. Zároveň bylo navázáno telefonické spojení. Technický oddíl se pustil do práce na zařizování nové, třetí linie.²⁵⁵

Podle rozhodnutí vrchního velení rakousko-uherské armády z 20. července, byly několika příslušníkům pluku uděleny medaile za statečnost. Zlatá medaile za statečnost byla propůjčena zastupujícímu důstojníkovi Robertu Schwansemu z 15. roty a rotmistru Johannu Edingerovi ze 14. roty. Stříbrnou medaili II. třídy za statečnost získal kadet Josef Hessaun z 11. roty. Bronzovou medaili za statečnost dostal pěšák Johann Plch ze 14. roty.²⁵⁶

Ke změně došlo v 5. rotě, když její velení převzal poručík Tippelt. Ztráty toho dne činily 6 zraněných. Bojový stav pluku k tomuto dni vyjadřují následující čísla: u II. praporu sloužilo 17 důstojníků, 582 mužů; u III. praporu 16 důstojníků, 446 mužů; u IV. praporu 17 důstojníků, 551 mužů.²⁵⁷

Dne 12. srpna bylo přes den velmi horko, večer se ochladilo, v noci bylo jasno. V 11 hodin večer předešlého dne se po předchozí rekognoskaci terénu začalo s přesunem do třetí (červené linie), kam byl přeložen také veškerý válečný materiál a potřebné nářadí. Úkolem zadního voje bylo zůstat v původních pozicích až do třetí hodiny ranní a jistit přesun ostatních jednotek. Jedna rota sousedního pěšího pluku č. 39 opustila kotu 164 již v jednu hodinu ráno, její pohyb zpozoroval protivník a spustil na ni silnou palbu. Situace ostatních krycích jednotek se stala v důsledku toho neudržitelnou, takže se musely předčasně stáhnout. Jedna četa, která měla původně dospět na kotu 208, se nakonec – pronásledována protivníkem – dostala do míst jihovýchodně od koty 158.²⁵⁸

Umístění jednotek pluku v nových pozicích pak vypadalo následovně. Pěší pluk č. 39 byl vystřídán, takže na severu se nacházel uherský zeměbranecký pluk č. 17. Dále na jih se již nalézala postavení všech čtyř rot IV. praporu a ještě jižněji pak pozice tří rot II. praporu 11. domobraneckého pěšího pluku. Jedna rota zůstala jako záloha II. praporu. Tento úsek vedl od silnice Nova Vas-Perletti po silnici Bonetti-Jamiano. Úsek byl rozdělen na sedm podúseků.²⁵⁹

²⁵⁵ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 11. srpna 1916.

²⁵⁶ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 11. srpna 1916.

²⁵⁷ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 11. srpna 1916.

²⁵⁸ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 12. srpna 1916.

²⁵⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 12. srpna 1916.

Nové postavení bylo možno ohodnotit jako velmi nevýhodné. V předpolí se nacházely prohlubně a muldy, které protivníkovi umožňovaly krytí a postup až k drátěným zátarasům. Křovinatý porost bránil ve výhledu a útočníkovi poskytoval výhodu. Drátěné zátarasy se hodily spíše jako úkryt protivníka, než jako ochrana obránců. Dispozice zákopů zde byla velmi jednoduchá. Jeden zákop sloužil jako pozice střelců a zároveň jako komunikace pro přesun mužstva z jedné pozice do druhé. V pozicích nebyly žádné kaverny ani přístřešky, takže všechno potřebné muselo být teprve vybudováno.²⁶⁰

Mužstvo pluku tedy bez větších obtíží a ztrát opustilo staré pozice a nastěhovalo se do nových. Ihned byl navázán kontakt se sousedními podúseky. Polní hlídky operovaly v předpolí, aniž zatím narazily na italské oddíly nebo patroly. Do nových pozic se stáhly i všechny zadní voje s výjimkou jednotky praporčíka Pecáka, o němž v té době nebylo nic známo.²⁶¹

Posádka nových zákopů byla velmi slabá. Celý úsek, přidělený 11. domobraneckému pěšímu pluku obsadily skupinky vojáků s rozestupy od dvaceti do třiceti metrů. Dohromady představovaly sílu jednoho a půl praporu. IV. prapor měl k dispozici všechny 4 roty, což umožnilo rozvinutí jednotek více na jih. Jejich operačním prostorem se stala oblast od koty 85 (blízko Bonetti) po osadu Lukatič. V 10 hodin dopoledne Italové zaútočili ze směru Bonetti na pozice pluku. Polní hlídka IV. praporu musela ustoupit. Protivník útočil s kulometry, podporován vlastním dělostřelectvem, které střílelo i do týlového prostoru rakouské obrany. Pod silnou palbou se ocitla osada Nova Vas. Polní hlídka zpozorovala postup italské pěchoty ze směru Bonetti a narazila také na několik protivníkových patrol.²⁶²

V půl třetí odpoledne se ozvala krátká palba rakouského dělostřelectva na italská shromaždiště poblíž Bonetti. Ve čtyři odpoledne se všechny baterie zaměřily na předpolí IV. praporu. Velení brigády přikázalo určit jednoho důstojníka IV. praporu, který bude pozorovat účinky dělostřelby a následně o ní podá hlášení. Důstojnická hlídka se vydala na kotu 208, avšak nezbylo jí, než před silnějším protivníkem ustoupit. Italové obsadili kotu 208, na kterou se hned zaměřila palba

²⁶⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 12. srpna 1916.

²⁶¹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 12. srpna 1916.

²⁶² VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 12. srpna 1916.

rakouských zbraní. V půl sedmé večer přišlo hlášení, že sousední úsek, který je obsazen jednotkami uherské domobrany, čelí útoku italské pěchoty.²⁶³

Posádka na pozicích 4 a 5 si vyžádala dělostřeleckou podporu proti Italům, kteří postupovali v rojnici o síle asi dvou rot. Vzdálení asi 400 metrů od rakouských linií, využívali ke krytí křovinatého porostu. Italské „avanti“ (kupředu) doléhalo až do rakouských pozic. Před devátou hodinou večerní se Italové objevili v lesíku poblíž rakouské pozice 4. Ihned se dostali do hledáčku rakouských kulometů.²⁶⁴

V půl jedenácté večer bylo konstatováno, že protivník o síle jednoho praporu obsadil oblast před kotou 208, tj. před rakouskou pozicí 4. Na pravém křídle se přiblížil na 100 metrů, na levém křídle na 200 metrů. Italové se na zmíněné pozici zakopali, dokonce zbudovali pozice pro kulometry. Z nepřátelské linie bylo možno zaslechnout srbštinu. Z pochodové roty 1/96, která byla toho dne přidělena pluku, byl vybrán kadet aspirant Schön, který ovládal srbštinu a částečně italštinu. Jeho úkolem bylo zjistit, o čem si nepřátelští vojáci povídají. Velení pluku nařídilo neustálé postřelování protivníka, aby mu byla co nejvíce ztížena výstavba pozic.²⁶⁵

Spolu se IV. praporem již nějaký čas spolupracovala polovina praporu od domobraneckého pluku č. 27, které velel kapitán Bleyer. Ke IV. praporu byla od tohoto domobraneckého pluku nově převelena další polovina praporu. Po domluvě s velením pluku mohl velitel IV. praporu s touto přidělenou jednotkou samostatně disponovat. Nadporučík Ranth z nově přiděleného útvaru se měl seznámit se situací na úseku fronty. Současně bylo vybudováno telefonní spojení s novou jednotkou. Část mužstva pluku pracovala na zdokonalení pozic, ostatní obstarávali dodávku munice. Nově příchozí pochodová rota 1/96 byla rozdělena mezi jednotlivé prapory. Ke II. praporu bylo odveleno 39 mužů; ke III. praporu 153 mužů; ke IV. praporu 36 mužů. Noví praporčíci a kadeti aspiranti byli přiděleni k 15. rotě. Nadporučík Klecanda odešel nemocen. Ztráty toho dne nebyly žádné.²⁶⁶

Dne 13. srpna 1916 bylo velmi horko, slunce pálilo, večer se zatáhlo a ochladilo. Během noci se na obou stranách střídalo z pušek, ale od půl čtvrté ráno nastal klid. V nepřátelských pozicích se pracovalo na výstavbě pozic. Za kotou 208 bylo zjištěno postavení těžkých minometů, proto palba rakouských děl se zaměřila

²⁶³ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 12. srpna 1916.

²⁶⁴ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 12. srpna 1916.

²⁶⁵ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 12. srpna 1916.

²⁶⁶ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 12. srpna 1916.

právě tímto směrem. Z rozkazu brigády byly v terénu rozmístěny spolehlivé hlídky. Čtvrtý prapor postavil hlídku o jednom důstojníkovi a třech mužích u koty 198, II. prapor postavil jednoho důstojníka a několik mužů ke kostelu v Selu. Hlídka na kotě 198 se měla o detailech informovat u II. a IV. praporu a také u velení pluku. Hlídka u Sela pak u brigády (kota 289 východně Sela) a u pluku. Velitelé hlídek se měli co nejdříve hlásit na velitelství pluku.²⁶⁷

V jedenáct hodin dopoledne střílela rakouská děla velmi dobře na kotu 208, do přilehlého lesíka a všude tam, kde se předpokládala přítomnost italských kulometů. Dělostřelectvo protivníka cílilo na silnici za rakouskou linií. Kolem jedné hodiny odpolední stříleli Italové na pozice pluku a jeho zázemí, Rakušané zase opláceli palbou na Adria-Werke, Doberdo a Bonetti. Polní hlídka vyslaná z rakouské pozice 1 zajala nepřátelskou patrolu, dohromady 10 Italů. V půl druhé odpoledne dopadaly italské granáty, šrapnely a zápalné bomby za dolinu II. praporu. Ze směru Černy-Hrb, západně od Oppachiasella dopadala koncentrovaná palba Italů na všechny komunikace za kotou 208 a na svah poblíž silnice do Jamiana. Mezi italskými vojáky byly zpozorovány útvary, podle jejichž výstroje se dalo usuzovat na srbské a ruské jednotky. Velení pluku se však také domnívalo, že ze strany Italů se jednalo o nějakou lest.²⁶⁸

Na levém křídle pozice 4 se protivník pokusil o výpad z lesíka, ale byl odražen. Kolem čtvrté hodiny odpolední pak dělostřelecká palba slábla. Italský letec shodil na postavení pluku čtyři bomby. Krátce po setmění byl pozorován rakouský letec, jak přelétá nepřátelská postavení a shazuje bomby.²⁶⁹

Nadporučík Schischka onemocněl a několik dní se zdržel u trénu. Na jeho místo dočasně nastoupil nadporučík Wilhelm Kron. Z dovolené se vrátil kapitán Hanreich. Polní maršálek Schenk vyslovil dne 12. srpna poděkování za statečnost v boji: „Všem velitelům a jednotkám, které se v dnešním těžkém boji na úseku III/b tak statečně drželi, vyslovuji svůj zvláštní dík a uznání.“²⁷⁰

Dne 12. srpna odešli na ošetřovnu jako nemocní nadporučík Emil Exner-Christen, nadporučík Vladimír Job a praporčík Hans Firbar z 15. roty. Místo nemocného nadporučíka Emila Exner-Christena byl velením 5. roty pověřen poručík Franz Tepel. Z rozkazu velení 17. pěší brigády byly do služby ke světlometu

²⁶⁷ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 13. srpna 1916.

²⁶⁸ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 13. srpna 1916.

²⁶⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 13. srpna 1916.

²⁷⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 13. srpna 1916.

v Mohorini odveleni jeden poddůstojník a dva muži. V bojích tohoto dne zahynuli 2 muži, 16 mužů bylo zraněno. U II. praporu se k tomuto dni nacházelo 10 důstojníků, 570 mužů; u III. praporu 16 důstojníků, 446 mužů; u IV. praporu 17 důstojníků, 530 mužů.²⁷¹

Dne 14. srpna 1916 bylo přes den deštivo, večer pěkně, v noci zataženo. Šarvátka patrol v předpolí přerostla v ranních hodinách v urputnou střelbu z pušek před rakouskou pozicí 4 a před pravým křídlem pozice 1. Ve 4 hodiny ráno došlo k palebnému přepadu u IV. praporu. Telefonické spojení zde bylo přerušeno, takže nezbylo, než použít vojenských posílů. Četa domobraneckého pluku č. 27, která vyrazila na kotu 208, se dostala na 40 až 50 metrů za vlastní zátarasy. Italská střelba za doprovodu ručních granátů však další postup znemožnila. Tato četa zde ztratila 8 mužů. Nadporučík Riss ze IV. praporu 11. domobraneckého pěšího pluku, který se akce dobrovolně účastnil, se zpátky nevrátil. Zůstal mrtev v poli. Nadporučík Riss přitom nastoupil službu u pluku teprve 5. srpna.²⁷²

Patrola 7. roty pod velením poručíka Schwarze se vydala třikrát na průzkum k silnici severně od koty 208 a k protilehlému lesu. Před frontou našla dvě doliny, které Italové vyklidili. Lokalita Valdlisière, zhruba 300 metrů před linií fronty, byla obsazena rakouskou patrolou. Bylo zjištěno, že Italové zpevňují silnici vedoucí z Bonetti na kotu 208 a že budují pozice v lese. Z hlášení patrol vyplynulo, že Italové utrpěli v důsledku rakouského ostřelování značné ztráty. Před pátou hodinou odpolední se spustila vzájemná palba z děl. Italové ostřelovali vedlejší úsek vlevo od silnice Jamiano-Bonetti. Rakušané pálili na kotu 208 a prohlubeň před pozicí 4. V předpolí u Doberského jezera vypukl požár travního porostu, který měly na svědomí rakouské granáty a oheň se dostal až k drátěným zátarasům před rakouskými pozicemi.²⁷³

Ve tři čtvrtě na sedm večer se vrátila důstojnická patrola. Mezi Oppachiosellem a Lokovitzou nebyl zjištěn nepřátelský průlom. Italové pronikli u koty 205, západně od Lokvitze a právě v těchto místech podnikli Rakušané protiútok.²⁷⁴

²⁷¹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 13. srpna 1916.

²⁷² VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 14. srpna 1916.

²⁷³ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 14. srpna 1916.

²⁷⁴ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 14. srpna 1916.

V 10 hodin večer odešel nemocen velitel IV. praporu major Korpl, kterého ve velení vystřídal nadporučík Tuček. Poručík Schwarz převzal velení 15. roty. Z rozkazu velení brigády se měl III. prapor po setmění – avšak ne před devátou hodinou večerní - přesunout z Brestovice na stanoviště praporu pěšího pluku č. 27, kde měl zůstat jako záloha brigády. V půl desáté večer přišlo hlášení patroy o činnosti protivníka. Poblíž koty 208, u silnice vedoucí do Bonetti byla zjištěna aktivita italských pracovních oddílů. Italské hlídky se dostaly na 300 metrů před pravé křídlo II. praporu, kde došlo ke kontaktu s protivníkem. V 1:35 hodin ráno přišlo hlášení, že vystřídání poloviny praporu pěšího pluku č. 27 za III. prapor 11. domobraneckého pěšího pluku bylo ukončeno.²⁷⁵

Pionýři a příslušníci samotného pluku byli zaměstnání výstavbou přístřeší na pozicích. Toho dne zahynuli 3 muži, 19 mužů bylo zraněno.²⁷⁶

Dne 15. srpna bylo velmi pěkné počasí, přes den horko, v noci jasno s hvězdami. V nočních hodinách se ke slovu dostaly rakouské a italské světlomety, v předpolí pak operovaly patroy obou zneprátelených stran. Dopoledne ostřelovali Rakušané italské rojnice, Italové odpověděli těžkými dělostřeleckými granáty na pravé křídlo postavení pluku. Dvě italské baterie se od desáté hodiny dopolední zastřelovaly na kotu 208. Jedna střílela ze směru Monfalcone, druhá ze směru Doberdo-Vermeigliano. Kolem 11. hodiny dopoledne se nad rakouskými pozicemi objevil italský letoun. Italské minomety střílely za rakouskou pozici 2, načež Rakušané požádali o dělostřeleckou podporu. Pod palbou se ocitla také pozice 3, ale rakouské dělostřelectvo se odmlčelo. Italové se zaměřili také na rakouskou pozici 4. Aktivita italských dělostřelců přerostla v bubnovou palbu a v tom se konečně probudilo i rakouské dělostřelectvo. V případě potřeby italského útoku byl k dispozici jeden prapor jako záloha. Z postavení IV. praporu na pravém křídle mělo být zjištěno, jestli existuje možnost posunout se proti kotě 208. Před pátou hodinou odpolední se pod italskou palbou ocitlo také stanoviště velení pluku. Krátce poté se před postavením 5 objevili italské oddíly, byly ale odraženy zpět. Přes noc probíhala střelba nočních hlídek, přičemž postavení 4 se v jednu chvíli dostalo pod palbu italských minometů. V podvečer se na obloze objevili stíhači obou zneprátelených

²⁷⁵ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 14. srpna 1916.

²⁷⁶ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam ze 14. srpna 1916.

stran a došlo na tvrdý vzdušný souboj. Na pozici 1 se podařilo zajmout jednoho italského vojáka.²⁷⁷

V půl šesté večer hlásil velitel 13. roty nadporučík Wünic 4 mrtvé a 2 zraněné. Velká část techniky byla podle jeho hlášení nepoužitelná a proto požádal o přísun posil. Nadporučík Wünic předpokládal noční italský útok, kterému by za současných okolností jeho jednotka jen těžko čelila. Velitel 14. roty nadporučík Paukert hlásil: „Prosím o okamžité vystřídání. Není v silách vojáků cokoliv podniknout. Nemohu se zaručit za své mužstvo.“ Velitel praporu nadporučík Tuček hlásil, že také 16. rota žádá o posily. Všechna hlášení přišla písemně, protože telefonické spojení se IV. praporem bylo rozstříleno nebo zničeno zápalnými bombami.²⁷⁸

Praporčík Kraus z 11. roty, která byla v té době v záloze, hlásil: „Dolina, ve které je rota ubytována, dostala přímý zásah těžkými minami a granáty. Ze 40 až 50 mužů bylo několik zabito, ostatní zraněni. Velitel roty poručík Blažek utrpěl nervový šok a je neschopen dalšího velení. Praporčík Kraus a kadet aspirant Frybort jsou zraněni.“ Velitel praporu nadporučík Kress rozkázal přičlenit zbytek 11. roty ke 12. rotě.²⁷⁹

Velení pluku připravilo na noc z 15. na 16. srpna následující střídání. Čtrnáctou rotu měla vystřídat 9. rota, jejíž velitel se měl co nejdříve zorientovat v nové pozici. Třináctá rota byla zesílena polovinou 12. roty, 16. rotu podpořila polovina 10. roty. Jako záloha brigády zůstala polovina 10. roty, polovina 12. roty a zbytek 11. roty a také 14. rota. V případě, že by polovina 12. roty a zbytek 11. roty nenašla místo v dolině 9. roty, mělo se mužstvo těchto útvarů přesunout do doliny IV. praporu.²⁸⁰

Důstojníci aspiranti, kteří dne 13. srpna k pluku přišli s pochodovou rotou 1/96 od pěšího pluku 96, byli přiděleni následovně. Praporčík Eugen Nettel k 15. rotě, kadet Wilhelm Schön k 8. rotě. K pluku byl odvelen nadporučík Kreswetter, který se stal velitelem III. praporu na pozicích 1, 2, 3 a 4 na pravém křídle úseku pluku. V bojích 15. srpna zahynulo 16 mužů, 111 bylo zraněno.²⁸¹

²⁷⁷ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 15. srpna 1916.

²⁷⁸ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 15. srpna 1916.

²⁷⁹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 15. srpna 1916.

²⁸⁰ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 15. srpna 1916.

²⁸¹ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 15. srpna 1916.

Dne 16. srpna bylo přes den velmi horko, večer se trochu ochladilo, v noci jasno. V noci byla slyšet oboustranná střelba hlídek. Pozice 4 chvílemi čelila minometné palbě Italů. V pět hodin ráno došlo na krátký palebný přepad na pozice 1 až 4. V 11:15 hodin dopoledne přišlo hlášení, že asi 600 metrů západně od osady Nova Vas byly zpozorovány větší přesuny Italů. Dopoledne se rakouské linie dostaly pod palbu děl a minometů ze směru od koty 208 a od severozápadu. Během dopoledne probíhala intenzivní letecká činnost. Ve čtvrt na dvě odpoledne Italové stříleli těžkými granáty na doliny za úsekem II. praporu. Rakouská děla se zaměřila na italská postavení, která byla zjištěna v lese u koty 208. Dbalo se opatrnosti, aby nebyly zasaženy vlastní linie.²⁸²

Před šestou hodinou večerní ohlásily jednotky uherské zeměbrany, že Italové se připravují k útoku. Ihned bylo vyrozuměno vlastní dělostřelectvo, které se zaměřilo hlavně na prostor před pravým křídlem úseku pluku. V deset hodin večer se v těchto místech objevily barevné světlice. Před půlnocí se v celém úseku strhla velmi živá střelba z pušek.²⁸³

V noci z 16. na 17. srpna proběhlo částečné vystřídání IV. praporu v pozicích 2, 3 a 4 příslušníky III. praporu. Jeden kulomet IV. praporu včetně obsluhy zůstal v pozicích v podřízení veliteli oddělení automatických zbraní III. praporu. Minomety zůstaly na svém místě, vystřídán byl jen obslužný personál. Střídání řídil nadporučík Osborna z pěší pionýrské roty. Detaily tohoto vystřídání vypadají takto: 16. rota byla vystřídána polovinou 9. roty, 13. rota pak nahrazena polovinou 12. roty, 10. rota byla vystřídána 14. rotou. Když bylo vystřídání ukončeno, v pozici 1 se nacházela 15. rota, v pozici 2 stála 9. rota, v pozici 3 se nalézala 10. rota a v pozici 4 potkáváme 12. rotu. Velení IV. praporu si zažádalo o posily, kterými mohlo v případě potřeby disponovat podle vlastního uvážení. Nadporučík Kieswetter převzal stálé velení nad pozicemi 1-4. V důsledku nemoci nadporučíka Paukerta se velitelem 14. roty stal poručík Jellinek. Nadporučík Nedbal nastoupil k 8. rotě. Toho dne zahynuli 4 muži, 22 mužů bylo zraněno.²⁸⁴

²⁸² VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 16. srpna 1916.

²⁸³ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 16. srpna 1916.

²⁸⁴ VHA, Domobranecký pěší pluk č. 11. Deník velitelství, záznam z 16. srpna 1916.

Pátá armáda utrpěla v 6. sočské bitvě těžké ztráty. Celkové ztráty včetně mrtvých, raněných, nemocných a pohřešovaných se během dvou týdnů vyšplhaly na 41 000 mužů. Tyto ztráty byly o třetinu menší, než v řadách Italů.²⁸⁵

Závěr

V této práci jsem se pokusil poznat život a putování domobraneckého pěšího pluku č. 11 na východní a na italské frontě. Na začátku jsem nevěděl, co přesně od nového tématu očekávat. Přestože základní znalosti o 1. sv. válce jsou v obecném povědomí poměrně rozšířené, nejsem si zcela jist, zda je člověk dnešní doby schopen plně pochopit období 1914-1918 ve vší jeho různosti.

V době před sto lety bylo vojenské řešení politických problémů něčím, co bylo naprosto běžné a také společnost ve své většině byla ochotna tento princip přijmout. Pro současnou společnost je myšlenka na mobilizaci a odchod na frontu kapitolou z učebnic dějepisu. Nikdo si už dnes nedokáže ani představit, že by vzal do ruky zbraň a šel bojovat.

Když jsem si procházel informace k tomuto tématu, uvědomil jsem si, že domobrana byla vlastně „konečnou stanicí“ každého vojáka. Ne každý mohl sloužit u zeměbrany, ne každý se mohl dostat do společného vojska, ale každý vojenskou službou povinný muž byl dříve či později převelen do řad domobrany.

Pokud snad bylo možno z literatury nabýt dojmu, že domobranci byli pomocnými oddíly, jejichž místo bylo někde v týlu, studiem deníku velitelství 11. domobraneckého pěšího pluku jsem zjistil, že tato válka smazala všechny teoretické předpoklady a nastavila nová pravidla. Ukázalo se, že domobranecké jednotky byly oproti původním plánům vrhány do těch nejprudčích bitev.

Muži z „jičínské jedenáctky“ se ocitli v různých prostředích. Jestliže od srpna 1914 do února 1916 prožívali strastiplné přesuny pískem i bahnem haličské stepi, v následujícím období se ocitli ve zcela jiných podmínkách. Museli se vyrovnávat s nehostinným krasovým terénem a vedrem středomořského léta.

Josef Šefl, příslušník domobraneckého pěšího pluku č. 28, napsal o konci války toto: „Blížil se rychle konec nejistoty, marně nám byl tajen pravý stav; nastává

²⁸⁵ GLAISE- HORSTENAU, Edmund a kol.: *Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. V. sv. *Das Kriegsjahr 1916*. 2. díl. *Die Ereignisse von August bis zur Jahreswende*. Vídeň 1934, s. 102.

shroucení a my v této ohromné době, v níž trůny se řítily – očekáváme vycházející slunko Svobody.²⁸⁶

²⁸⁶ ŠEFL, Josef: *Paměti domobrance*. České Budějovice 1922, s. 134.

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

Vojenský historický archiv v Praze, fond Domobranecký pěší pluk č. 11, *Deník velitelství*.

Vojenský historický archiv v Praze, fond Domobranecký pěší pluk č. 11, *Kompendium deníku velitelství*.

Vojenská historická knihovna v Praze, PEERZ, Rudolf: *Vojenská knížka*. (Bez místa vydání) 1916, 39 s.

Vojenská historická knihovna v Praze, ŠEFL, Josef: *Paměti domobrance*. České Budějovice 1922, 155 s.

Literatura:

1) AUFFENBERG-KOMARÓW, Moritz.: *Aus Österreich-Ungarns Teilnahme am Weltkrieg*. Berlín-Vídeň 1920, 391 s.

2) BROFT, Miroslav: *Vojenské dějiny Československa*. 2. díl. 1526-1918. Praha 1986, 589 s.

3) FUČÍK, Josef – PAVLÍK, Marek: *Sočská fronta 1915-1917*. Praha 2008, 190 s.

4) FUČÍK, Josef: *Soča (Isonzo) 1917*. Praha – Litomyšl 1999, 53 s.

5) FUČÍK, Josef: *Osmadvacátníci. Spor o českého vojáka I. světové války*. Praha 2006, 469 s.

6) GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: *Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. I. sv. *Das Kriegsjahr 1914. Vom Kriegsausbruch bis zum Ausgang der Schlacht bei Limanowa-Lapanow*. Vídeň 1930, 834 s.

7) GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: *Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. II. sv. *Das Kriegsjahr 1915*. 1. díl. *Vom Ausklang der Schlacht bei Limanowa-Lapanow bis zur Einnahme von Brest-Litowsk*. Vídeň 1931, 814 s.

- 8) GLAISE-HORSTENAU, Edmund a kol.: *Oesterreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*. V. sv. *Das Kriegsjahr 1916*. 2. díl. *Die Ereignisse von August bis zur Jahreswende*. Vídeň 1934, 746 s.
- 9) HART, Lidell: *Historie první světové války*. Brno 2011, 503 s.
- 10) HAVRÁNEK, Jan: *Politické represe a zásobovací potíže v českých zemích v letech 1914-1918*. In: MOMMSEN, Hans (ed.): *První světová válka a vztahy mezi Čechy, Slováky a Němci*. Brno 2000, s. 37-53.
- 11) HAVELKA, Miloš: *České myšlení o „velkých“ válkách 20. století*. In: GEBHART, Jan (ed.): *Česká společnost za velkých válek 20. století*. Praha 2003, s. 15-32.
- 12) HEŘTOVÁ, Yvette: *Zákopová válka*. Praha 2008, 411 s.
- 13) JINDRA, Zdeněk: *První světová válka*. Praha 1984, 372 s.
- 14) KEEGAN, John: *První světová válka*. Praha-Plzeň 2003, 383 s.
- 15) NEDOROST, Libor: *Češi v I. světové válce*. 1. díl. *Mým národům*. Praha 2006, 239 s.
- 16) NEDOROST, Libor: *Češi v I. světové válce*. 2. díl. *Na frontách Velké války*. Praha 2006, 319 s.
- 17) PAZDERA, David: *Mobilizace v roce 1914 jako první krok na cestě ke zformování vojáka Velké války*. *Historie a vojenství*, 1998, č. 3, s. 38-63.
- 18) PERNES, Jiří – TOMAN, Karel: *Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526-1918*. Praha 2003, 555 s.
- 19) PROKŠ, Petr: *Habsburkové a velká válka (1914-1918)*. Praha 2011, 285 s.
- 20) ROBERTS, John Morris: *Dvacáté století*. Praha-Plzeň 2004, 631 s.

21) SKED, Alan: *Úpadek a pád habsburské říše*. Praha 1995, 372 s.

22) ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a velká válka*. Praha 2001, 492 s.

Resume:

Diese Diplomarbeit beschäftigt sich mit dem Phänomen des Österreich-Ungarns Militärs, resp. mit dem Thema „Österreichischer Landsturm. Die Wanderung des Landsturmregimentes Nr. 11 durch die Fronten des Ersten Weltkrieges.“

Anhand der archiven Materialien schrieb ich eine Geschichte, die uns durch die galizische und später durch die italienische Front führt. Die Informationen habe ich von Tagebüchern des Regimentskommando gesammelt. Diese Tagebücher sind im Prager Kriegsarchiv eingeräumt. Diese Studie will zur besserer Kenntnis und Orientierung in der Problematik beitragen, die in tschechischer Historiografie nicht so üblich ist.

Přílohy:

Textová příloha:

Modlitba před bitvou, modlitba po bitvě. Zdroj: PEERZ, Rudolf: *Vojenská knížka*. (Bez místa vydání) 1916, s. 27-30.

Mapová příloha:

Bitva v Haliči (srpen-září 1914).

Východní fronta v roce 1915.

Italské válčiště 1915-1917.

Cesta domobraneckého pěšího pluku č. 11 v Pověslí (srpen 1914-červen 1915).

Cesta domobraneckého pěšího pluku č. 11 v oblasti Lvova (červen 1915-únor 1916).

Obrazová příloha:

Deníkový záznam z listopadu 1914.

Deníkový záznam ze září 1915.

Deníkový záznam z června 1916.

Deníkový záznam z února 1917.

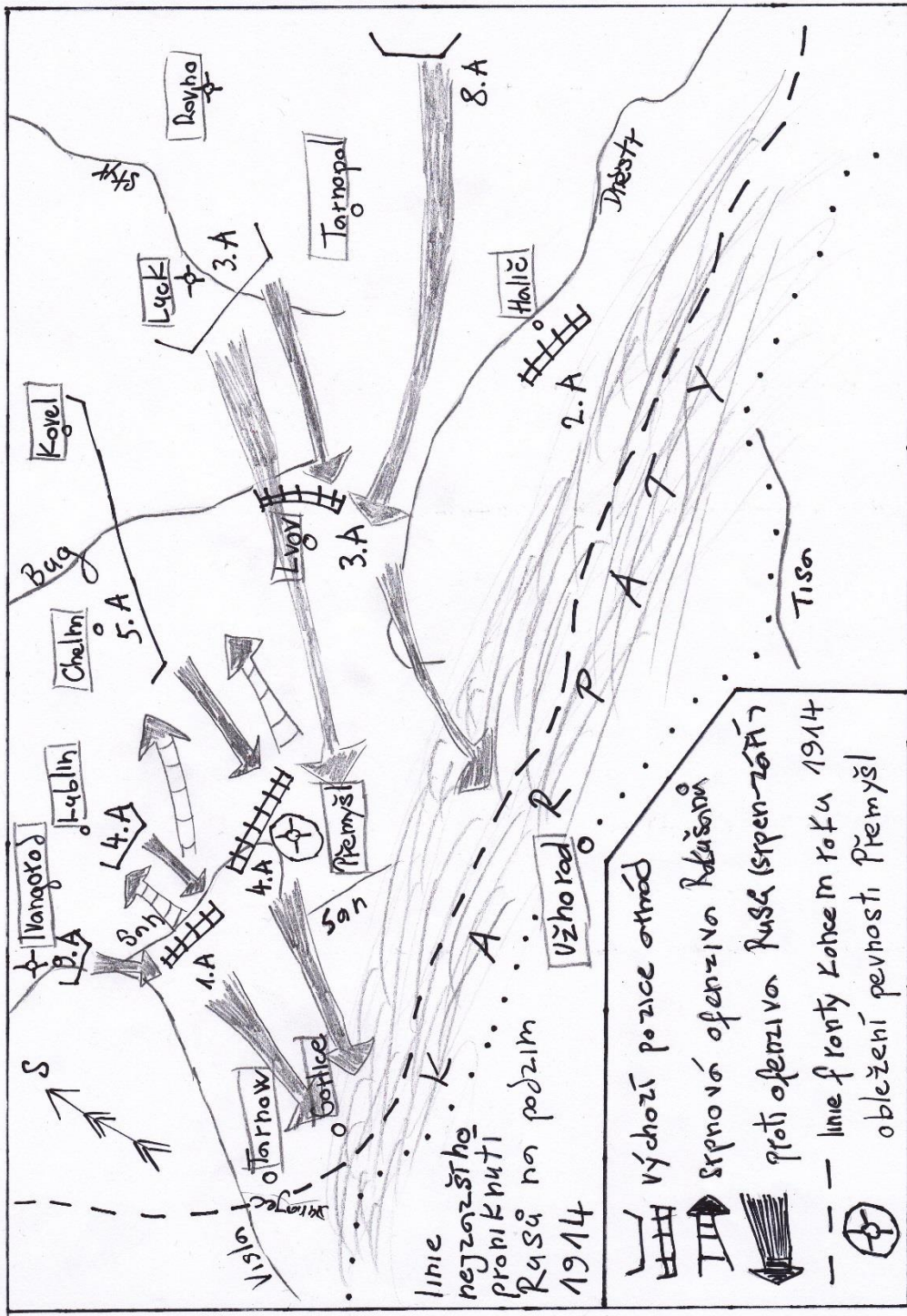
Modlitba před bitvou.

Otče v nebesích, blíží se hodina, kdy mám svůj život nasadit pro císaře a říši, pro národ a rodinu. Dodávejž mi síly, Ty, který osudy určuješ! Hleď, nepřítel přišel, aby nám uloupil nejdražší, co máme, naši nádhernou, naši milou vlast'! Hleď, nepřítel přišel, aby nás z domu a ze dvora vyhnal, aby nás ven na pospas bídě vyvrhl! Hleď, nepřítel přišel, aby nám nejdražší poklad, naše náboženství, uctívání Tebe, lásku k Tobě, ze srdcí vyrval! Nedopouštějž toho, otče v nebesích, ku kterému se má kajícími plná modlitba vznáší, ku kterému prosby mé ženy, mých dětí proráží! Vyslyš naši vroucnou prosbu! Vyzbroj mne odvahou a silou v boj a dej mi zdravému navrátit se k mým milým! Je-li však Tvé rozhodnutí jiné, určíš-li Ty mne jako posvátnou oběť pro záchranu říše, budiž tomu tak, já nereptám, umru pro velkou věc, pro naši krásnou vlast' a pro Nejdobrotivějšího všech vladařů, pro našeho milovaného císaře. Ale o jedno Tě pak prosím, otče v nebesích: Dejž mému shasínajícímu oku patřit na útěk nepřátel a přisud' našemu vojsku vítězství! Pak ujištěn budu, že velká a šťastná jsi, Ty, má překrásná vlasti!

Trubka zavznívá, meč břínčí, již valí se rachot po poli. Nuže, tedy v boj! Pro Boha, císaře a vlast'! Nebudu váhati, nepovolím! Budiž mi ochranou, otče v nebesích! Pozdrav císaři, pozdrav drahé vlasti a vám, moji drazí! Hurrá, vzhůru v boj, k vítězství!

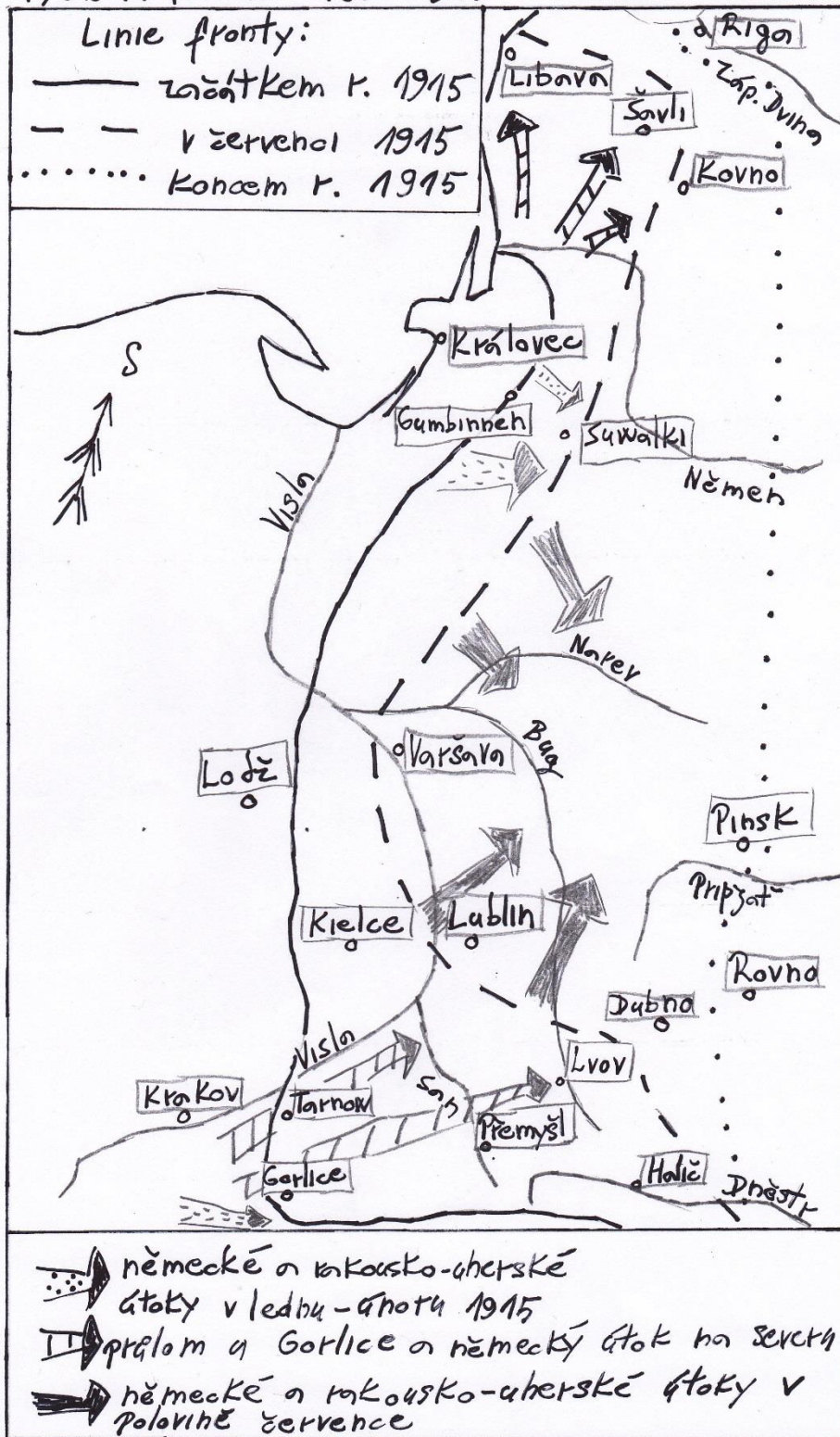
Modlitba po bitvě.

Byl to těžký sen, divoký boj. Bože, já Ti děkuji, žes mi nedal zahynouti. Tak mnohý drahý přítel nenavrátí se více. Tys ho k sobě povolal. Dejž mu patřit na radosti nebeské, neb si jich zasloužil! Mně však dovol díky vzdát za Tvou ochranu, za Tvoji milost'! A byť mně ta krvavá potyčka ránu přivodila, rád tu bolest snesu! Dobří lidé mně ji vyhojí a mohu se vrátit zpět k svým milým. Pro císaře a pro vlast' snáším rád zranění! Ono budiž mi upomínkou na nejtěžší hodinu mého života a na díky, které Ti dlužím. Jaká pýcha naplní má prsa, když uvidím, že vítěznou jest vlast' v téhle ze všech válek nejhroznější, budu-li moci říci: „I já jsem byl přítomen, když o Tebe, drahé Rakousko, nádherné Uhersko, bylo bojováno!“ Jak šťasten jsem, že žil jsem v té velké době, a že jsem v tomto zápase spolu bojoval! – Pro Boha, císaře a vlast' jsem táhl do boje, pro Boha, císaře a vlast' chci nyní žít!

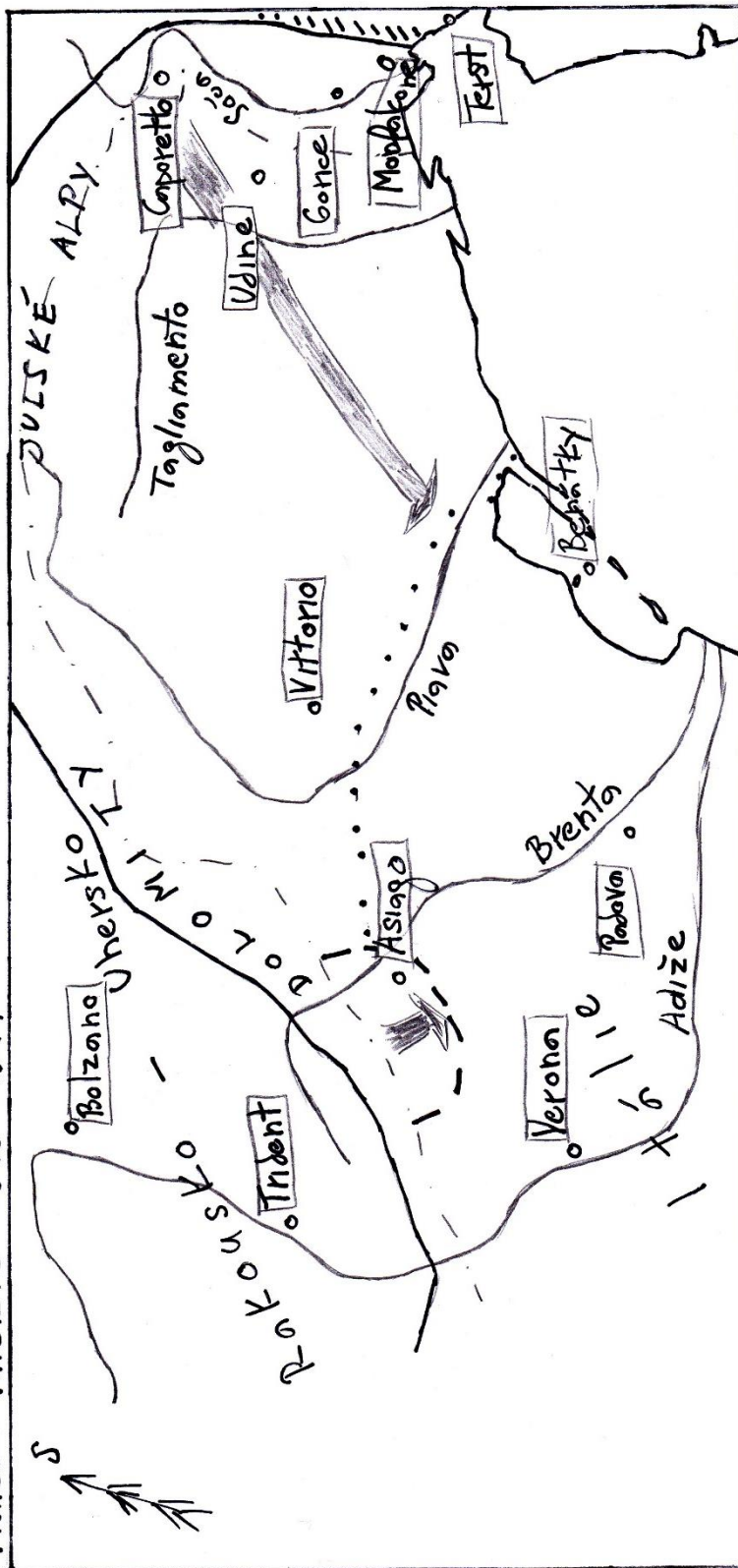
Bitva v Hallici (srpen-září 1914) Podle: Jindřich, Z.: První světová válka, Praha 1977.

Východní fronta v roce 1915

Zdroj: Jindra, Z.: První světová válka, Praha 1984, s. 91.

Italské válčiště 1915-1917

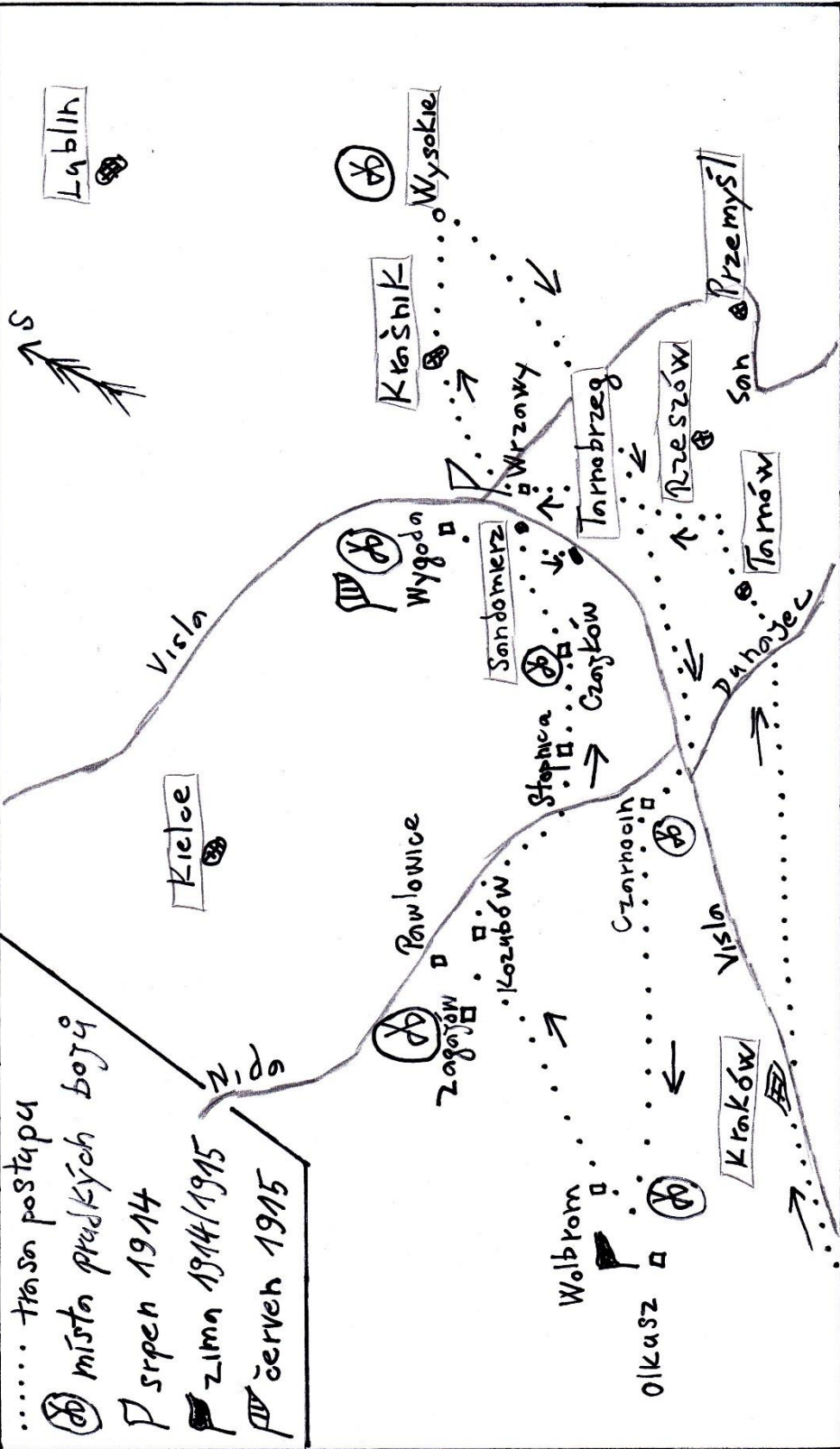
Linie fronty:

- v červnu 1915
- - - - - po italské ofenzivě v květnu 1916
- · · · · po Caporetty v listopadu 1917

/////// území dobytá Itálie
v bitvách na řece Soči

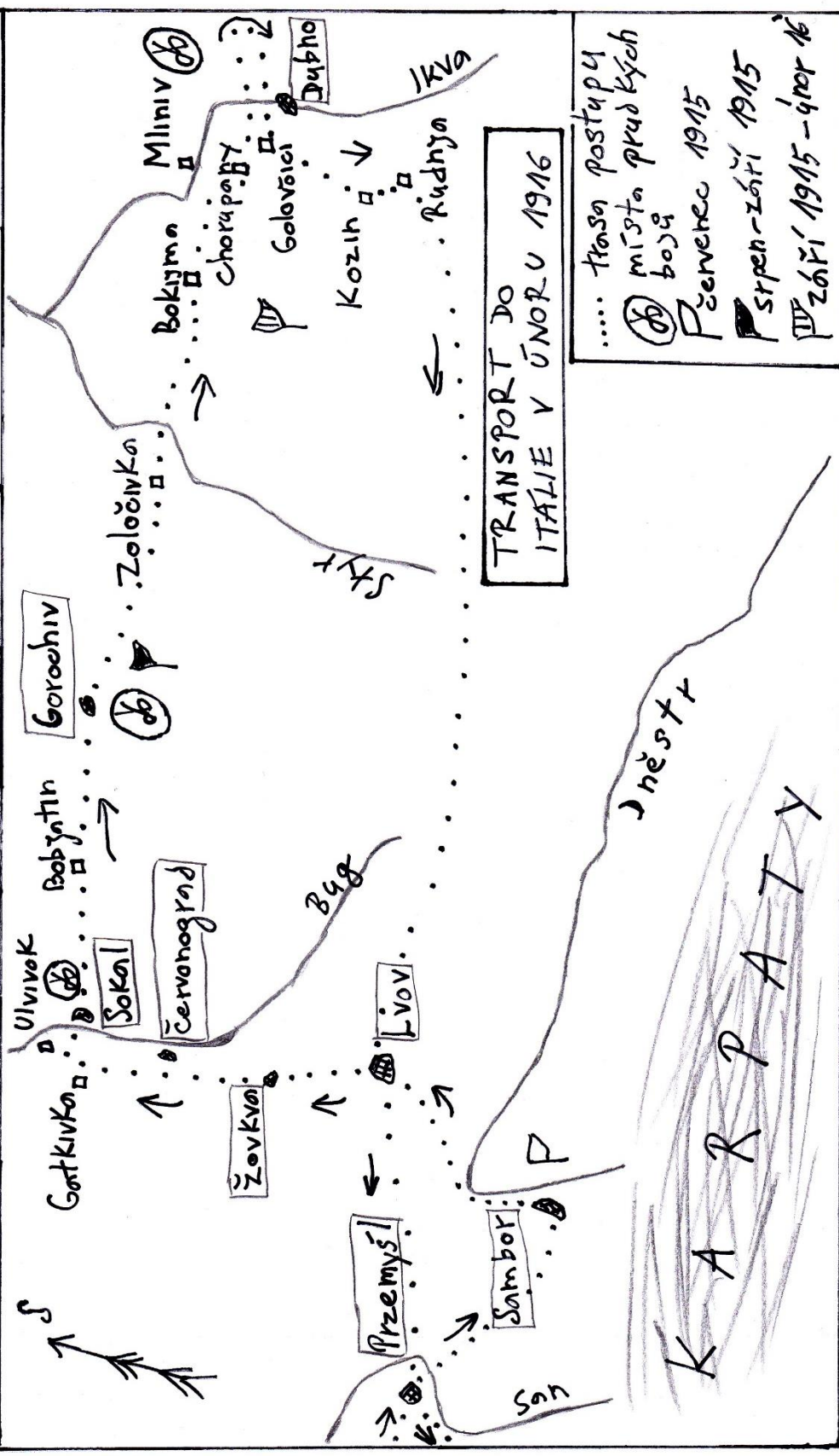
Zdroj: Jindra, Z.: První světová válka. Praha 1984, s. 105.

Cesta domobranckého restho pluku č. 11 v Pováří (srpen 1914 - červen 1915)

Rekonstrukce na základě archívních pramenů.

Cesta domobranckého pěšího pluku č. 11 v oblasti Lvova (červenec 1945 - únor 1946)

TRANSPORT DO ITALIE V ÚNORU 1946

..... trasa postupu
 (circle with cross) místa průtoků
 bojů
 červenec 1945
 srpen-září 1945
 únor 1946

Rekonstrukce na základě archivních pramenů.

